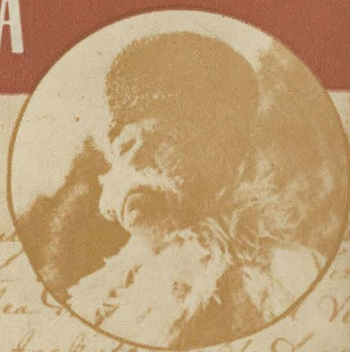

PĂSTORITUL MOCANILOR ÎN TERITORIUL DINTRE DUNĂRE ȘI MAREA NEAGRĂ

Alteptabum

*Deppre abeja, Boelam, Samnean
nătal sîn keia aret suh
al Repopataluj Bukov Stieba
Si fiind kă gta pe jaona trechale pepte dune
gile au venit de autredat ka Bobani, tsjalato
in kate, jare abel Petru au merlatipid
Bobani, si Filular, + ke aret Muril akole. Inpe
kare alor Reptice, prin sivez si adostrioi Repop
taly, sau se kate dupe le ose Naiba, si kare
nice. Pentru kare in ne sigatia Samnealy ka
Bosoz alupe adiceref, jea*

BUCUREȘTI - 1986

<https://biblioteca-digitala.ro/> / <http://arhivele.nationale.ro>

III 23042

DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

TUDOR MATEESCU

INTRODUCERE

**PĂSTORITUL MOCANILOR
ÎN TERITORIUL DINTRE DUNĂRE
ȘI MAREA NEAGRĂ**

Unu din cele mai importante probleme ale istoriei noastre este aceea a migrației populare. În cadrul acestei probleme se pune în discuție și problema păstorilor nomade care au trăit în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră. Acești păstori au avut un rol important în dezvoltarea economică și culturală a regiunii. Ei au adus în țară produse animale și au învățat pe românii săraci să păstreze animalele. În prezent, păstoria nomadă este aproape dispărută din țară. Aceasta se datorează schimbărilor economice și culturale care au avut loc în ultimii ani.

Problema păstorilor nomade este o problemă foarte veche. Ea apare în scrierile lui Pliniu cel Mare și în lucrările lui Strabon. În România, păstoria nomadă a fost cunoscută încă din vremea dacilor. În secolul al IV-lea, păstoria nomadă a fost introdusă în țară de către păstori din Asia Mică și din Balcani. Acești păstori au adus în țară produse animale și au învățat pe românii săraci să păstreze animalele. În prezent, păstoria nomadă este aproape dispărută din țară.

Problema păstorilor nomade este o problemă foarte veche. Ea apare în scrierile lui Pliniu cel Mare și în lucrările lui Strabon. În România, păstoria nomadă a fost cunoscută încă din vremea dacilor. În secolul al IV-lea, păstoria nomadă a fost introdusă în țară de către păstori din Asia Mică și din Balcani. Acești păstori au adus în țară produse animale și au învățat pe românii săraci să păstreze animalele. În prezent, păstoria nomadă este aproape dispărută din țară.

64333/1986

BUCUREȘTI-1986

Lucrarea a fost discutată și avizată
in ședința Comisiei științifice pentru probleme arhivistice
din 5 septembrie 1985.

Responsabil de carte: FILOFTEIA RÎNZIȘ

INTRODUCERE

Păstoritul, indeletnicire care se pierde în negura veacurilor, a constituit, în istoria poporului român, o componentă esențială a vieții sale economice și sociale. De aceea, acest domeniu s-a bucurat de un deosebit interes din partea unui mare număr de cercetători de diverse specialități: etnografi, istorici, filologi, geografi, sociologi, economiști ș.a. ¹ Păstoritul tradițional la români a cunoscut mai multe tipuri, ² dintre care cel mai complex a fost păstoritul transhumant, constând în deplasarea alternativă, an de an, după sezon, a vitelor spre pășunile de la munte și spre cele din ținuturile de șes. ³ La rîndul ei, transhumața include două forme: transhumața redusă, care, în general, nu satisfacea nevoile de hrană ale oilor și celorlalte vite și transhumața amplă, care presupune distanțe mari sau chiar foarte mari între cele două puncte ale deplasării alternative. ⁴ În această ultimă formă se încadrează și păstoritul în Dobrogea al românilor crescători de vite din sudul Transilvaniei, ⁵ cunoscuți îndeosebi sub numele generic de mocani. ⁶

Fenomenul transhumaței aparține prin excelență acestor păstori transilvăneni și a fost determinat de insuficiența pășunilor și a nutrețului de care dispuneau față de bogăția vitelor pe care le posedau: ⁷ oi în primul rînd, apoi capre, cai, bovine. Acest fenomen nu s-a redus însă la aspectele economice și sociale, ci a avut largi implicații demografice, culturale și chiar

¹ Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români (sec., XIX — începutul sec. XX)*, București, 1964, p. 11.

² *Ibidem*, p. 12—20; Nicolae Dunăre, *De la păstoritul bi-pendular carpatic la transhumața pe Ialomița*, în „Ialomița. Studii și comunicări de muzeologie, arheologie-istorie și etnografie”, Slobozia, 1977, p. 135.

³ C. Constantinescu-Mircești, *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în secolele XVIII—XIX*, București, 1976, p. 15.

⁴ Nicolae Dunăre, *op. cit.*, p. 138—142.

⁵ *Ibidem*, p. 141.

⁶ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, [I], în „Revista Arhivelor”, anul XLVIII (1974), vol. XXXIII, nr. 3, p. 392.

⁷ Romulus Vuia, *op. cit.*, p. 160; Nicolae Dunăre, *op. cit.*, p. 139—140.

politice, de o mare însemnătate pentru menținerea unității poporului român.⁸ Pentru Dobrogea mai ales, într-o vreme cînd acest pămînt românesc se afla sub stăpînire străină, păstoritul mocanilor a avut un rol covârșitor în dănuirea și adîncirea nu numai a legăturilor economice, ci și a legăturilor sufletești cu „țara”.⁹ Contribuția păstorilor transilvăneni la dezvoltarea Dobrogei, apreciată pozitiv de către toți cercetătorii corecți,¹⁰ îmbracă o gamă întregă de aspecte.¹¹

*

Trebuie precizat însă că transhumanța, la toate popoarele de altfel, nu exclude viața sedentară, ci dimpotrivă este strîns legată de aceasta. Ea a fost determinată numai de bogăția șeptelului și de insuficiența furajelor, neavînd deci cauze de ordin demografic. Așezările de unde proveneau mocanii nu au fost abandonate niciodată, ele rămînînd pe harta țării, de-a lungul veacurilor, pînă în zilele noastre. Este încă o dovadă de necontestat a continuității poporului român în vatra străbună, respectiv în spațiul carpato-danubiano-pontic. De altfel, păstoritul în Dobrogea era practicat numai de bărbați valizi, de regulă pînă în 50 de ani, capabili să suporte rigorile unei vieți uneori deosebit de aspre, în timp ce femeile, copiii și bătrînii rămîneau în satele din Transilvania. În tot noianul de documente cercetate am întîlnit doar două prezențe ale unor femei mocane în Dobrogea; este vorba de vizite de scurtă durată, spre vederea soțului, tatălui, fiului sau fratelui. Cea mai mare parte a membrilor familiei rămînea să se ocupe de treburile gospodăriei, practicînd cultivarea pămîntului (agricultura propriu-zisă), meșteșugurile casnice sau meseriile în adevăratul înțeles al cuvîntului și comerțul. Chiar unii dintre mocanii veniți cu vitele în Dobrogea se ocupau și cu comerțul ambulant, așa numitul colportaj, iar cei care se stabileau definitiv în teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră își aduceau familiile și își întemeiau noi gospodării, trecînd la cultivarea pămîntului, care devenea acum îndeletnicirea principală. Păstoritul a fost doar o componentă a vieții sociale a poporului român, care n-a fost popor de păstori, ci a fost totdeauna legat de pămînt și de viața sedentară. Transhumanța la mocani, ca la toate popoarele care au practicat-o, nu are nimic comun cu nomadismul.

⁸ Ilie Corfus, *Agricultura în țările române 1848—1864. Istorie agrară comparată*, București, 1982, p. 372.

⁹ N. Dragomir, *Oierii mărgineni și transhumanța lor în Dobrogea de sud*, în „Analele Dobrogei”, XIX (1938), vol. II, p. 135.

¹⁰ Vezi, de exemplu, D. Șandru, *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946, p. 126—130; Constantin C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967, p. 62—64; Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 405—406.

¹¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 44 și urm.

Înainte de a trece la tratarea propriu-zisă a temei sînt necesare însă cîteva precizări. Mai întîi trebuie stabilit sensul termenului de *mocan*, noțiune legată incontestabil de oierit, derivînd, foarte probabil, de la cuvîntul „moacă“ = bită ciobănească.¹² În trecut, în unele părți ale țării, și mai ales în Dobrogea termenul de *mocan* a fost dealtfel sinonim cu cel de *cioban*.¹³ La rîndul lor mocanilor li s-au atribuit mai multe denumiri, după locul de origine,¹⁴ dar mocani adevărați trebuie socotiți, așa cum a stabilit cercetătorul D. Șandru, numai cei din Țara Birsei (*birsanii*) și cei din Mărginimea Sibiului (*mărginenii*), care au fost „ciobani prin excelență”.¹⁵ La aceștia este necesar totuși să fie adăugați și păstorii români din zona Covasna-Brețcu sau Trei Scaune, care intrau în aceeași categorie.¹⁶

Așadar, prin mocani se înțeleg exclusiv păstorii români din sudul Transilvaniei, „economi de oi”¹⁷ (*Schaafökonomien*), deși ei creșteau, pe lângă ovine, și numeroase alte vite. Extinderea termenului de mocan asupra tuturor românilor transilvăneni veniți în Dobrogea, pe care o găsim la același D. Șandru, este, în mod categoric, incorectă. În majoritatea zdrobitoare, acești români din sudul Transilvaniei erau stăpîinii vitelor (tîrlelor) aduse în Dobrogea în cadrul transumanței, alți români, fie tot din Ardeal, fie din Banat sau chiar din Țara Românească participînd doar sporadic la acest păstorit.¹⁸ Trebuie făcută însă o deosebire limpede între acești păstori ca stăpîni de vite și păstorii angajați cu simbrie, care puteau fi din toată Transilvania, inclusiv din zona unde nu se practica transumanța în Dobrogea, ca, de pildă, din ținutul Năsăudului¹⁹ și, foarte adesea, din Țara Românească și Moldova²⁰. Aceștia, deși luau parte activă la păstoritul transumanț în Dobrogea, nu pot fi socotiți mocani.

Precizăm, totodată, că tema studiului de față este circumscrisă strict titlului enunțat, tratînd așadar numai păstoritul mocanilor în Dobrogea înainte de 1877. Nu sînt cuprinse deci celelalte aspecte ale prezenței păstorilor transilvăneni în provincia dintre Dunăre și Marea Neagră, respectiv activitățile

¹² Ion Vlăduțiu, *Noțiunea de „mocan” în păstoritul românesc*, în „Revista de etnografie și folclor”, IX (1964), nr. 2, p. 144.

¹³ *Ibidem*, p. 144—146; D. Șandru, *op. cit.*, p. 13.

¹⁴ Ion Vlăduțiu, *op. cit.*, p. 146—148.

¹⁵ D. Șandru, *op. cit.*, p. 13.

¹⁶ Ion Vlăduțiu, *op. cit.*, p. 148.

¹⁷ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 cu o „Condică de economii de oi aflători în Bulgaria”*, în „Graiul românesc”, II (1928), nr. 3, p. 43.

¹⁸ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 399—400; C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 98—100, 119, 121.

¹⁹ Virgil Șotropa, *Zavera din 1821 și regimentul năsăudean*, în „Anuarul Institutului de istorie națională”, IV (1926—1927), București, 1929, p. 139.

²⁰ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 408—409,

comerciale sau contribuția lor la viața spirituală dobrogeană. Într-unul din capitole vom prezenta fenomenul stabilirii definitive a unor mocani în Dobrogea încă din timpul stăpînirii otomane, fenomen care a avut consecințe de o mare însemnătate pentru demografia și, în general, pentru întreaga dezvoltare a acestei provincii românești. Cei statorniciți astfel ieșeau însă din curentul transhumanței, trecînd la practicarea păstoritului local sau, cel mai adesea, la cultivarea pămîntului ²¹.

*

Dobrogea a constituit locul preferat de iernare a mocanilor cu vitele lor, deoarece întrunea trei condiții esențiale ale păstoritului de iarnă: a) o climă relativ mai blîndă ca în celelalte părți ale țării, cu ierni mai domoale și mai scurte; b) pășuni întinse și bogate; c) păduri suficiente pentru adăpostirea vitelor și a păstorilor în zilele mai grele de iarnă ²². Dintre aceste trei condiții, cea mai importantă a fost bogăția pășunilor, ale căror ierburi se păstrau pe cîmp și în timpul iernii ²³. La 1854, un militar francez, participant la războiul Crimeii, era uimit de întinderile imense din centrul Dobrogei, acoperite de ierburi înalte de un metru ²⁴. Peste un an, Camille Allard, medicul misiunii franceze care a construit șoseaua Rasova-Constanța, constata că și călăreții dispăreau aproape „în mijlocul acestor păduri de furaje” ²⁵. Partea centrală a provinciei nu era decît „o imensă prerie” cu totul necultivată, avînd o lărgime de 60 de kilometri și o lungime de peste 20 ²⁶. Bogăția ierburilor era atît de mare încît misiunea franceză amintită a reușit să strîngă, pentru armata din Crimeia, de pe o suprafață de 10 kilometri pătrați, o cantitate de aproximativ 100000 de chintale de fin de cea mai bună calitate ²⁷.

Cu toate acestea, localnicii nu obișnuiau să se îngrijească de procurarea nutrețului pentru iarnă ²⁸. Întinderi imense rămîneau necosite, iar, după 10 iulie, așa cum observa Camille Allard, arșița verii usca ierburile, îngălbenind ținuturile de stepă. Era de ajuns atunci o singură scînteie pentru a provoca incendierea vegetației pe mari suprafețe, cu care prilej erau distruse și culturile agricole, ca și așezările omenești. Curînd însă, plantele începeau să renască, iarba creștea din nou, iar stepa, trăptat, căpăta iarăși o culoare

²¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 44 și urm.

²² N. Dragomir, *Oierii mărgineni ...*, p. 128.

²³ Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, p. 8.

²⁴ N. I[orga], *O scrisoare din Dobrogea de pe vremea războiului Crimeii*, în „Revista istorică”, XVIII (1932), nr. 7-9, p. 256.

²⁵ Camille Allard, *Mission médicale dans la Tartarie-Dobroutcha*, Paris, 1857, p. 20.

²⁶ Idem, *Souvenirs d'Orient. La Dobroutcha*, Paris, 1859., p. 35.

²⁷ Idem, *Mission médicale ...*, p. 20.

²⁸ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*, în „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj”, vol. II (1924-1925), Cluj, 1926, p. 242.

verde²⁹. De aceea, se poate spune că mocanilor li se datorează, în primul rând, valorificarea, timp de secole, a întinșelor pășuni dobrogene, ale căror ierburi s-ar fi pierdut altfel, în cea mai mare parte, fără nici un folos³⁰.

*

Fenomenul transumanței mocanilor în Dobrogea a intrat mai demult în atenția istoriografiei românești. O lucrare apărută în 1946, intitulată *Mocanii în Dobrogea*, ar părea că i-a fost dedicată în mod special. Pentru perioada stăpînirii otomane, cînd păstoritul mocanilor în provincia dintre Dunăre și mare a cunoscut deplina sa desfășurare, după aceea înregistrîndu-se declinul și dispariția acestui fenomen, lucrarea conține doar un număr redus de pagini³¹, bazate aproape exclusiv pe informații edite. În afară de aceasta, se tratează prezența și stabilirea în Dobrogea a oricăror români de origine transilvăneană, așadar și a celor care nu aveau legătură cu viața pastorală (negustori, învățători ș.a.). De remarcat sînt cele două studii ale geografului N. Dragomir, axate mai bine pe problema în sine³², cu observația că se întemeiază aproape în întregime pe informații orale. Mai recent, tema a fost atinsă în cîteva lucrări semnate de Ștefan Meteș³³, care relua o serie de preocupări mai vechi, C. Constantinescu-Mircești³⁴ și Ilie Corfus³⁵. Alte lucrări, ca cea a lui Ion I. Ghelasse³⁶, despre care s-a spus că, „din cauza metodei cu totul neștiințifică, este inutilizabilă”³⁷, cu o reluare mai tirzie sub forma unui articol³⁸, nu ne-au fost de nici un folos. Preocupările proprii, de la care am pornit de altfel la abordarea acestei teme³⁹, reprezintă doar primii pași pe drumul dificil al unei realizări mai ample, pe care o dorim utilă îndeosebi pentru reconstituirea trecutului românesc al Dobrogei.

În ceea ce privește izvoarele istorice, ne-am bazat în primul rînd, ca și înaintașii, pe documentele edite (însemnări de călătorie, rapoarte diplomatice, acte oficiale sau particulare etc.), dintre care unele sînt mai puțin cunoscute, iar altele neutilizate încă pînă în prezent. Pentru a depăși acest stadiu al

²⁹ Camille Allard, *Mission médicale ...*, p. 20—21; idem, *Souvenirs d'Orient ...*, p. 35.

³⁰ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 391.

³¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 22—43.

³² N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...* p. 235—245; idem, *Oierii mărgineni ...* p. 121—137.

³³ Ștefan Meteș, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, ed. II, București, 1977, p. 253—257.

³⁴ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119—126.

³⁵ Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 372—374, 400—406.

³⁶ Ion I. Ghelasse, *Mocanii. Importanța și evoluția lor social-economică în România*, ed. II, București, 1938, 147 p.

³⁷ D. Șandru, *op. cit.*, p. 125, în notă.

³⁸ Ion I. Ghelasse, *Vechimea autohtonilor și a transumanței mocanilor birșani în Cîmpia română și Dobrogea*, în „Peuce”, II, Tulcea, 1971, p. 369—385.

³⁹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 391—417; II, în „Apulum”, XI, Alba Iulia, 1973, p. 423—434.

informației ne-au trebuit însă ani în șir de cercetări în arhive ⁴⁰, în special la Arhivele Statului din București, unde documente referitoare la tema de față ne-au oferit mai ales fondurile Comitetul Carantinilor, Vistieria Țării Românești, Vornicia din Lăuntru, la care se adaugă alte fonduri și colecții. Această bază a fost completată prin cercetările efectuate la Arhivele Statului din Iași, Slobozia, Brașov și Brăila. Investigarea în continuare a arhivelor din țară, dar și de peste hotare (indeosebi a celor din Austria și Turcia) vor întregi, desigur, imaginea de ansamblu a fenomenului transhumanței mocanilor în Dobrogea, ale cărei cadre sperăm că le-am fixat prin lucrarea de față.

⁴⁰ Unele documente legate de tema de față le-am publicat în volumul *Documente privind istoria Dobrogei (1830–1877)*, volum întocmit de ... București, 1975, 343 p. + 6 f.pl.

Capitolul I

PĂSTORITUL MOCANILOR ÎN DOBROGEA PÎNĂ LA 1829

Transhumanța mocanilor în Dobrogea nu poate fi desprinsă de păstoritul acestora în Țara Românească și Moldova, fenomen care are, incontestabil, o însemnată vechime. Cel mai vechi așezămint scris în acest sens, care ni s-a păstrat, este hrisovul dat, în 1418, de Mihail, fiul lui Mircea cel Bătrîn, prin care confirmă privilegiile acordate de părintele său românilor din Cisnădie de a-și paște vitele în munții Țării Românești¹. În veacurile următoare au fost emise numeroase așezăminte similare, la care se adaugă, în secolul al XVIII-lea, firmele ale unor sultani otomani². Ele nu conțin referiri la păstoritul mocanilor în Dobrogea, dar acest fenomen a fost considerat, pe bună dreptate, ca avînd, de asemenea, o mare vechime, fiind pus în strînsă legătură cu iernatul în bălțile Dunării³.

Este semnificativ în acest sens un document de la Mircea cel Bătrîn din anii 1404—1406, în care sînt amintiți și păstorii care se aflau în bălțile de la Dunăre aparținînd Mănăstirii Cozia⁴. Nu se specifică locul de unde proveneau, dar această informație a fost interpretată ca o dovadă a trecerii, încă din vremea aceea, a mocanilor în Dobrogea⁵, fapt pe deplin posibil, dat fiind că provincia dintre Dunăre și Marea Neagră constituia pe atunci o parte integrantă a Țării Românești⁶. În zona bălților, de la Silistra în jos, fluviul își întinde apa viiturilor mari nu numai peste malul stîng, ca în amonte, ci și peste cel drept, creînd o situație asemănătoare pentru Muntenia și Dobrogea⁷. Acest lucru, ca și condițiile excepțional de favorabile oferite de pășunile

¹ *Documenta Romaniae historica*, D. Relații între țările române, vol. I, București, 1977, p. 202—203.

² Andrei Veress, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (pînă la 1821)*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria III, tom. VII (1927), p. 143—166. O deosebită importanță în acest sens prezintă firmanul din decembrie 1786 al sultanului Abdul-Hamid I. (Mustafa A. Mehmet, *Documente turcești privind istoria României*, vol. II, 1774—1791, București, 1983, p. 85—89).

³ N. Dragomir, *Oierii mărgineni* ..., p. 128.

⁴ *Documenta Romaniae historica*, B. Țara Românească, vol. I, București, 1966, p. 64.

⁵ P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 63.

⁶ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 391, nota 5.

⁷ N. Dragomir, *Oierii mărgineni* ..., p. 128.

dobrogene nu puteau trece neobservate de niște oameni atât de întreprinzători cum erau mocanii⁸. De altfel iarna, când Dunărea îngheață, trecerea din baltă pe malul drept devine nu numai foarte lesnicioasă, ci uneori chiar o necesitate, spre a feri vitele de „zăpor“ la dezghețul apelor⁹.

S-a susținut însă că transhumația mocanilor nu a ajuns pe linia Dunării înainte de secolul al XVII-lea¹⁰, ceea ce presupune, desigur, că trecerea lor în Dobrogea a fost și mai târzie. Istoricul Andrei Veress a considerat chiar că păstorii transilvăneni au început „să se strecoare“ la dreapta Dunării abia după 1800¹¹. Aceste incertitudini privind vechimea transhumației mocanilor în Dobrogea se explică prin lipsa sau, mai bine zis, prin tăcerea izvoarelor scrise. Însuși istoricul amintit, vorbind despre păstoritul românilor transilvăneni în Principate, arăta că „această activitate socială însemnată“, desfășurându-se de veacuri în forme simple și patriarhale, „nu a lăsat aproape deloc urme scrise“¹². Astfel, când împăratul Iosif II a cerut personal printr-o poruncă orașelor din Transilvania să facă cercetări în arhivele lor pentru a găsi documente referitoare la dreptul de pășunat al mocanilor în țările vecine, doar capitlul de la Alba Iulia a trimis, după multe căutări, convenția principelui Mihai Apaffi încheiată la 1685 cu Țara Românească, unde se afla un articol privitor la această problemă¹³. Urmele scrise se înmulțesc mai târziu, o dată cu neregulile legate de încălcarea vechilor rînduiei¹⁴.

În ceea ce privește păstoritul mocanilor în Dobrogea, pînă la 1855 nu a existat se pare o înțelegere scrisă în acest sens între Imperiul austriac și cel otoman. În 1807, în cîteva note trimise la Viena din Transilvania, se punea la îndoială dreptul mocanilor de a-și duce vitele la păscut la sudul Dunării. La 8 iunie același an, această situație era relatată pe larg într-un raport al autorităților din Cluj către împărat, unde se spunea, printre altele: „in dubium jus opilionum Transilvaniensium, oves suas in provinciis Turcicis transdanubianis pascendi evinci?“¹⁵. Această îndoială se referă, credem, tocmai la lipsa unei reglementări scrise în această problemă între cele două imperii¹⁶.

⁸ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 391.

⁹ Despre „zăpor“ vezi N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 233—234.

¹⁰ I. Băcănar, *Probleme geografice în dezvoltarea așezărilor omenești din valea Dunării în secolele al XV-lea și al XIX-lea*, în „Studii și cercetări de geologie, geofizică, geografie“, *Seria geografie*, XV (1968), nr. 2, p. 22.

¹¹ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 203.

¹² *Ibidem*, p. 141.

¹³ *Ibidem*, p. 141—142.

¹⁴ *Ibidem*, p. 143—144.

¹⁵ Arh. St. Buc., colecția Xerografii Viena (Haus-Hof-und Staatsarchiv), pachet XIV, nr. 9.

¹⁶ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 393.

În ceea ce privește trecerea păstorilor transilvăneni cu vitele din Țara Românească în Dobrogea, aceasta se bucura de deplină libertate, nefiind îngrădită de vreun așezămint al domnilor sau firman al sultanilor¹⁷. La 6 octombrie 1830, într-un raport al Divanului Săvirșitor al Țării Românești către președinte, se arăta că, privitor la „păstorii supuși austriecești ce au trimis dobitoacele la ernoatec piste Dunăre, în stăpînirea turcească, Divanul făcînd cercetare prin hîrtii“, nu se găsise „nici un fel de așezămint intru această madea, dar, după chibzuirea în Obșteasca Adunare, s-au aflat că, din partea domnilor stăpînitori să slobozea acelor păstori ca să treacă dobitoacele peste granița Valahii fără nici un fel de mărghinire“ și, totodată, „nu să lua nici un fel de vamă de la dobitoacele din Valahia ce trecea<u> în Turchia“¹⁸. Așadar trecerea mocanilor cu vitele la păscut în Dobrogea, pe care ei o numeau în mod obișnuit, *Țara Turcească* sau *Turchia*¹⁹, nu a fost supusă, pînă la 1830, nici unei restricții²⁰. Din păcate, acest fenomen, neavînd, datorită cauzelor arătate, decît reflectări sporadice în izvoarele scrise, nu poate fi reconstituit în întreaga sa amploare și sub toate aspectele.

Marea vechime a păstoritului mocanilor în Dobrogea a fost admisă de unii cercetători, deși numai pe baza argumentelor logice²¹. Documente scoase la lumină sau puse în valoare în ultimele decenii întăresc pe deplin această părere, scoțînd-o de sub umbra oricărei îndoieli. Astfel, într-un document turcesc din 1520 de la sultanul Selim I se arată că „necredincioșii din Moldova și Țara Românească își duceau oile în ostroavele dobrogene ale Dunării pentru a ierna acolo. Autoritățile otomane percepeau pentru aceasta

¹⁷ Ilie Corfus, *op. cit.*, p. 400.

¹⁸ Arh. SL Buc., colecția Administrative vechi, dosar 438/1830, f. 5. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 394.

¹⁹ N. Dragomir, *Oierii mărghineni ...*, p. 128; D. Șandru, *op. cit.*, p. 13, 34.

²⁰ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 394.

²¹ Vezi N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărghineni ...*, p. 235, unde se consemnează o informație orală transmisă de I. Chirca, fost secretar în Săliște, după care mocanii ar fi trecut pentru prima dată în Dobrogea numai în urma păcii de la Passarowitz (1718). Autorul consideră totuși că, „avînd în vedere condițiile foarte favorabile, între care se făcea iernatul în Dobrogea, ei vor fi trecut chiar și înainte de această dată“. În alt studiu referitor la această problemă, N. Dragomir nu mai are însă nici un dubiu asupra mării vechimi a trecerii mocanilor în Dobrogea. (Idem, *Oierii mărghineni ...*, p. 128). O părere similară găsim și la Ioan Georgescu, *Românii transilvăneni în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei“, X (1929), p. 173. Vezi și P. N. Panaitescu, *Însemnătatea economică a mocanilor în istoria Țării Românești*, Cluj, 1936, p. 9–10, unde se admite de asemenea această mare vechime. Ea este pusă însă în legătură nu cu păstoritul ci exclusiv cu comerțul, ceea ce nu corespunde nicidecum realității. Este demn de relevat faptul că, într-un document turcesc din 26 decembrie 1845, se spune limpede că mocanii practicau transumanța în Dobrogea „din vremuri foarte vechi“. (Başbakanlık Arşivi-Istanbul, Cevdet Tasnifi, Hariciye 3951). Documentul ne-a fost comunicat de colegul Tahsin Gemil, căruia îi mulțumim și pe această cale pentru bunăvoința arătată.

o taxă (*gorştină*), pe seama vistieriei, în valoare de 3 oi la 100²². Iernatul în bălțile Dunării și în Dobrogea era un obicei practicat în primul rind de mocani, ceea ce ne duce la concluzia că cel puțin o parte a oilor menționate în acest document provenea din Transilvania²³. Alte știri în acest sens se găsesc în regulamentele vamale ale orașelor și porturilor din Dobrogea datind din timpul sultanului Soliman I (1520—1566). Într-unul dintre acestea se vorbește de oile care treceau la pășunat, pe la Hirșova, în ostroavele Dunării, ca și de turmele aduse în acest oraș „din străinătate”²⁴. Pentru Silistra este menționată de asemenea trecerea de turme, unele cuprinzând mai mult de 500 de oi²⁵. Considerăm că și în aceste cazuri, parțial cel puțin, este vorba, la fel, de vite care aparțineau păstorilor transilvăneni.

În același sens, o semnificație deosebită credem că are o însemnare din descrierea călătoriei lui Erasm Otwinowski, care, în 1557, a însoțit solia lui Andrei Bzički, trimisă de regele Poloniei Sigismund-August la Poartă. Vorbind de trecerea Dunării pe la importantul vad de la Oblucița, el arată că un oarecare cioban (*czaban*) le-a oprit trecerea carelor, „vrind să-și ducă mai întâi oile lui”. Pflingându-se de acest lucru la turci, aceștia „îndată l-au adus legat de picioare în fața solului și l-au bătut cu bățul la tălpi”²⁶. Rezultă că este vorba de o turmă numeroasă, iar energia și semeția de care a dat dovadă acest cioban îl arată, credem, ca fiind un mocan venit, foarte probabil, din sud-estul Transilvaniei pentru a-și duce oile în Dobrogea prin Moldova de jos²⁷.

Într-un firman al sultanului Ibrahim I din 25 iulie 1645, prin care era întărit actul de creare a vacufului (*vakıfname*) emis de sultanul Osman II la 1621, se arată că acest vacuf posedă o serie de localități din nordul Dobrogei. Acolo trebuia să se ia, potrivit legii, „darea de pășunat” pentru oile care veneau „din stepa sălbatică” în interiorul vacufului²⁸. Stepă sălbatică era,

²² Irène Beldiceanu-Steinherr, Nicoară Beldiceanu, *Acte du règne de Selim I concernant quelques échelles danubiennes de Valachie, de Bulgarie et de Dobrodja*, în „Südost-Forschungen”, XXIII, München, 1964, p. 100—101; Bistra Tvetkova, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord și sud de Dunăre în secolul al XVI-lea*, în *Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII—XIX). Studii*, vol. I, București, 1971, p. 133—134.

²³ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 392, nr. 7.

²⁴ Hadiye Tunçer, *Osmanlı İmparatorluğunda toprak hukuku, arazi kanunları ve kanun açıklamaları* (Dreptul pământului, legile proprietății și comentariile legilor în Imperiul Otoman); Ankara, 1962, p. 213.

²⁵ *Ibidem*, p. 216.

²⁶ P. P. Panaitescu, *Călători poloni în țările române*, București, 1930, p. 7.

²⁷ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 392, nr. 7.

²⁸ Arh. St. Buc., colecția Xerografii Turcia (Başbakanlık Arşivi-Istanbul, Maliyeden Müdevver Defterler nr. 4 964, p. 3—6), pachet XXI, doc. 1. Mulțumim și de data aceasta colegului Tahsin Gemil pentru bunăvoința cu care ne-a pus la dispoziție acest document înainte de a-l fi publicat.

desigur, zona de câmpie din sudul Basarabiei, dar oile puteau fi prea bine ale unor mocani veniți la iernat.

Lipsa izvoarelor scrise, ale căror cauze le-am arătat mai sus, nu ne permite urmărirea continuă, din punct de vedere cronologic, a fenomenului transhumanței mocanilor în Dobrogea. În oarecare măsură, această carență poate fi suplinită cu ajutorul unor știri indirecte. Astfel, din amintirile și informațiile orale de familie ale unor bătrâni dobrogeni, mocani de origine, reiese că străbunii lor au venit în provincia pontică încă din secolul al XVIII-lea, unii chiar în jurul anului 1700. În afară de cei care se știau „mocani“, erau și unii care se considerau băștinași, deși numele de familie arăta proveniența din Transilvania a ascendenților²⁹. La acestea se adaugă și știrile cuprinse într-o hartă manuscrisă franceză elaborată în intervalul 1780—1800, unde, în Delta Dunării, este însemnat, lângă Caraorman, locul „où l'on transmet le troupeau de Kilia“³⁰. G. Vâlsan, care a studiat acest izvor cartografic, socotea că însemnarea se referă la capătul extrem al drumului de transumanță prin Moldova³¹, părere cu care au fost de acord și alți cercetători³². În sprijinul acestei afirmații, amintim faptul că izvoare din secolul al XIX-lea arată că mocanii foloseau într-adevăr și pășunile din Deltă. Altă știre indirectă se găsește într-un document din 1792, unde se spune că, în anul 1788, un cioban, Nicolae, fiul lui Oprea Anghel, din Tohanu Nou, aflat la oi în baltă, fusese robit de turci și dus la Hirșova³³. Alți mocani se aflau de asemenea robi atunci în „Țara Turcească“³⁴. Este vorba, fără îndoială, de acte de represalii din timpul războiului ruso-austro-turc, dar, așa cum am arătat mai sus, prezența păstorilor transilvăneni în bălțile Dunării este strins legată și de prezența acestora în Dobrogea.

*

După 1800 apare o adevărată bogăție de informații asupra păstoritului mocanilor în Dobrogea. Primele sint legate de războiul ruso-turc din 1806—1812 și de suferințele cauzate de acest conflict militar păstorilor transilvăneni aflați cu vitele la dreapta Dunării. Așa cum se arată într-un document românesc de la Brașov din 1810, în anul 1806 tîrla lui Radu Hirda se găsea la iernat în Țara Românească, dar, după o vreme „avînd tot oieri<i> frică de iarnă,

²⁹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 24—25.

³⁰ G. Vâlsan, *Românii în Delta Dunării la sfîrșitul secolului XVIII*, în *Omăgiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi*. București, 1927, p. 329.

³¹ *Ibidem*, p. 329—330.

³² D. Șandru, *op. cit.*, p. 23; Const. C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, [Constanța], [1966], p. 24—25.

³³ M. Dan, S. Belu, *Despre robi în Imperiul otoman. (Cu citeva date privitoare la țările române)*, în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj“, IV (1961), p. 62.

³⁴ *Ibidem*, p. 62—63.

s-au sfătuit și au trecut oile cele mai tinere „adică cirlani<i>, în Țara Turcească, peste Dunăre“, la locul numit Cazaua Palivanului, lângă Cernavoda. Acolo se aflau și tirlele altor mocani: Voicu Pușcașu, Bucur Pușcașu, Savu Lazea, toți din Bran sau din satele învecinate, ca și ciobanii lor. Numărul cirlanilor trebuie să fi fost destul de mare dacă numai cei vinduți unui singur negustor au ajuns la cifra de 1 100³⁶. Peste un an, în 1807, alți ciobani din Bran au trecut pe la același punct de lângă Cernavoda un număr de 130 de cirlani³⁶.

Tot atunci, după cum se arată într-un raport din 3 aprilie 1807 al autorităților din Transilvania către Viena, mai mulți „economi de oi“ transilvăneni își aveau vitele, în număr mare, la iernat în Turcia, respectiv în părțile Dobrogei și ale Bulgariei. Datorită războiului izbucnit cu un an înainte, ei nu se mai puteau întoarce însă cu vitele la stînga Dunării fără un ordin special al Porții către autoritățile locale. De aceea, 25 de mocani aflați în această situație, posedînd 18 000 de oi, adresaseră o jalbă oficialităților din Transilvania, cu rugămintea de a se interveni în favoarea lor. În afară de aceștia, se găseau la dreapta Dunării și alți păstori transilvăneni, cu un număr și mai mare de oi, care erau de asemenea împiedicați să revină la stînga fluviului³⁷. O parte a acestor oi a fost luată însă cu sila de către turci pentru hrana armatei otomane, valoarea lor fixîndu-se, în anul 1808, potrivit despăgubirii pretinse de mocani, la suma de 95 000 de piaștri³⁸.

După încheierea războiului ruso-turc din 1806—1812, păstoritul mocanilor în Dobrogea intră treptat pe făgașul normal. La 13 decembrie 1813, Raab, agentul Austriei la Iași, raporta lui Metternich că starostele agenției din Galați îl întrebase ce să sfătuiască pe păstorii transilvăneni aflați cu oile în Imperiul otoman față de probabila înaintare a turcilor spre Dunăre (respectiv revenirea autorităților otomane). Raab considera că el putea da numai sfatul ca acești crescători de oi, care trecuseră de bună voie la dreapta Dunării, să fie precauți³⁹. La 15 iunie 1816, agentul de la București, Fleischhackl, întrebat fiind de Guberniul Transilvaniei în ce chip ar putea fi constrinși mocanii să se întoarcă peste vară la locurile lor, a propus să se interzică trecerea acestora peste Dunăre, în Imperiul Otoman⁴⁰. Rezultă de aici că unii dintre păstorii transilvăneni rămîneau încă de pe atunci și pentru vîrat în Dobrogea.

³⁶ Arh. St. Brașov, fond Primăria orașului Brașov, Actele Magistratului, nr. 2 281/1 810.

³⁶ Ibidem, Acte judecătorești, nr. 156/1810.

³⁷ Arh. St. Buc., colecția Xerografii Viena (Haus-Hof-und Staatsarchiv), pachet CIV, nr. 8.

³⁸ Ibidem, nr. 10.

³⁹ N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I, București, 1902, p. 194.

⁴⁰ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 138.

Într-un raport de la începutul anului 1818 al viceconsulului Austriei la Galați se arăta că mocanii trecuseră peste Dunăre, evident pentru iernat, 60 de turme însumând 100 000 de oi și 1 500 de cai, care fuseseră îndreptate spre Babadag, Edreles (Sf. Gheorghe), Constanța și Hirșova. Traversarea fluviului se făcuse pe la Brăila și Hirșova⁴¹, ceea ce duce la presupunerea că în Dobrogea se aflau atunci și alți păstori transilvăneni, trecuți pe la alte vaduri. Într-o notă din 27 martie același an a Cancelariei Aulice pentru Transilvania se vorbea de „acei oieri transilvăneni care și-au minat vitele din Țara Românească pentru iernat peste Dunăre și care vor și pe viitor să și le mine“⁴². În răspunsurile fruntașilor comunei Săliște, cu prilejul conșcripției din 1819, se declara: „dară oile și caili îi hrănim la Țara Românească, la Moldova și la Țara Turcească“⁴³. O știre mai tirzie completează imaginea acestei realități istorice. Astfel, o mare parte a pământurilor concesionate de Poartă cazacilor zaporojeni stabiliți, între 1812 și 1828, în Deltă și în Cotul Dunăvățului (zona dintre brațul Sfintu Gheorghe și lacul Razim), era dată în arendă păstorilor transilvăneni aflați cu vitele în acele locuri⁴⁴.

Evenimentele anului 1821 au avut repercusiuni și asupra păstoritului mocanilor în Dobrogea. Chiar dacă unele zvonuri privind întâmplările tragice petrecute atunci nu s-au confirmat, rămân valabile informațiile despre prezența păstorilor transilvăneni la dreapta Dunării. În luna martie s-a răspindit știrea despre omorirea de către turci a 300 de mocani, aflați în zona Brăilei, de o parte și de alta a fluviului (așadar în raiaua Brăila și în nord-vestul Dobrogei) și despre luarea cu forța a turmelor acestora⁴⁵. Alții ar fi fost prădați și de asemenea omoriți la Măcin și Babadag, fapt despre care puteau da „informații prețioase Cosma Berbaru și Radu Barbu, economi de oi din Săcele“⁴⁶. Primul dintre acești mocani va fi întâlnit apoi în documente an de an, decenii în șir, cu vitele la pășunat în Dobrogea. La 25 aprilie 1821, agentul austriac Hakenau raporta însă că „mai mulți păstori ardeleni, venind din Brăila și Silistra la București“, au declarat că ei nu știu nimic despre aceste jafuri

⁴¹ *Ibidem*, p. 203, Autorul face trimitere la „Raportul agentului Raab din Iași, 29 ianuarie 1818, către Guvernul Ardealului“, care ar cuprinde această informație, indicând că a fost publicat de N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I, p. 209, unde acest document nu apare însă. (Vezi această constatare și la D. Șandru, *op. cit.*, p. 34, n. 1). Considerăm că este vorba doar de o indicație greșită și, de aceea, nu formulăm rezerve în ceea ce privește autenticitatea și veracitatea documentului.

⁴² Arh. St. Buc., colecția Xerografii Viena (Haus- und Hof- und Staatsarchiv), pachet XIV, nr. 1. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 393.

⁴³ I. Hășeganu, *Mărginerii în viața economică a Transilvaniei și a vechiului regat*, Brașov, 1941, p. 131.

⁴⁴ Al. P. Arbore, *Sicia transdunăreană după Th. Condratovici*, în „Analele Dobrogei“, XVI (1935), p. 62.

⁴⁵ Hurmuzaki, *Documente privind istoria României*, serie nouă, vol. III, București, 1967, p. 107, 135, 232.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 554.

și omoruri săvârșite de turci, ci „dimpotrivă, au lăudat purtarea amicală a turcilor“. Pașa de la Silistra i-a asigurat chiar, pe toți păstorii supuși austrieci de protecția sa, sfătuindu-i ca, pînă la restabilirea ordinii în Țara Românească, să rămînă la dreapta Dunării⁴⁷. Într-o jalbă adresată în același an de obștea oierilor din Săliște către Magistratul Sibiului se vorbește de asemenea despre „dobitoacele“ pe care le aveau aceștia „în Țara Românească, în Țara Moldovei și încă și în Țara Turcească“⁴⁸.

Chiar într-o astfel de situație tulbure mocanii și-au continuat străvechea indeletnicire a transhumanței în Dobrogea. La 31 iulie 1821, un dregător otoman de la Măcin elibera transilvăneanului Ioan Vlad o dovadă, în limba română, pentru plata vămii de 55 de aspri pentru o turmă de 570 de oi⁴⁹. În toamna aceluiași an, la 1 octombrie, preotul Oprea Verza dădea un atestat, arătînd, după mărturiile unor ciobani, că Petru, feciorul lui Bucur Blebea din Brașovul Vechi, trecut peste Dunăre, cu oile lui Ioan Boroș din Cernat, murise și fusese îngropat acolo⁵⁰. Trebuie să admitem, oricum, că măcar o parte a suferințelor pricinuite de turci mocanilor la 1821 a fost o realitate.

Păstoritul mocanilor în Dobrogea a fost perturbat, fără îndoială, și în timpul războiului ruso-turc din 1828—1829. Cu toate acestea, foarte curînd, chiar în toamna anului 1829, un număr însemnat de păstori transilvăneni s-au aflat cu vitele la iernat la dreapta Dunării. La 31 martie 1830, cu prilejul catagrafiei locuitorilor județului Ialomița, se raporta la isprăvnicie despre „transilvaniștii mocani“, care tocmai atunci începuseră „să treacă cei mai mulți du peste Dunăre cu oile la fătăciune în părțile acestui județ, pã moșiile unde de-a pururea să sălășluia primăvara și vara, de unde să împărțea a merge unii la munți și alții rămîneau aici“⁵¹. O dată cu anul 1829 se încheia însă o lungă etapă a păstoritului mocanilor în Dobrogea, pe care, din cauza sărăciei izvoarelor, n-o putem reconstitui în toată amploarea și sub toate aspectele ei, dar pe care am încercat s-o schițăm în rîndurile acestui prim capitol al lucrării de față.}

⁴⁷ Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 139.

⁴⁸ I. Hașeganu, *op. cit.*, p. 133—134.

⁴⁹ Arh. St. Brașov, fond Primăria orașului Brașov, Actele Magistratului, nr. 3336/1822, anexa 10.

⁵⁰ Ibidem, Succesiuni, IV, F 47, p. 671.

⁵¹ Arh. St. Buc., colecția Administrative vechi, dosar 1 113/1 829. f. 283. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 393.

Capitolul II

PĂSTORITUL MOCANILOR ÎN DOBROGEA ÎN PERIOADA 1830 — 1854

Anul 1830 inaugurează o nouă etapă a transhumanței mocalilor în Dobrogea, cea mai fertilă, deosebită net de tot ceea ce fusese până atunci. Între războiul ruso-turc din 1828—1829 și războiul Crimeii, respectiv între anii 1830 și 1854, se desfășoară perioada în care acest fenomen a atins apogeul, cunoscînd o amploare fără precedent, dar care nici nu se va mai repeta vreodată. Aceasta în ciuda unor restricții, absolut necesare, impuse trecerii mocalilor cu vitele lor de o parte și de alta a Dunării, care, în afara unor formalități birocratice și a unor mici întirzieri, nu a avut efecte negative asupra păstoritului acestora în Dobrogea. Pe de altă parte, evidențele stricte care se introduc acum și care ne-au parvenit în cea mai mare măsură, dau posibilitatea reconstituirii mult mai fidele, sub toate aspectele, a acestui fenomen, pe baza unor documente autentice și obiective, emise de instituțiile administrative de la stînga Dunării.

Astfel, pe baza dispozițiilor tratatului de la Adrianopol din anul 1829, în 1830 se organizează cordonul sanitar pe linia Dunării, prin instituirea punctelor de carantină, menite să stăvilească, o dată pentru totdeauna, pătrunderea groaznicelor epidemii de ciumă și holeră de la sudul fluviului¹. Acest fapt a implicat și reglementarea trecerii mocalilor cu vitele în Dobrogea, care, pînă atunci, așa cum am văzut mai sus, nu fusese supusă nici unei restricții. Așa se explică și de ce păstorii transilvăneni s-au obișnuit destul de greu cu noile măsuri, la început unii dintre ei încălcîndu-le în mod grosolan, deși acest lucru atrăgea asupra lor pedepse dintre cele mai aspre.

Noile reglementări, referitoare în mod direct la trecerea mocalilor peste Dunăre, au fost propuse, la 6 octombrie 1830, într-un raport al Divanului Săvrșitor al Țării Românești către preșident², fiind aprobate de acesta

¹ Ion I. Nistor, *Ravagiile epidemiilor de ciumă și holeră și instituirea cordonului carantină la Dunăre*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria III, tom. XXVII (1944—1945), p. 385 și urm.

² Arh. St. Buc., colecția Administrative vechi, dosar 438/1 830, f. 5—6.

la 9 octombrie³ și cuprinse apoi și în Regulamentul („contractul“) vămilor din 31 decembrie același an⁴. Se prevedea, mai întâi, „să sloboadă dobitoacele la ernatec în turme numai pe la vămi și carantine, pe la care să sloboadă dobitoacele rumânești pentru vinzare“, și anume pe la Brăila, Călărași, Giurgiu, Zimnicea, Izvoarele, Calafat și Cerneț. Se stabilea apoi ca vameșii și directorii carantinelor să aibă obligația de a cerceta „reghiile“⁵, documentele eliberate de autoritățile din Transilvania stăpînitorilor de vite, însemnînd într-o condică „numărul și felul dobitoacelor, a cui sint și cite anume trec“. În cazul în care „s-ar dovedi la păstori mai multe dobitoace decît este scris pe reghii, apoi niște asemenea dobitoace să nu sloboadă sau păstorii să fie datori a plăti hotărîta vamă“. În același fel trebuia să se procedeze și la revenirea de peste Dunăre, aceste măsuri fiind impuse de vama care tocmai se instituise, „pentru că păstorii, supt chip de ernatec pot a trimite în Turchiia fără vamă dobitoacele rumânești și să le vindă acolo“, iar la înapoiere „pentru că păstorii, vinzînd dobitoacele lor în Turchiia și întorcîndu-să cu mai puțin număr în Valahia, pot a-și îndeplini reghiile cu dobitoacele ce le vor cumpăra în Valahia“ și să le treacă apoi în Transilvania fără plata vămii. Totodată, nu se mai admitea ca mocanii care treceau peste Dunăre să ia cu ei „mai multe producturi de îndestulare decît pe trei zile, după analoghiia oamenilor ce să vor afla pe lingă turme“⁶.

După aprobare, aceste reglementări au fost trimise de Comitetul Carantinelor, la 17 octombrie 1830, punctelor de trecere de la Dunăre⁷. La 24 noiembrie s-a cerut carantinelor pe la care era permisă trecerea mocanilor să înainteze lunar un „perilipsis de oricîte vite vor trece peste graniță, în Turchiia, la ernatic, arătînd deosebit felurimea lor“⁸. Pentru Dobrogea, trecerea se făcea pe la Brăila și Călărași, la care se vor adăuga curînd „micile carantine“ Piuca Petrii și Oltenița. De asemenea, păstorii transilvăneni care treceau pe la carantinele Giurgiu și Zimnicea se îndreptau, de regulă, tot spre Dobrogea⁹. Din Moldova, trecerea la dreapta Dunării se făcea pe la carantina Galați, înființată în martie 1830¹⁰.

În toamna anului 1830, pe la Călărași și Giurgiu, după cum raportau carantinele de acolo, nu au trecut vite mocânești peste Dunăre¹¹. În schimb,

³ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 99/1 830, f.3.

⁴ Ibidem, fond Vistieria Țării Românești, dosar 12/1 830, f. 144—146.

⁵ Pentru „reghie“ vezi, pe larg, N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mîrginei ...*, p. 224—227.

⁶ Arh. St. Buc., colecția Administrative vechi, dosar 438/1830, f. 5—6.

⁷ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 99/1830, f. 9.

⁸ Ibidem, f. 30.

⁹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 394, n. 22.

¹⁰ Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 392.

¹¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 99/1830, f. 32—33.

intr-un raport al Isprăvnicatului județului Brăila din 2 octombrie același an către Divanul Săvirșitor se arăta că se primise aprobare pentru trecerea în Dobrogea, pe la [carantina Brăila, a păstorilor „sudiți chesaricești“ cu oile în ernatic, după cum din vechime au fost obiceiul)”. Se menționa și faptul că stăpînii vitelor se aflau mai demult peste Dunăre ¹². Într-un alt raport, din 4 decembrie 1830, se înștiința că „ciobani(i) ce au trecut cu oile ungu-renești peste Dunăre pent(ru) ernatec“ veneau zi de zi la isprăvnicat cerind să li se dea voie să cumpere „mălai pentru hrana gurii lor“ din țară ¹³ datorită, desigur, lipsei acestui produs în Dobrogea. Răspunsul dat, peste o lună, de Divanul Săvirșitor se încadra în prevederile noilor reglementări, stabilindu-se „că acei păstori au voe a trece peste graniță mălai socotit pe ciți oameni vor fi ei, numai pentru hrană pă trei zile“ ¹⁴.

Din perilipsisul înaintat de carantina Brăila, la 8 decembrie 1830, rezultă că, între 4 octombrie și 30 noiembrie, trecuseră pe acolo în Dobrogea la iernat un total de 141 378 oi și capre, 1 815 cai și 231 asini, pe lângă care se aflau 273 de păstori din Transilvania ¹⁵. Este confirmată așadar și aducerea pe pășu-nile dobrogene a caprelor mocănești, în afară de oi și cai, de care se știa pînă atunci, fapt consemnat și de către Moltke (viitorul mareșal german) în însem-nările sale ¹⁶. Pentru aceeași perioadă, aceleași treceri ale mocanilor cu vitele în Dobrogea sînt consemnate și în „condica șnuruită“ înaintată de carantina Brăila Vistieriei. Totalul diferă: 143 242 oi (capre nu mai apar), 1 635 cai, 219 asini, diferența mare fiind la numărul ciobanilor — 1 046 în loc de 273, cifră mai apropiată de realitate față de suma vitelor. Se dă însă numărul tîrlor (111), cu componența fiecăreia, precum și numele stăpînului și al locului de origine. Cei mai mulți erau din Săliște și din satele apropiate — Poiana, Vale, Tilișca — după care urmau cei din Săcele și din zona Branului. Cele mai bogate tîrle, cu peste 2 000 de oi, aparțineau mocanilor Oprea Borcea din Săliște — 3 380 oi, 26 cai, 4 asini, 17 ciobani, Nicolae Popa, din același sat — 3 012 oi, 122 cai, 4 asini, 18 ciobani, Dumitru Borcea, tot din Săliște — 2 700 oi, 7 cai, 3 asini, 11 ciobani, Ilie Dobrotă din Poiana — 2 515 oi, 15 cai, 3 asini, 16 ciobani, Vlad Pîrlea din Cernat — 2 410 oi, 2 cai, 3 asini, 12 ciobani, Radu Țiței din Satu Lung — 2 231 oi, 4 cai, 4 asini, 15 ciobani și Dumitru Mirzea din Săliște — 2 008 oi, 48 cai, 3 asini, 12 ciobani ¹⁷.

¹² Ibidem, colecția Administrative vechi, dosar 438/1830, f. 13.

¹³ Ibidem, f. 86. Vezi și Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 44.

¹⁴ Arh. St. Buc., colecția Administrative vechi, dosar 438/1830, f. 87.

¹⁵ Ibidem, f. 97.

¹⁶ [H.K.B. von Moltke], *Briefe über zustände und Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren 1835 bis 1839*, Berlin-Posen-Bromberg, 1841, p. 163.

¹⁷ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 164/1831, f. 58—61. Vezi și C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 133—135, unde este reproducă această listă, cu unele greșeli de transcriere.

În februarie 1831, un grup de „ciobani sudiți k.k.¹⁸, cu o mare sumă de oi“, erau pregătiți, pe malul dobrogean al Dunării, pentru a reveni, prin vadul de la Călărași, în Țara Românească ¹⁹. La 2 martie același an, carantina Brăila raporta că, la 26 februarie, veniseră acolo „doi mocani sudiți austriacești, din cei ce petrec cu oile lor dă cea parte a Dunării spre ernatic“ pentru a se interesa „în ce chip ar putea ei ca să-și treacă vitele lor și ciobaniiid-această parte, cu toate tirhaturile lor“. La 28 februarie, se înfățișează chiar „52 ciobani cu stăpînii lor de la 11 tirlle a-și face carantina“, urmînd ca, după săvîrșirea termenului de 14 zile ²⁰, să-și aducă și oile. Directorul carantinei a luat unele măsuri, hotărînd ca, mai întii, să intre în curățenie jumătate din numărul ciobanilor de la fiecare tirlă. Între timp, erau supuse și vitele unor măsuri sanitare, pentru a fi curățite „atit dă molipsitoarea boală a ciumii. cit și dă boala ce vor mai avea, adică dalac și gălbează“. Ele erau primite apoi de ciobanii care-și impliniseră termenul, după care intrau în carantină și cei rămași pe malul drept al Dunării ²¹.

La 9 martie 1831, Comitetul Carantinelor răspundea la acest raport dînd indicații similare, adăugîndu-se observația necesității măsurilor de pază pentru evitarea oricărui contact, înainte de curățenie, al ciobanilor și vitelor venite din Dobrogea cu localnicii și cu vitele lor ²². La rîndul său, comitetul raporta, la 23 martie, această situație Divanului Săvîrșitor, arătînd că termenul pentru curățirea vitelor se stabilise la 4 zile și propunînd măsuri pentru paza și hrana acestora pe timpul lazaretului ²³. Între timp, alți păstori, sosiți cu vitele la vadul de la Ghecet, lingă Brăila, cereau cu insistență să fie primiți în carantină, deoarece se apropia vremea fătării oilor ²⁴. De asemenea, încă de la 23 februarie, mai mulți mocani originari din Săliște, cu un mare număr de oi, solicitau intrarea în Țara Românească pe la carantina Călărași ²⁵. În afară de aceasta, la 26 martie 1831 „mica carantină“ Piua Petrii ²⁶ raporta carantinei Brăila, de care depindea, că, la 16 ale acelei luni, Ahmed Aga, aianul de Hirșova, trecuse, în mod abuziv, cu caicele sale, prin punctul acela,

¹⁸ Supuși „chezaro-crăiești“, adică ai Imperiului austriac.

¹⁹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1 831, f. 3. 5.

²⁰ În regulamentul carantinelor, se stabilea însă eliberarea din carantină după numai 4 zile, în cazul neaparîței simptomelor vreunei boli. (Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 389).

²¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1 831, f. 6. 14. 32. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea...*, I, p. 395.

²² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1336/1831, f. 7.

²³ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 334 A/1831, f. 202.

²⁴ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1336/1831, f. 14. 32.

²⁵ Ibidem, f. 10, 33.

²⁶ La Piua Petrii, ca și la Oltenița, erau numai „birouri mici de carantină“. (Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 387).

pe unde nu era permisă intrarea vitelor mocănești în țară, „ca la 38 783 oi“ ale păstorilor transilvăneni care fuseseră la iernat în Dobrogea ²⁷.

Pentru vitele mocănești venite de la dreapta Dunării, în primăvara anului 1831, pe la carantinele Călărași, Piuă Petrii și Brăila există mai multe informații în documentele de arhivă, deși cifrele, existente în mai multe surse, nu concordă între ele. Astfel, la 30 martie, carantina Călărași raporta că, începînd din ziua de 6, intaseră pe acolo în țară, în cursul acelei luni, venind din Dobrogea, 54 de tîrle ale locuitorilor satului Săliște, cu un total de 57 181 oi și 1 122 cai ²⁸. Într-o altă listă, înaintată la 23 octombrie 1834, dar privind tot luna martie 1831, cifrele sînt mai mici, respectiv 42 023 de oi și 630 de cai. În schimb se dă numărul ciobanilor simbriași — 98 și numele stăpînilor, majoritatea într-adevăr din Săliște, dar și din zona Branului cițiva. Cei mai bogați erau săliștenii Nicolae Domnaru, cu 2 200 oi și 28 cai și Dan Dănăilă, cu 2 050 oi ²⁹.

La 26 martie, un perilipsis similar întocmea și mița carantină Piuă Petrii, pentru vitele trecute samovolnic de la Hirșova ³⁰, completat apoi cu date noi la 1 mai, cînd a fost înaintat Comitetului Carantinelor. Se arăta că, între 16 și 21 martie, fuseseră aduse din Dobrogea, în condițiile arătate mai sus, 23 de tîrle, însumînd 38 783 de oi, 39 de cai și 13 asini. Stăpînii vitelor, cărora li se dă de asemenea numele, erau toți din părțile Brașovului, din satele Bran Șimon, Moeciu, Fundata, Sohodol și Satu Lung. Dintre aceștia, 5 aveau turme de peste 2 000 de oi: Ion Tătaru din Șimon, cu 2330 oi; Radu Lungu din Bran, cu 2111 oi; Nicolae Enescu, tot din Bran, cu 2 144 oi; Gheorghe Tătaru din Șimon, cu 2 092 oi și Aron Moșoiu, din același sat, cu 2 018 oi ³¹. La 28 septembrie 1834, această listă a fost înaintată din nou, cu unele detalii în plus, cu adăugirea numărului ciobanilor simbriași (69) și a încă unei turme, la sfîrșit (a 24-a), astfel că totalul ajunge acum la 39 173 oi, 39 cai și 15 asini ³².

La rîndul ei, carantina Brăila înainta, la 6 aprilie 1831, un „catastih“ de vitele „sudiților austriacești ce au fost în Turchiia spre ernatic“. Se arăta, cu o specificație foarte amănunțită, că, între 10 și 31 martie, veniseră pe acolo 55 de tîrle cu un număr însemnat de vite ³³. La 30 aprilie, același catastih este înaintat Vistieriei, completat însă cu datele privind vitele sosite între timp. Numărul tîrlelor se ridică acum la 65, totalizînd 78 851 oi (din care 18 797 oi țigăi, 52 779 oi bîrsane, 1 697 berbeci țigăi, 5 578 berbeci bîrsani), 1 360 capre,

²⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1336/1831, f. 64—65. Vezi și Tudor Matescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 47—48.

²⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1336/1831, f. 69—70.

²⁹ Ibidem, dosar 1515/1834, f. 776.

³⁰ Ibidem, dosar 1336/1831, f. 66.

³¹ Ibidem, f. 81.

³² Ibidem, dosar 1515/1834, f. 615.

³³ Ibidem, dosar 1336/1831, f. 73—74, 91.

443 cai (din care 375 cai maturi de ambele sexe, 51 tunși³⁴ și 17 minji), 110 asini și 160 ciobani simbriași. Cei mai mulți dintre stăpînii acestor vite erau din Săliște și Poiana, după care urmau cei din Săcele, Bran, Rîșnov și Moeciu. Se distingeau ca bogăție Ilie Dobrotă din Poiana, cu 2 303 oi și săcelenii Zaharia Pirvu și Vlad Pîrlea, cu 2 260 oi și 40 capre și, respectiv, 2 249 oi și 30 capre³⁵. O altă listă, înaintată tot de carantina Brăila, în iunie 1831, cuprindea numărul păstorilor transilvăneni, care ajungea la 180, intrați pe acolo în țară din Dobrogea în lunile februarie — mai acel an³⁶.

Pentru toamna anului 1831 știri privind trecerea la iernat în Dobrogea a păstorilor transilvăneni cu vitele lor avem deocamdată numai pentru carantinele Piuă Petrii și Călărași și doar citeva date sporadice pentru Brăila. Astfel, la Piuă Petrii, în intervalul 28 septembrie — 27 noiembrie, au fost înregistrate 47 de tîrle, totalizînd 48 166 oi, 245 cai, 42 asini și 241 ciobani. Stăpînii lor erau de fel din părțile Brașovului, din satele Bran, Moeciu, Șimon, Fundata, Rîșnov, Șohodol, Satu Lung, dar erau și unii din părțile Sibiului, de la Săliște și Tilișca. Pe primul loc se situa Ion Bangală din Bran, cu 2 300 de oi³⁷.

Pe la Călărași, numărul vitelor mocănești ieșite din țară, de la 14 septembrie și pînă în decembrie 1831, „în Turchiia“ a fost ceva mai mare. Cele 101 tîrle înregistrate cuprindeau 101 478 oi, 1 438 cai, 118 asini și 687 păstori. În marea majoritate, stăpînii lor erau din zona Sibiului, mai ales din satele Săliște, Tilișca, Poiana și Rășinari, dar și din Cacova și Tălmăcel, la care se adaugă cîțiva din părțile Brașovului, de la Moeciu, Rîșnov și Săcele. Dintre aceștia, 12 dețineau turme care depășeau 2 000 de oi, remarcîndu-se în mod deosebit sălișteanul Oprea Borcea cu 4 160 de oi și 25 de cai³⁸. Spre sfîrșitul intervalului, păstorii care au trecut prin această carantină au fost exclusiv stăpîni de tîrle, mergînd, potrivit vechiului lor obicei, „spre vederea vitelor“, în Dobrogea³⁹. De altfel, la 31 decembrie 1831, carantina Călărași a înaintat pentru aceștia perilipsis aparte, arătînd și locurile unde mergeau, respectiv unde își aveau tîrlele. Cei mai mulți se îndreptau spre zona Mangaliei, la alții destinația este arătată simplu: „la Dobrogea“⁴⁰.

³⁴ Prin „tunși“ se înțelegeau caii tineri, cărora, la împlinirea unui an, li se tăia mușul de pe frunte și coama, operațiune numită „costrușare“. (N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mîrgineni* ..., p. 219).

³⁵ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 104/1831, f. 66—68. O variantă a acestei liste se găsește la f. 61—62 și 62—63, țcu unele mici deosebiri. La 13 august 1834, carantina Brăila înaintează, la cerere, din nou această situație, dar datele sînt total diferite, ceea ce ne face să credem că este vorba de o confuzie. (Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1515 B/1834, f. 569—571).

³⁶ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 334B/1831, f. 1072—1073.

³⁷ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1515B/1834, f. 676.

³⁸ Ibidem, f. 777—779.

³⁹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 407.

⁴⁰ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2383/1832, f. 4—5, 8—12.

Pentru carantina Brăila, ne-au parvenit, întâmplător, actele originale eliberate de autoritățile din acel oraș unui mic grup de 4 mocani din Săliște, trecuți cu vitele peste Dunăre la iernat în ziua de 1 octombrie 1831. Ei dețineau numai 1 729 oi și 27 vite cornute mari ⁴¹, ultimele întâlnite acum pentru prima oară în documentele administrative, dar care, potrivit altor izvoare, vor intra mai târziu în mod curent în transhumanța păstorilor transilvăneni în Dobrogea ⁴². Cea mai mare parte a acestor vite aparținea lui Nicolae Ghibu: 1 050 oi și 8 bovine ⁴³. Desigur, numărul total al oilor și celorlalte vite mocănești trecute peste Dunăre, la iernat, în toamna anului 1831, pe la carantina Brăila, a fost incomparabil mai mare ⁴⁴. De altfel, pentru prezența mocanilor în Dobrogea în iarna anului 1831/1832 există și alte știri în afara celor cuprinse în documentele de arhivă ⁴⁵.

Din primăvara anului 1832 ne-au parvenit de asemenea știri privind venirea păstorilor transilvăneni de la iernat la stînga Dunării. Cele mai complete date sînt de la carantina Călărăși. La 14 martie, aceasta raporta că treceau pe acolo din Dobrogea zilnic cite 10 sau 13 mii de oi ale mocanilor ⁴⁶. Cu toate acestea, la 11 aprilie, se preciza că „au mai rămas neîntoarse din Turchia ... cele ce au fătat pă drum și altele între Borcea și Dunăre, pînă s-au mai mărit puțin miei<i> </i> de a-i putea să-i ia la drum“ ⁴⁷. Mai târziu, la 23 octombrie 1834, carantina Călărăși înainta liste amănunțite pentru mocanii trecuți pe acolo de o parte și de alta a fluviului începînd cu anul 1831 ⁴⁸, una dintre ele cuprinzînd situația din primăvara anului 1832.

⁴¹ *Ibidem*, colecția Documente muntenești, CIII/7, 8, 9, 10.

⁴² Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 398.

⁴³ Arh. St. Buc., colecția Documente muntenești, CIII/10.

⁴⁴ Vezi C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 120, unde se rezumă o statistică privind trecerea vitelor mocănești pe la Brăila, spre iernatec, în toamna anului 1831, începînd cu data de 4 noiembrie. Această listă, pe care am analizat-o mai sus, se referă însă la anul 1830. Autorul, care o reproduce în anexă, îi dă data corectă a elaborării — 4 octombrie 1830 — dar, dintr-o confuzie regretabilă, deși în titlul original se spune limpede că este vorba de vite care merg la iernat, o prezintă drept înregistrare a vitelor întoarse din Dobrogea, modificînd datele: 4 martie în loc de 4 octombrie etc. (*Ibidem*, p. 133—135). Iată titlul listei, reprodus de editor: „Carantina Brăilei. Anul 1830 octombrie 4. Condică șnuruită pentru trecerea într-însa a oilor, a boilor, a vacilor, a măgarilor, a cailor ce merg spre ernalic, ale mocanilor sudiți din Țara Românească“. (*Ibidem*, p. 133). Mocanii nu veneau din Dobrogea pentru a ierna în Țara Românească! Și iată titlul din documentul original: „Carantina Brăila. 4 octombrie 1830. Condică șnuruită pentru trecerea într-însa a oilor, a boilor, a vacilor, a cailor și a măgarilor ce merg spre ernalic ale mocanilor sudiți în Țara Turcească cum arată“. (Arh. St. Buc., fond Visteria Țării Românești, dosar 104/1831, f. 57 — cota nouă)

⁴⁵ Astfel, în memoriile sale, sălișteanul Stan Banciu arată că, în toamna anului 1831, a mers de a „ernal în Țara Turcească, la Măsurata“ (*Musurat*, azi Movilița, jud. Constanța). Vezi Ax. Banciu, *Disprețuții „ciobani valahi“*, în „Transilvania“, LXXV, Sibiu, 1944, nr. 8—9, p. 717. Anii următori el a mers de asemenea, în mai multe rinduri, în Dobrogea. (*Ibidem*).

⁴⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2379/1832, f. 3.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 35.

⁴⁸ *Ibidem*, dosar 1515B/1834, f. 774.

Astfel, se arăta că, între 27 februarie și 3 mai, intraseră, pe la această carantină, în țară, venind din Dobrogea, 121 de tîrle ale păstorilor transilvăneni, însumind 164 897 oi și 810 cai, cu 353 de păstori. Cei mai mulți dintre stăpînii vitelor erau din părțile Sibiului, din satele Săliște, Tilișca, Rășinari și Poiana, ceilalți fiind birșani din Rîșnov, Sôhodol și Bran. Dintre aceștia, 15 posedau turme de peste 2 000 de oi: Oprea Banciu din Săliște (4 208 oi), Aron Moșoiu din Bran (3 180 oi), Dumitru Șteflea din Săliște (2 650 oi, 13 cai), Dumitru Birzea din același sat (2 557 oi), Savu Răciu, tot de acolo (2 537 oi, 50 cai), Dumitru Cornea, de asemenea din Săliște (2 427 oi, 22 cai), Bucur Chiornîță din Bran (2 280 oi), Nicolae Știrciu din Săliște (2 267 oi, 11 cai), Ilie Dobrotă din Poiana (2 197 oi, 11 cai), Oprea Popa din Săliște (2 168 oi, 16 cai), Izdrail Giurculeț din Rășinari (2 164 oi, 2 cai), Stan Răciu din Săliște (2 100 oi, 86 cai), Oprea Dordea din satul Vale (2 043 oi) și Roman Hamza din Săliște (2 006 oi) ⁴⁹.

Unele date au rămas și pentru carantina Piuă Petrii. Într-o adresă din 13 martie 1832 a Secretariatului Statului către Vornicia Treburilor din Lăuntru, trimisă de aceasta, la rîndul ei, Comitetului Carantinelor, se scria că „aianul de la Hărșova face arătare că mocanii de la Dobrogea să roagă de el să dea voie și iestim să aducă în prințipat o sumă de oi și, pentru că acum în primăvară sint slabe, pentru înlesnirea trecerii lor face rugăciune ca să dea poruncă carantinei de la Piuă Pietri<i> de a primi numai oile acolo, iar ciobanii vor trece la carantina Brăila, ca să-și facă hotărîtele zile de carantină, și alți ciobani, tovarăși ai lor, care îi au aici în prințipat, vor primii oile de la carantina Piuă Pietri<i>“ ⁵⁰. În cele din urmă cererea a fost soluționată favorabil, îngăduindu-se intrarea pe la acel punct a acestor oi, al căror număr se ridică la 20 000 ⁵¹.

Există totodată informații și despre venirea mocanilor din Dobrogea pe la carantina Brăila. Lista care s-a păstrat, întocmită pentru răstimpul 8—29 martie 1832, indică un număr de 68 de tîrle, cuprinzînd 88 616 oi (dintre care 7 504 berbeci), 1 491 capre, 996 cai (dintre care 820 cai maturi, 146 tunși și 30 mînji), 2 boi și 82 asini. În cea mai mare parte, stăpînii acestor vite erau din satele Săcelelor, din Bran, Șimon, Cristian și Rîșnov, așadar din zona Brașovului, dar erau cîțiva și din Săliște. Următorii dețineau peste 2 000 de capete de vite: Zaharia Pîrveu din Satu Lung (5 600 oi, 200 capre, 7 cai), Manea Pîrveu, tot de acolo (3 220 oi, 120 capre, 6 cai), Ion Șeitan din același sat (2 710 oi, 20 capre, 7 cai), Nistor Mățăoanu din Bran (2 545 oi,

⁴⁹ Ibidem, f. 781—783.

⁵⁰ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 484/1832, f. 1—3. Vezi și Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei* ..., p. 54.

⁵¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2379/1832, f. 6—8; fond Vornicia din Lăuntru, dosar 484/1832, f. 4—7.

60 capre, un cal), Nicolae Enescu din aceeași localitate (2 360 oi, 40 capre, un cal), Bucur Găitan din Satu Lung (2 110 oi, 40 capre, 5 cai), Ion Bangălă din Bran (2 050 oi, 50 capre), Dumitru Herțea din Săliște (2 000 oi, o capră, 33 cai) și Bucur Șeitan din Satu Lung (2 000 oi, 20 capre, 4 cai)⁵². Alte liste, privin d intervalul 15 februarie — 15 martie, dau numărul păstorilor transilvăneni intrați în țară pe acolo, care se ridica la 106⁵³. Aceste cifre sînt însă incomplete⁵⁴. Într-un raport al carantinei Brăila din 4 aprilie 1832, se arăta că mai erau unii mocani „cu vitele lor decindea“, care nu trecuseră încă în Țara Românească⁵⁵.

În toamna anului 1832, trecerea oilor peste Dunăre la iernat pe la carantinele Piuca Petrii și Oltenița răminea în continuare oprită, fiind permisă numai pe la punctele stabilite inițial⁵⁶. Totuși, în luna septembrie, datorită desigur, numărului mare al vitelor care se îndreptau spre Dobrogea, s-a îngăduit ieșirea lor din țară și pe la Piuca Petrii⁵⁷. Astfel, între 2 septembrie și 19 noiembrie 1832, după lista întocmită de această carantină, au trecut pe acolo 75 de tîrle ale mocanilor, cu un număr de 401 păstori, cuprinzînd 92 504 oi, 681 cai (dintre care 526 cai maturi, 92 tunși, 63 mînji) și 102 asini. Stăpînii acestor vite erau atît din părțile Sibiului (satele Săliște, Tilișca și Vale), cît și Țara Bîrsei (Săcele, Bran, Moeciu, Fundata, Rîșnov, Sohodol). Tîrlele cele mai bogate aparțineau următorilor: Radu Moroianu din Bran, (2 578 oi, 1 cal, 1 asin), Ion Spînu din Satu Lung (2 492 oi, 3 cai, 1 asin), Ion sin Stoica Bangălă din Moeciu (2 228 oi, 1 asin), Dumitru Șteflea din Săliște (2 205 oi, 66 cai, 3 asini). Ion Popa din Vale (2 125 oi, 18 cai, 3 asini) și Bucur Gherman din Tilișca (2 078 oi, 2 cai, 3 asini)⁵⁸. La 12 decembrie, carantina Piuca Petrii raporta că începuseră „a veni mocanii, stăpînii oilor ce au trecut astă toamnă pe la această schelă în Turchiia, să treacă și ei în Turchiia după vitele lor“. Comitetul Carantinelor dispunea să se permită acestor mocani „trecerea fără nici o poprire“⁵⁹.

Tot pe la începutul lui septembrie, alți mocani se îndreptau cu vitele spre Călărăși⁶⁰. La 12 ale lunii, această carantină raporta că venise „vremea sloboziri(i) mocanilor cu oile ce le ernează în Turchiia, care au și început

⁵² Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1515B/1834, f. 572—574.

⁵³ Ibidem, dosar 2383/1832, f. 92—93, 130, 141.

⁵⁴ Vezi C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 120, unde se citează o listă întocmită de carantina Brăila pentru răsîmpul 10—28 martie, în care se indică numai 78 723 de oi.

⁵⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2379/1832, f. 30.

⁵⁶ Ibidem, f. 87, 98.

⁵⁷ Ibidem, f. 127.

⁵⁸ Ibidem, dosar 1515B/1834, f. 617—618. Vezi și C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 142—143, unde se reproduce o variantă din alt fond arhivistice a acestei liste, cu mici diferențe la unele cifre, dar și cu transcrierea greșită a unor nume.

⁵⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 60.

⁶⁰ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 140.

de la 11 septembrie o mulțime foarte mare a să grămădi să treacă“ peste Dunăre ⁶¹. Între 11 septembrie și 7 decembrie au ieșit din țară pe la acest punct 761 de păstori transilvăneni, stăpîni și simbriași, grupați în 72 de tîrle. De la 11 noiembrie pînă la sfîrșitul intervalului au trecut însă numai stăpîni pentru vederea vitelor, al căror număr total se ridică la 100 494 oi, 1 010 cai și 133 asini. Aproape toți acești mocani erau de fel din zona Sibiului, cei mai mulți din satele Săliște și Poiana, restul din Tilișca, Rășinari, Tălmăcel, Vale, Rod, Cacova și Porcești, și doar cîțiva din Țara Birsei. Pe primele 10 locuri se aflau: Oprea Popa din Săliște (3 161 oi, 12 cai, 5 asini), Ion Ciucur, din aceeași localitate (2 553 oi, 32 cai, 2 asini), Ilie Dobrotă din Poiana (2 478 oi, 3 asini), Dumitru Birzea din Săliște (2 336 oi, 14 cai, 3 asini), Nicolae Dobrotă din Poiana (2 289 oi, 3 asini), Ion Miclăuș din Săliște (2 259 oi, 8 cai, 2 asini), Dumitru Carat, tot de acolo (2 257 oi, 26 cai, 4 asini), Izdrail Giurculeț din Rășinari (2 256 oi, 5 asini), Bucur Olaru, din același sat (2 246 oi, 1 cal, 3 asini) și Stan Beju din Săliște (2 012 oi, 8 cai, 2 asini) ⁶².

Un număr și mai mare de vite ale mocanilor a fost dus în Dobrogea pentru iernat, în toamna anului 1832, pe la carantina Brăila. După lista completă care ni s-a păstrat, de la 29 august la 31 octombrie au trecut pe acolo peste Dunăre 177 de tîrle, totalizînd 213 928 oi (dintre care 22 552 berbeci), 5 122 capre, 2 629 cai (dintre care 2 041 cai maturi, 409 tunși, 179 minji), 38 bovine și 158 asini. Stăpîinii acestor vite sînt arătați a fi o parte din Țara Birsei, din satele Săcelelor (Satu Lung, Cernat, Tărlungeni, Turcheș), dar și din alte localități ale zonei (Bran, Tohanu, Șimon, Moeciu, Rîșnov, Coazna), iar cealaltă parte din regiunea Sibiului (Săliște, Poiana, Galeș). Dintre aceste 177 de tîrle, 27 aveau peste 2 000 de capete de vite, iar 6 peste 3 000, acestea din urmă fiind deținute de Ion Chiparu din Săliște (4 400 oi, 40 capre, 90 cai, 4 asini), Zaharia Pirvu din Satu Lung (4 200 oi, 80 capre, 16 cai, 2 boi, 3 asini), Oprea Borcea din Săliște (4 181 oi, 173 capre, 23 cai, 5 asini), Vlad Pirlea din Cernat (3 550 oi, 62 capre), Nicolae Borcea din Săliște (3 293 oi, 157 capre, 18 cai, 4 asini) și Radu Hirda din Șimon (3 180 oi, 95 capre, 138 cai) ⁶³.

Pentru carantina Brăila există însă și o altă listă și anume „catastihul“ întocmit de Ocirmuirea județului, potrivit căruia, în toamna anului 1832, au trecut pe acolo în Dobrogea 140 de tîrle ale păstorilor transilvăneni, cu un total de 169 226 oi și capre și 1 780 bovine. Unii stăpîni dețineau adevărate cirezi, ca, de pildă, Cosma Bercaru din Săcele, care poseda 172 vite cornute

⁶¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2379/1832, f. 115.

⁶² Ibidem, dosar 1515B/1834, f. 784—791.

⁶³ Ibidem, f. 586—591. Vezi și C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 144, unde se reproduce o situație parțială, cuprinzînd suma vitelor trecute pe la Brăila între 10 septembrie și 6 noiembrie 1832.

mari (121 boi și vaci și 51 vite tinere)⁶⁴. Această listă nu poate fi completă, deoarece numărul oilor (la un loc cu caprele) este net inferior, ceea ce s-ar explica prin aceea că nu sînt înregistrate toate tîrlele, iar caii nu apar defel. Interesează însă faptul că cifra bovinelor, este mult mai mare: 1 780 în loc de 38. Luăm, desigur, ca bază, lista întocmită de carantină, dar considerăm că trebuie completată cu numărul vitelor cornute mari din catastihul Ocîrmuirii județului Brăila, care reprezintă, mult mai probabil, suma totală a acestora. Pe de altă parte, nici una dintre aceste două liste nu indică numărul păstorilor care se aflau pe lîngă aceste vite și care trebuie să fi fost destul de mare. Într-un raport al carantinei Brăila din 15 decembrie 1832 este prezentat un peripetis de mocanii trecuți pe acolo în Dobrogea în prima jumătate a acelei luni (82 în total)⁶⁵, dar aceștia erau fără îndoială stăpîni plecați să-și vadă vitele. La Obștescul Control se găsește însă o listă, a treia deci, privind intervalul 4 septembrie — 17 noiembrie 1832, în care apare și numărul ciobanilor, cu excepția unor tîrle unde acest lucru s-a omis. Cifrele sînt însă diferite de ambele situații prezentate mai sus⁶⁶.

Potrivit datelor înfățișate, în toamna anului 1832 au trecut în Dobrogea la iernat următoarele vite ale mocanilor: 406 926 oi, 5 122 capre, 4 320 cai, 1 780 bovine și 393 asini. Pare o cifră considerabilă, dar cu toate acestea nu este completă, deoarece se întemeiază numai pe înregistrările făcute la carantinele Brăila, Călărași, Piuă Petrii. Știm sigur că vite ale păstorilor transilvăneni au fost duse atunci la iernat peste Dunăre și pe la carantina Galați. Acest fapt s-a petrecut, fără îndoială, și în anii anteriori, după cum se va petrece apoi an de an în perioada care ne interesează, dar lipsa izvoarelor ne împiedică să cunoaștem datele exacte. Într-un raport din 18 octombrie 1832, al carantinei Galați către Obșteasca Enspectorie a Carantinelor Liniei Dunării din amîndouă Prințipaturile, respectiv către inspectorul șef, Nicolae Mavros, se arăta că, în răstimpul 1—15 octombrie, trecuseră pe acolo „la Măcin pîsti Dunări cu oi spre a le ierna“, 88 de păstori, toți din părțile Sibiului, grupați în 18 tîrle. Dintre stăpîni, singurii cărora li se dau numele, unii sînt cunoscuți și din alte documente: Ilie Timpănariu, Dumitru Brînduș, Oprea Boia, Mihai Curteanu, Nicolae Răsoiu⁶⁷, toți din Săliște sau din satele apropiate. Lista cuprinde, evident, numai o parte din mocanii trecuți pe acolo în Dobrogea în toamna anului 1832, pe lîngă faptul că lipsese cu totul datele referitoare la vitele acestora, dar ea constituie o primă știre sigură că transhumanța păstorilor transilvăneni spre provincia pontică era practică, în mod curent, și pe la vadul de la Galați.

⁶⁴ Arh. St. Brăila, fond Ocîrmuirea județului Brăila, dosar 3739/1832, f. 123—126. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 398.

⁶⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2382/1832, f. 668—670.

⁶⁶ Ibidem, fond Obștescul Control, dosar 2196/1834, f. 1—7.

⁶⁷ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 3934/1832, f. 54—57.

În primăvara anului 1833, s-au făcut pregătiri din timp pentru revenirea mocanilor la stînga Dunării și s-au admis chiar unele înlesniri ale trecerii acestora cu vitele lor pe la carantine. La 6 februarie, carantina Brăila raporta „pentru oile mocănești ce acum primăvara trec din Turchiia în prințipat“, propunînd reducerea termenului și simplificarea modalităților de curățire a vitelor⁶⁸. De asemenea, 3 „sudiți chesarocrăești, oeri din Ardeal“, Oprea Borcea, Dumitru Popa și Dumitru Borcea au adresat, la sfîrșitul lui februarie, o jalbă către Agenția austriacă de la București, atît pentru ei înșiși „cît și din partea tuturor celorlalți oeri sudiți k.k. ce să află cu turmele oilor lor în ținutul Silistri(i)“, arătînd că slujbașii carantinei Călărășinu le primeau oile decît cu condiția de a fi ținute în curățenie „4 zile pã malul Dunării, supt o pază strașnică, fără de a fi slobozi ca să-și pască într-acea vreme vitele undevași“, ceea ce ar fi însemnat „o adevărată prăpădenie“⁶⁹.

În cele din urmă, după mai multe intervenții și consultări, la 11 martie 1833, obștescul inspector a hotărît ca vitele să nu fie ținute în curățenie mai mult de 24 de ore, iar dacă mocanii ar ridica vreo pretenție, acest termen să fie redus la 12 ore, spălarea cu apă făcîndu-se „la vreme(a) cînd oile vor trece în pod la carantină“. Trebuia să se poruncească la carantine „ca să găsească chipuri a să putea trece o dată... și cite 40 000 la număr oi“. După curățenie, vitele urmau a fi date „în primirea altor mocani ce vor sta la carantină, iar cînd, din întimplare, nu să vor afla, atunci mai nainte, pînă a nu să începe trecerea oilor, vor trimite o parte din ciobani la carantină ca să facă cuviinciosul termen, care apoi vor urma a priimi oile“. În sfîrșit, Comitetul Carantinelor era rugat „să pue toată silința a mulțumi pe păstori, fiind un comerțial folos și al prințipatului“⁷⁰. La 17 martie, acest ordin era trimis, sub formă de circulară, la toate carantinele de la Dunăre⁷¹.

La sfîrșitul lunii februarie 1833, aianul de la Hirșova intervenea la Secretariatul Statului de la București în favoarea mocanilor aflați în Dobrogea, care ceruseră voie să aducă și în acel an, la carantina Piuă Petrii, oile care fuseseră la iernat, urmînd ca ciobanii să-și facă termenul la carantina Brăila⁷². La 10 martie, Comitetul Carantinelor aproba această cerere⁷³, după care, în intervalul 20 martie — 29 aprilie, pe la carantina Piuă Petrii au intrat în țară 56 de tîrle ale păstorilor transilvăneni, cu un total de 81 338 oi, 107 cai și 65 asini. Numărul ciobanilor nu este arătat în lista întocmită cu acest prilej, dar se dă numele stăpînilor și locurile de origine, care erau cele obișnuite.

⁶⁸ Ibidem, dosar 2601/1833, f. 5.

⁶⁹ Ibidem, f. 10.

⁷⁰ Ibidem, f. 101.

⁷¹ Ibidem, f. 102.

⁷² Ibidem, f. 7.

⁷³ Ibidem, f. 103.

respectiv Mărginimea (Săliște, Tilișca) și Țara Birsei (satele săcelene și brănene). Dintre aceștia, 11 dețineau turme de peste 2 000 de oi: Radu Hirdea din Șimon (3 049), Nicolae Tătaru din același sat (2 648), Nicolae Dobrotă din Poiana (2 545), Radu Lungu din Bran (2 540), Ion Spinu din Săcele (2 448), Ilie Dobrotă din Poiana (2 377), Nicolae Enescu din Bran (2 347), Ion Roșculeț din Săcele (2 329), Ion Bangălă din Bran (2 144), Nistor Mățăoanu din același sat (2 106) și Bucur Chiorniță, tot de acolo (2 085) ⁷⁴.

Pe la Călărași, trecerea s-a făcut între 2 și 30 martie. Numărul păstorilor, pe care lista îi menționează, a fost de 352, însoțind 91 335 oi, 754 cai și 141 asini ⁷⁵. Potrivit însă altor liste, în cursul lunii martie au intrat în această carantină, venind din Dobrogea, 348 de mocani ⁷⁶, la care s-au adăugat însă alți 74 veniți în aprilie ⁷⁷ și alți 63 veniți în mai ⁷⁸, așadar un total de 485. În această situație, suma vitelor mocănești aduse de la iernat la stînga Dunării pe la carantina Călărași trebuie să fi fost mai mare decît cea indicată mai sus.

Și în primăvara anului 1833 numărul cel mai mare de vite a fost înregistrat tot la Brăila. Am văzut că, încă de la începutul lui februarie, această carantină făcea pregătiri pentru primirea lor. La 10 martie raporta că se adunaseră atît de multe oi ale mocanilor încît ostrovul din fața carantinei se umpluse și nu mai aveau ce paște acolo ⁷⁹. Potrivit listei care s-a păstrat, între 4 și 24 martie au fost aduse pe acolo din Dobrogea 152 529 oi (dintre care 12 651 berbeci), 2 310 capre, 1 172 cai (dintre care 1 032 cai maturi și 140 mînji), 8 boi și 156 asini. Stăpînii celor 115 tîrle erau, ca de obicei, din Țara Birsei, respectiv din Bran, Șimon, Coazna, Rișnov și mai ales din satele Săcelelor (Satu Lung, Cernat, Turcheș, Baci, Tărlungeni) sau din Mărginime (Săliște, Galeș, Poiana, Rod). Cei mai bogați, în număr de 17, posedau tîrle cu peste 2 000 de capete de vite, pe primele trei locuri fiind următorii: Bucur Găitan din Satu Lung (5 020 oi, 30 capre, 8 cai, 6 asini), Gheorghe Giurgiu din Bran (4 080 oi, 150 capre, 9 cai, 3 asini) și Dumitru Munteanu din Săliște (3 300 oi, 100 capre, 11 cai, 3 asini) ⁸⁰. Nu se indică numărul păstorilor, dar din alte liste ale carantinei rezultă că, încă din februarie, așadar înainte de intrarea vitelor în curățenie, au trecut 122 ⁸¹, după

⁷⁴ Ibidem, dosar 1515B/1834, f. 612.

⁷⁵ Ibidem, f. 839—795.

⁷⁶ Ibidem, dosar 2525A/1833, f. 205—214.

⁷⁷ Ibidem, f. 280—283.

⁷⁸ Ibidem, f. 344—345.

⁷⁹ Ibidem, dosar 2 601/1833, f. 73.

⁸⁰ Ibidem, dosar 1 545B/1834, f. 575—579.

⁸¹ Ibidem, dosar 2 525A/1833, f. 164—165.

care au urmat 108 în martie⁸² și 16 în aprilie⁸³, așadar un total de 246.

În toamna anului 1833 cele mai multe vite ale mocanilor au fost duse în Dobrogea la iernat de asemenea pe la carantina Brăila. Potrivit unui perilipsis întocmit de această carantină, au trecut pe acolo, între 30 august și 8 noiembrie, 257 446 oi (dintre care 22 703 berbeci), 6 689 capre, 1 609 cai (1 213 cai maturi, 195 tunși, 201 minji), 40 boi și vaci și 204 asini, grupate în 148 de tîrle. Stăpînii acestora erau, cei mai mulți, din Țara Birsei, din satele săcelene (Satu Lung, Cernat, Turcheș, Tărlungeni) sau brănene (Bran, Șimon, Rîșnov, Coazna), după care urmau cei din Mărginime, din Săliște, Poiana, Galeș, Cărpiniș. Apar însă acum și stăpîni de tîrle din Brețcu, a treia zonă a mocanilor care practicau, în mod frecvent, transhumanța în Dobrogea. Este un tablou care ilustrează, mai mult ca oricare altul pînă acum, marea bogăție în vite a păstorilor transilvăneni: 34 dintre ei dețineau turme de peste 2 000 de oi, la care se adaugă, la fiecare, în număr variabil, capre și cai, ba chiar și bovine. Cei mai bogați erau următorii 8, toți săceleni: Zaharia Pirvu (5 996 oi, 254 capre, 11 cai, 3 asini), Stoica Nutea (4 616 oi, 183 capre, 13 cai, 1 asin), Oprea Țircă (4 210 oi, 191 capre, 171 cai, 6 asini), Ion Vineș (3 910 oi, 80 capre, 7 cai, 7 asini), Manea Pirvu (3 714 oi, 118 capre, 10 cai, 4 asini), Ion Giunglea (3 388 oi, 100 capre, 6 cai, 1 asin), Staicu Șeitan (3 210 oi, 53 capre, 5 cai) și Cosma Bercaru (3 182 oi, 310 capre, 13 cai)⁸⁴.

Există încă o variantă a acestei liste, pe care nu o putem considera completă, deși se referă la un interval mai întins (20 august — 17 noiembrie), deoarece dă cifre mai mici: 256 598 oi și capre împreună și 185 asini, aceasta cu o diferență foarte mică, iar pentru cai o cifră mai mare: 1 690⁸⁵. De asemenea, există un catastih, analog celui din anul precedent, întocmit de Ocîrmuirea județului Brăila, în care datele diferă la toate pozițiile, dar din care se poate reține cifra, mult mai ridicată, a vitelor cornute mari: 415⁸⁶.

Pe la carantina Călărași, potrivit unei liste similare, trecerea s-a făcut între 5 septembrie și 21 octombrie 1833, cînd s-au înregistrat 64 de tîrle, la care se adaugă altele două, pe data de 8 decembrie. Un număr de 389 de păstori a însoțit atunci spre Dobrogea 99 288 oi, 865 cai și 110 asini. Stăpînii acestor vite erau numai din părțile Sibiului, cei mai mulți din Săliște și Vale, iar ceilalți din Poiana, Cacova, Rășinari și Sadu. Dintre ei, 13 posedau tîrle de peste 2 000 de capete de vite, cel mai înstărit fiind sălișteanul Bucur

⁸² Ibidem, f. 191—193, 259, 266.

⁸³ Ibidem, f. 262—263.

⁸⁴ Ibidem, dosar 1515B/1834, f. 580—585.

⁸⁵ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 122.

⁸⁶ Arh. St. Brăila, fond Ocîrmuirea județului Brăila, dosar 4 166/1833, f. 103—107. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 398—399.

Gherman, cu 3 254 oi, 19 cai și 3 asini ⁸⁷. În răstimpul 7 noiembrie — 27 decembrie, au mai trecut pe acolo la dreapta Dunării alți 422 de păstori, foarte probabil în majoritate stăpini, avind cu ei numai cai: 725 ⁸⁸. Potrivit altor liste, numărul acestor păstori a fost de 118 pe luna noiembrie ⁸⁹ și de 313 pe decembrie ⁹⁰, așadar un total de 432, foarte apropiat de cel redat în lista care cuprinde și vitele. De asemenea, în arhiva Obștescului Control, se păstrează, ca și pentru carantina Brăila, o situație cu suma vitelor trecute în Dobrogea, în același interval (5 septembrie — 21 octombrie), cifrele fiind toate mai reduse: 95 000 oi, 307 cai și 108 asini ⁹¹.

În ceea ce privește carantina Piua Petrii, aceasta raporta, la 29 septembrie 1833, că venise poruncă de la Eforia Vănilor la vameșul de acolo „ca să poprească trecerea oilor păstori<lor> supuș<i> austricești și să-i îndrepteze ca să meargă să treacă pe la schela Ibrăilii sau Călăraș<i>“ ⁹², așadar în spiritul prevederilor regulamentului din 1830. Cu toate acestea „un număr însemnat de vite ale păstorilor transilvăneni a fost dus în Dobrogea și pe la această carantină, în răstimpul 7 septembrie — 13 decembrie înregistrându-se 238 819 oi, 1 781 cai (dintre care 1 330 cai maturi, 185 tunși, 266 mînji) și 264 asini. pe lângă care se găseau 1 029 îngrijitori, grupați în 154 de tîrle. Ca de obicei, stăpînii vitelor erau parte din zona Brașovului, respectiv din satele săcelene și brănene (Bran, Poarta, Coazna, Sohodol, Rîșnov, Moeciu, Fundata, Șimon), parte din zona Sibiului (Săliște, Tilișca, Galeș, Poiana). Dintre aceștia, 33 aveau tîrle care depășeau 2 000 de capete de vite, 6 fiind însă remarcabili în bogăție: Drăgan Peteu din Satu Lung (4 684 oi, 11 cai, 2 asini), Oprea Borcea din Săliște (4 424 oi, 20 cai, 6 asini), Oprea Popa, din același sat (3 407 oi, 24 cai, 6 asini), Radu Giuglea din Satu Lung (3 254 oi, 4 cai, 5 asini), Bucur Găitan, tot de acolo (3 016 oi, 113 cai, 1 asin) și Pătru Peteu, din aceeași localitate (3 008 oi, 5 cai, 1 asin) ⁹³. În arhiva Obștescului Control s-a păstrat de asemenea o listă similară ⁹⁴, precum și o situație statistică ⁹⁵, unde apar mici diferențe față de cifrele de mai sus.

În toamna anului 1833, pentru prima oară de la reglementările din 1830, au fost duse vite ale mocanilor la iernat în Dobrogea și pe la carantina Oltenița, pe unde acest lucru nu era permis. La 23 februarie 1834, această carantină raporta că „an pă toamnă îmbulzindu-să pă la carantinele du

⁸⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1515B/1834, f. 795—797, 803.

⁸⁸ Ibidem, f. 797—803.

⁸⁹ Ibidem, dosar 2525B/1833, f. 816—820.

⁹⁰ Ibidem, f. 882—891.

⁹¹ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 122.

⁹² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2601/1833, f. 187.

⁹³ Ibidem, dosar 1515B/1834, f. 621—624.

⁹⁴ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 145—147.

⁹⁵ Ibidem, p. 122.

pin prejur trecerea oilor spre ernatic in Turchiia ale supuşilor austrieceşti, după obicei, au năvălit şi pă la această schelă nousprezece stăpini păstori sudiţi, cu una sută slugi ciobani, şi cu sumă dă oi şi vite 28 664, şi au trecut spre ernatic in Turchiia pă luna octomvrie şi noemvrie“⁹⁶. Cu această cifră, numărul total al oilor mocăneşti duse la iernat pe păşunile Dobrogei in toamna anului 1833 se ridică la peste 600 000, la care trebuie adăugate 6 689 de capre şi peste 3 000 de cai⁹⁷. Suma exactă a fost, in mod sigur, mai mare, deoa-rece trebuie puse la socoteală şi vitele trecute pe la carantina Galaţi, pentru care deocamdată ne lipsesc datele.

În anul 1834 se făceau pregătiri, încă de la 29 februarie, pentru primirea mocanilor care fuseseră cu vitele la iernat in Dobrogea⁹⁸. La 26 ale acelei luni, carantina Călăraşi raporta că se aflau sosite la ferpostul ei „o sumă dintr-acele oi“⁹⁹. Numai cu o zi mai înainte veniseră acolo 24 de oieri transilvăneni cu turmele lor¹⁰⁰. Există date referitoare mai întâi la suma păstorilor: 186 in februarie¹⁰¹, 281 in martie¹⁰² şi 152 in aprilie¹⁰³, aşadar un total de 619. Alte documente consemnează şi numărul vitelor aduse din Dobrogea la această carantină, pe fiecare lună: 43 336 oi „mocăneşti“, 597 cai „mocăneşti“ pe februarie¹⁰⁴, 138 060 oi, 965 cai şi 187 asini pe martie¹⁰⁵, 42 302 oi, 517 cai şi 53 asini pe aprilie¹⁰⁶, 1 255 oi şi 2 asini pe mai¹⁰⁷, totalul ridicându-se la 224 953 oi, 2 079 cai şi 242 asini. Pentru Brăila informaţiile se limitează numai la numărul păstorilor: 165 in februarie¹⁰⁸, 18 in martie¹⁰⁹ şi 52 in aprilie¹¹⁰, deci o cifră de 235, inferioară, ca şi cea a vitelor, fără îndoială, celei înregistrate la carantina Călăraşi.

Mocanii care, in toamna anului 1833, îşi duseseră vitele la iernat pe la Olteniţa, se pregăteau să revină in Ţara Românească tot pe acolo, deşi turmele lor se aflau la distanţă mare de acest vad. La 26 februarie 1834, Comitetul Carantinelor preciza că „nefiind slobod a priimi pasajeri“ pe la acel punct, era admisă numai intrarea vitelor, curăţenia ciobanilor urmînd

⁹⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1504/1834, f. 40. Vezi şi Tudor Mateescu, *Ştiri noi despre prezenţa mocanilor in Dobrogea ...*, I, p. 399.

⁹⁷ Vezi şi C. Constantinescu-Mirceşti, *op. cit.*, p. 122, unde nu figurează însă datele referitoare la carantina Olteniţa.

⁹⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 4154/1834, f. 1.

⁹⁹ *Ibidem*, f. 4.

¹⁰⁰ *Ibidem*, dosar 1504/1834, f. 42.

¹⁰¹ *Ibidem*, dosar 1515A/1834, f. 115—120.

¹⁰² *Ibidem*, f. 183—188.

¹⁰³ *Ibidem*, dosar 1515B/1834, f. 260—265.

¹⁰⁴ *Ibidem*, dosar 1514A/1834, f. 97—98.

¹⁰⁵ *Ibidem*, f. 181, 206.

¹⁰⁶ *Ibidem*, f. 303, 332.

¹⁰⁷ *Ibidem*, f. 405, 424.

¹⁰⁸ *Ibidem*, dosar 1515A/1834, f. 75—76, 97—104.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 148—149, 170—171.

¹¹⁰ *Ibidem*, f. 203, 210, 249—250.

să se facă la carantina Călărași sau la Brăila ¹¹¹. În schimb, se permitea primirea mocanilor pe la Piuă Petrii, de fapt pe la punctul Gura Ialomiței, unde își mutase sediul această carantină. Despre acest lucru se scrisese și aianului de Hirșova, care se arătase mulțumit de hotărîrea luată ¹¹². În cursul lunilor martie, aprilie și mai au fost trecute acolo, de la dreapta Dunării 127 859 oi „mocănești“, 136 cai (dintre care 3 minji) și 120 de asini ¹¹³. Pentru carantina Galați, știrile lipsesc din păcate cu totul.

Mocanii au trecut cu vitele la iernat în Dobrogea, în număr mare, și în toamna anului 1834. La Brăila, după catastrofa ocîrmuirii, au fost înregistrate 117 tîrle mocănești, însumînd 130 564 oi și capre și 1 725 bovine, 22 dintre ele avînd peste 2 000 de capete de vite. Pe primele trei locuri se situau turmele mocanilor Bucur Găitan din Satu Lung (3 631 oi), Ion Manea din Cernat (3 564) și Staicu Șeitan din Satu Lung (3 500) ¹¹⁴. Pentru carantina Călărași nu s-au păstrat știri privind numărul vitelor, dar el trebuie să fi fost ridicat, proporțional cu cel al păstorilor, care ne este cunoscut: 735 în septembrie ¹¹⁵, 62 în octombrie ¹¹⁶, 359 în noiembrie ¹¹⁷ și 175 în decembrie ¹¹⁸, dînd un total de 1 331. Printre turmele care au trecut pe acolo în Dobrogea în luna septembrie se afla și cea a baronului Bruckenthal de la Sibiu ¹¹⁹, ciobanii săi fiind însă, în chip sigur, români. Alt amănunt interesant îl constituie știrea despre unul dintre păstori, Rusin, care este arătat a fi de loc din Livezeni ¹²⁰, așadar din Țara Hațegului, zonă ai cărei locuitori nu practicau în mod obișnuit transhumanța în Dobrogea.

Pe la carantina Gura Ialomiței au trecut la iernat peste Dunăre 951 mocani, în luna septembrie 1834, însoțind 237 024 oi, 938 cai, 21 bovine și 208 asini ¹²¹. În octombrie 172 păstori cu 59 339 oi, 2 020 cai și 36 asini ¹²², în noiembrie înregistrîndu-se numai 1 392 oi ¹²³. Este vorba așadar de cifre superioare celor din anul precedent: 297 755 oi, 2 958 cai, 21 bovine și 244 asini, aflate în paza a 1 123 de oameni. Se dă acum, pentru prima oară, și numărul „odăilor“: 30 în septembrie ¹²⁴ și 22 în octombrie ¹²⁵. Pentru caran-

¹¹¹ Ibidem, dosar 1504/1834, f. 40—41.

¹¹² Ibidem, f. 44.

¹¹³ Ibidem, dosar 1514A/1834, f. 165, 168, 317, 320, 433, 450.

¹¹⁴ Arh. St. Brăila, fond Ocîrmuirea județului Brăila, dosar 7 763/1834, f. 101—103.

Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 399.

¹¹⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1515B/1834, f. 686—691.

¹¹⁶ Ibidem, f. 753—762.

¹¹⁷ Ibidem, f. 860—864.

¹¹⁸ Ibidem, f. 915—917, 931.

¹¹⁹ Ibidem, f. 686.

¹²⁰ Ibidem, f. 691.

¹²¹ Ibidem, dosar 1514A/1834, f. 733—734.

¹²² Ibidem, dosar 1514B/1834, f. 782—795.

¹²³ Ibidem, f. 866, 875.

¹²⁴ Ibidem, dosar 1514A/1834, f. 733—734.

¹²⁵ Ibidem, dosar 1514B/1834, f. 782, 795.

tina Călărași s-au păstrat date referitoare numai la vitele mocănești îndreptate spre pășunile Dobrogei: 165 052 oi, 1 094 cai și 214 asini în septembrie ¹²⁶, 1 300 oi, 92 cai și 27 asini în octombrie ¹²⁷ și numai 18 cai în noiembrie ¹²⁸, totalul fiind de 166 325 oi, 1 204 cai și 241 asini. Alți mocani au trecut pe la Oltenița. Într-un raport din 21 septembrie 1834 al acestei carantine, se arăta că, începînd de la 13 ale acelei luni, mulți păstori din Transilvania, care se îndreptau cu vitele spre pășunile dobrogene pentru iernat, năvăliseră și pe acolo „rînduri, rînduri“ ¹²⁹. La 25 ianuarie 1835, aceeași carantină raporta că, în perioada septembrie — octombrie 1834, trecuseră pe acolo peste Dunăre 163 de oameni stăpîni cu 465 de ciobani slugi (total 628 de suflete), „cu oi și altă felurime dă vite, în sumă de 103 157 capete“, dintre care 37 de păstori cu 6 836 de oi erau pămînteni, restul fiind din Transilvania ¹³⁰. Despre cei ieșiți din țară pe la carantina Galați informațiile lipsesc deocamdată.

Pentru primăvara anului 1835 există însă știri sigure despre venirea din Dobrogea a păstorilor transilvăneni și pe la carantina Galați. În februarie au fost înregistrați acolo 27 de „mocani cu oi“ ¹³¹, în martie 23 ¹³² și în aprilie 81 ¹³³, așadar un total de 131. Pe la celelalte carantine numărul acestor păstori și al vitelor lor a fost și mai mare. La începutul lunii martie, mai mulți mocani aflați în Dobrogea solicitau intrarea în țară pe la carantina Gura Ialomiței, pentru aceasta intervenind și Husein Efendi, orînduitul pașei de Silistra la vadul Hirșovei de la satul Ulmii ¹³⁴, ca și biv vel vornicul Filip Lenș, stăpînul moșiei de pe malul ialomițean al acestui vad ¹³⁵. În urma aprobării primite] de la Comitetul Carantinelor ¹³⁶, un mare număr de păstori transilvăneni și-au] putut aduce vitele din Dobrogea pe la această carantină ¹³⁷. Numai] în zilele imediat premergătoare Blagoveșteniei (25 martie) au venit la stînga Dunării, pe la Gura Ialomiței, 6 tîrle cu 33 de ciobani ¹³⁸. Trecerea mocanilor cu vitele pe la acest punct a continuat pînă la începutul lunii mai ¹³⁹. Tabloul general, fără numărul păstorilor, după datele care s-au păstrat, este următorul: 89 774 oi, 249 cai (dintre care 246 cai maturi,

¹²⁶ Ibidem, dosar 1514A/1834, f. 744, 767.

¹²⁷ Ibidem, dosar 1514B/1834, f. 815, 824.

¹²⁸ Ibidem, f. 858, 883.

¹²⁹ Ibidem, dosar 1504/1834, f. 229.

¹³⁰ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 4.

¹³¹ Ibidem, dosar 2548A/1835, f. 48—50.

¹³² Ibidem, f. 124—126.

¹³³ Ibidem, f. 171—180.

¹³⁴ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 6.

¹³⁵ Ibidem, f. 10.

¹³⁶ Ibidem, f. 7.

¹³⁷ Ibidem, f. 32, 37—43.

¹³⁸ Ibidem, f. 47.

¹³⁹ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 8.

1 tuns și 2 mînji), 82 asini și 15 „odăi“ pe luna martie ¹⁴⁰, 52 099 oi, 483 cai (dintre care 447 cai maturi, 16 tunși și 20 mînji), 48 asini și 5 „odăi“ pe luna aprilie ¹⁴¹, 20 484 oi, 66 cai, 13 asini și două „odăi“ pe luna mai ¹⁴², rezultînd un total de 162 357 oi, 798 cai, 143 asini și 22 „odăi“.

Suma vitelor mocănești aduse din Dobrogea pe la carantinele Brăila și Călărași, unde nu era nevoie de o aprobare specială, a fost desigur și mai mare. La 12 martie 1835 carantina Călărași raporta despre „venirea păstorilor supuși cu oile lor ce acum neîncetat au început să intre în curățenia carantini(i)“. Se adăuga că aceștia „s-au înmulțit atît, încît nu mai au loc nu numai în încăperi, dar nici în curtea încăperilor carantini(i)“ ¹⁴³. La 16 aprilie, trecerea lor nu se terminase încă, deoarece, la această dată, Grigore Pcenaru, arendașul moșiei Călărași, se plîngea de mocanii care veneau cu oile și caii din Dobrogea ¹⁴⁴. Numărul păstorilor a fost de 7 pe februarie ¹⁴⁵, 281 pe martie ¹⁴⁶, 597 pe aprilie ¹⁴⁷ și 199 pe mai ¹⁴⁸, dînd un total de 1 084 de suflete, iar numărul animalelor pe care le însoțeau de 86 173 oi, 578 cai și 136 asini în martie ¹⁴⁹, 89 775 oi, 1 130 cai și 128 asini în aprilie ¹⁵⁰ și 90 492 oi, 345 cai și 125 asini în mai ¹⁵¹, însumînd 266 440 oi, 2 053 cai și 389 asini.

Pentru carantina Brăila dispunem numai de listele mocanilor intrați în țară pe acolo. Cifrele sînt însă mai reduse, arătînd și un număr de vite mai mic: 7 pe februarie ¹⁵², 99 pe martie ¹⁵³, 36 pe aprilie ¹⁵⁴ și 9 pe mai ¹⁵⁵, totalizînd 151 de persoane. Pe la carantina Oltenița nu s-a admis însă, în primăvara anului 1835, venirea în țară a păstorilor transilvăneni, deși unii făcuseră cerere în acest sens încă din luna ianuarie. Datorită posibilităților reduse de curățenie ale acestei carantine, trecerea lor la stînga Dunării a fost dirijată pe la Călărași și Giurgiu ¹⁵⁶.

¹⁴⁰ Ibidem, dosar 2549A I/1835, f. 104.

¹⁴¹ Ibidem, dosar 2549A II/1835, f. 40.

¹⁴² Ibidem, f. 67.

¹⁴³ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 8.

¹⁴⁴ Ibidem, f. 80.

¹⁴⁵ Ibidem, dosar 1121/1835, f. 83.

¹⁴⁶ Ibidem, f. 172—175.

¹⁴⁷ Ibidem, f. 230—233.

¹⁴⁸ Ibidem, f. 330—331.

¹⁴⁹ Ibidem, dosar 2549A I/1835, f. 89.

¹⁵⁰ Ibidem, dosar 2549A II/1835, f. 31.

¹⁵¹ Ibidem, f. 101.

¹⁵² Ibidem, dosar 1121/1835, f. 83.

¹⁵³ Ibidem, f. 131—133, 148, 165—166.

¹⁵⁴ Ibidem, f. 280—282.

¹⁵⁵ Ibidem, f. 284, 313, 322—324.

¹⁵⁶ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 4.

În toamna anului 1835, după datele oferite de documentele de arhivă ¹⁵⁷, numărul mocanilor care au mers cu vitele la iernat în Dobrogea a fost și mai mare. Trecerea lor a început încă din primele zile ale lunii septembrie, așa cum aflăm dintr-un raport al carantinei Călărași ¹⁵⁸. La 6 ale lunii sosiseră acolo două tîrle ale săliștenilor Ilie Beju cu 11 ciobani și Ion Marcu cu 9 ciobani ¹⁵⁹, iar la 12 se adunaseră peste 100 000 de oi mocănești ¹⁶⁰. Potrivit listelor întocmite pentru păstorii transilvăneni care au trecut peste Dunăre pe la această carantină, numărul lor a fost de 679 pe septembrie ¹⁶¹, 5 pe octombrie ¹⁶², 21 pe noiembrie ¹⁶³ și 386 pe decembrie ¹⁶⁴ (ultimii fiind, desigur, în majoritate, stăpîni de tîrle), totalul ajungînd la 1 140 suflete. Suma vitelor mocănești pe care le însoțeau a fost de 148 927 oi, 1 468 cai și 184 asini, dintre care 136 129 oi, 1 411 cai și 174 asini pe luna septembrie ¹⁶⁵ și 12 798 oi, 57 cai și 10 asini pe luna octombrie ¹⁶⁶.

Liste similare s-au păstrat și pentru carantina Gura Ialomiței. În septembrie au fost înregistrați acolo 185 de „mocani ciobani cu oile“ ¹⁶⁷, în octombrie 212 ¹⁶⁸, în noiembrie 94 ¹⁶⁹, iar în decembrie 233 ¹⁷⁰, așadar 714 cu totul. Traversarea Dunării s-a prelungit mai mult ca de obicei pe la această carantină. La 19 ianuarie 1836, directorul ei raporta că „și acum. mulți din păstori<i>ci</i> streini voiesc a le trece <vitele> în Turchia spre ernalatic“ ¹⁷¹. În ceea ce privește numărul vitelor au fost înregistrate 41 527 oi, 58 cai, 30 asini și 4 „odăi“ pe septembrie ¹⁷², 43 841 oi, 102 cai, 41 asini și 11 „odăi“ pe octombrie ¹⁷³ și 18 476 oi și 36 cai pe noiembrie ¹⁷⁴, totalizînd așadar 93 844 oi, 196 cai, 71 asini și 15 „odăi“. La Brăila afluxul mocanilor a fost însă ceva mai mic, listele dînd un total de numai 375 de suflete, dintre care 105 pe septembrie ¹⁷⁵, 195 pe octombrie ¹⁷⁶, 50 pe noiem-

¹⁵⁷ Începînd din acest an, prezența mocanilor în Dobrogea, cu mii de vite, este semnalată și de Moltke în însemnările sale, (H.K.B. von Moltke, *op. cit.*, p. 163).

¹⁵⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1130/1835, f. 163.

¹⁵⁹ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2723/1835, f. 2, 6.

¹⁶⁰ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1130/1835, f. 179.

¹⁶¹ Ibidem, dosar 1121/1835, f. 607—611.

¹⁶² Ibidem, f. 691—692.

¹⁶³ Ibidem, f. 771, 774.

¹⁶⁴ Ibidem, f. 826—839.

¹⁶⁵ Ibidem, dosar 2549B I/1835, f. 154—155.

¹⁶⁶ Ibidem, dosar 2549 B II/1835, 178—178 bis.

¹⁶⁷ Ibidem, dosar 1121/1835, f. 589—590.

¹⁶⁸ Ibidem, f. 725, 742.

¹⁶⁹ Ibidem, f. 765—769.

¹⁷⁰ Ibidem, f. 806—813, 855—859.

¹⁷¹ Ibidem, dosar 464/1836, f. 5.

¹⁷² Ibidem, dosar 2549B I/1835, f. 146.

¹⁷³ Ibidem, dosar 2549B II/1835, f. 202.

¹⁷⁴ Ibidem, f. 251.

¹⁷⁵ Ibidem, dosar 1121/1835, f. 594—596.

¹⁷⁶ Ibidem, f. 668—670, 713—714.

brie ¹⁷⁷ și 25 pe decembrie ¹⁷⁸. De la carantina Galați s-au păstrat liste numai pentru septembrie și octombrie, indicând 117 pe prima lună ¹⁷⁹ și 229 pe a doua ¹⁸⁰, așadar un număr de 346 de mocani. Din toamna anului 1835 avem știri și despre trecerea unor păstori transilvăneni pe la Giurgiu, îndreptându-se, după cum raporta această carantină, tot „la Dobrogea”. Suma lor a fost însă destul de redusă: 52 în septembrie ¹⁸¹ și 5 în decembrie ¹⁸². La 3 martie 1836, Anghel Bulac, cioban în slujba lui Dumitru Simion din Săliște, arăta că trecuse, în toamna anului precedent, „pe la carantina Giurgiu în Turchia” ¹⁸³.

Date complete ne-au rămas de la carantina Oltenița. Din listele asemănătoare celor de la celelalte carantine rezultă că au trecut pe acolo în Dobrogea 443 de mocani, dintre care 378 în septembrie ¹⁸⁴ și 65 în octombrie ¹⁸⁵, la care se adaugă alți 27 în decembrie, aceștia fiind arătați ca stăpini de tîrle ¹⁸⁶. Există însă și o situație completă pentru intervalul 11 septembrie — sfîrșitul lui octombrie, cuprinzînd tot 443 de păstori, grupați în 67 de tîrle. Se arată și locul unde mergeau: cei mai mulți la Mangalia, alții la Cavarna, Bazargic și Popina, la unii făcîndu-se doar mențiunea simplă „la Dobrogea”. În ceea ce privește numărul vitelor, acesta se ridică la 91 233 oi (dintre care 26 608 berbeci, noateni și cîrlani), 2 534 capre, 23 bovine, 632 cai (526 cai maturi, 61 tunși, 45 minji) și 127 asini. Stăpînii acestor vite, cu excepția citorva săceleni, erau din Mărginime, îndeosebi din satele Săliște, Vale și Rășinari. Dintre ei, 10 posedau tîrle cu peste 2 000 de capete de vite, cei mai înstăriți fiind săliștenii Oprea Borcea (4 351 oi, 184 capre, 24 cai, 5 asini) și Dumitru Borcea (3 553 oi, 102 capre, 13 cai, 4 asini) ¹⁸⁷. S-a păstrat și o variantă a acestei liste, reprezentînd doar o parte din ea, în care figurează numai 46 de tîrle ¹⁸⁸.

În primăvara următoare, cei mai mulți dintre păstorii transilvăneni au revenit la stînga Dunării pe la carantina Călărași. Încă de la mijlocul lunii februarie unii dintre ei se găseau acolo, făcîndu-și termenul de curățenie ¹⁸⁹. La 28 ale lunii se aflau peste 500 de ciobani, care umpluseră toate

¹⁷⁷ Ibidem, f. 748, 757, 763, 778.

¹⁷⁸ Ibidem, f. 804, 815, 874—875.

¹⁷⁹ Ibidem, dosar 2548B /1835, f. 212—215.

¹⁸⁰ Ibidem, f. 271—276.

¹⁸¹ Ibidem, dosar 1124/1835, f. 625, 648.

¹⁸² Ibidem, f. 790—791.

¹⁸³ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 691/1836, f. 31.

¹⁸⁴ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1124/1835, f. 631—643.

¹⁸⁵ Ibidem, f. 705—707.

¹⁸⁶ Ibidem, f. 848, 867.

¹⁸⁷ Ibidem, dosar 2548B/1835, f. 63—69, 144—160, 179—182, 202.

¹⁸⁸ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 152—153. Lista, aflată în fondul Obștescul Control, este reproducută cu multe greșeli de transcriere.

¹⁸⁹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 26, 27, 43, 44, 46, 47.

incăperile și curțile acestei carantine ¹⁹⁰. Potrivit listelor păstrate, numărul mocanilor intrați în țară prin acel loc s-a ridicat la 557 în februarie ¹⁹¹, la 921 în martie ¹⁹², la 340 în aprilie ¹⁹³ și la 26 în mai ¹⁹⁴, ajungând la un total de 1 844. Numai în decurs de două zile, la 13 și 14 martie, au venit acolo 244 de păstori transilvăneni ¹⁹⁵. La carantina Brăila, în aceeași perioadă a anului 1836, cifrele au fost de 196 pe februarie ¹⁹⁶, 158 pe martie ¹⁹⁷, 33 pe aprilie ¹⁹⁸ și 7 pe mai ¹⁹⁹, așadar 394 suflete, incomparabil mai puțin ca pe la Călărași.

La carantina Oltenița intrarea în țară a mocanilor aflați în Dobrogea a rămas în continuare oprită, permițându-se doar trecerea stăpînilor la dreapta Dunării, „la vitele lor” ²⁰⁰. Același lucru, spre deosebire de anii precedenți, s-a petrecut și la Gura Ialomiței ²⁰¹. În luna martie, Mehmed Aga, noul *ibrohor* numit de pașa de Silistra la vadul Hirșovei, intervenea la Secretariatul Statului pentru a se îngădui păstorilor transilvăneni, care așteptau în număr mare în acel loc, să-și treacă vitele în Țara Românească prin carantina Gura Ialomiței ²⁰². De data aceasta însă, răspunsul a fost negativ, așa cum aflăm dintr-o poruncă a Comitetului Carantinelor, unde se spunea că „trecere de vite mocănești din Turchia în prințipat nici într-un chip nu este slobozenie a să urma pă la acel punct, după cum s-au făcut cunoscut acei carantini încă din anul trecut, din pricina neorînduieiilor urmate atunci, pentru care și prin mehtu(pul) ce s-au trimis pomenitului *ibrohor* într-acest chip i s-a dat răspuns de către înalta stăpînire” ²⁰³. De la carantinele Giurgiu și Galați, unde primirea mocanilor cu vitele aduse din Dobrogea era permisă nu avem pînă în prezent informații pentru anul 1836.

În toamnă, trecerea la iernat s-a făcut începînd din primele zile ale lunii septembrie ²⁰⁴. Cele mai bogate informații au rămas pentru carantina Călărași. La 22 septembrie 1836, se aflau acolo 13 stăpîni de tîrle din Transilvania, opriți să treacă peste Dunăre din cauză că nu aveau reghiile în

¹⁹⁰ Ibidem, f. 49.

¹⁹¹ Ibidem, dosar 491/1836, f. 105–119.

¹⁹² Ibidem, f. 196–212.

¹⁹³ Ibidem, f. 278–284.

¹⁹⁴ Ibidem, f. 329, 346.

¹⁹⁵ Ibidem, dosar 520/1836, f. 3.

¹⁹⁶ Ibidem, dosar 491/1836, f. 67, 122–125, 136.

¹⁹⁷ Ibidem, f. 147–149, 184–186.

¹⁹⁸ Ibidem, f. 241–242, 255, 272.

¹⁹⁹ Ibidem, f. 307, 324.

²⁰⁰ Ibidem, f. 92–93, 181, 190.

²⁰¹ Ibidem, f. 141, 156, 165, 172, 237, 248.

²⁰² Ibidem, dosar 464/1836, f. 107.

²⁰³ Ibidem, f. 108. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 401, 411–412.

²⁰⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 194, 196, 226, 250, 287.

regulă ²⁰⁵. Peste două zile, în aceeași situație se găseau alți 6 mocani, originari din satele Vale și Săliște ²⁰⁶. Alte 9 turme, venite de la Poiana, erau oprite de asemenea cîteva zile mai tîrziu ²⁰⁷, deși, puțin mai înainte, un grup de oieri din același sat trecuse la dreapta Dunării un număr de 20 de tîrle ²⁰⁸. Pînă la urmă, datorită intervenției Vistieriei, li s-a permis și celorlalți să-și ducă vitele în Dobrogea ²⁰⁹.

Privit condiții pentru înscirierea vitelor mocănești, în toamna anului 1836 pe la carantina Călărași au trecut la iernat peste Dunăre 125 de tîrle cuprinzînd 196 869 oi și capre, 1 523 cai și 210 asini. Dintre acestea, 32 depășeau 2 000 de capete de vite, pe primul loc situîndu-se cea a lui Oprea Dordea din satul Vale, cu 3 061 oi și capre, 11 cai și 3 asini ²¹⁰. Numărul păstorilor a fost de 1 116, din care 947 înregistrați în luna septembrie ²¹¹, 84 în octombrie ²¹² și 85 în noiembrie ²¹³, la aceștia adăugîndu-se alți 427 în decembrie ²¹⁴, desigur stăpîni de tîrle, totalul general fiind, deci de 1543.

Liste de păstori au rămas și de la alte carantine. Astfel, pe la Brăila au trecut 404, respectiv 331 în septembrie ²¹⁵ și 73 în octombrie ²¹⁶, iar pe la Oltenița 303, din care 274 în septembrie ²¹⁷, 6 în octombrie ²¹⁸ și 23 în decembrie ²¹⁹, ultimii fiind arătați ca stăpîni, plecați să-și vadă vitele în Dobrogea. La carantina Gura Ialomiței s-a înregistrat un număr ceva mai mare, inferior însă celui de la Călărași: 527 în septembrie ²²⁰, 151 în octombrie ²²¹, 10 în noiembrie ²²² și 147 în decembrie ²²³, dînd un total de 835. Un catastih întocmit de această carantină, privind același interval, cuprinde numele a 221 de stăpîni care au dat cheazășie pentru păstoriile trecuți cu vitele lor în Dobrogea ²²⁴. De la celelalte carantine și în primul rînd de la Galați, unde știm sigur că trecerea mocanilor la dreapta Dunării se făcea an de an, nu s-au păstrat asemenea evidențe.]

²⁰⁵ Ibidem, f. 199.

²⁰⁶ Ibidem, f. 218.

²⁰⁷ Ibidem, f. 221, 226.

²⁰⁸ Ibidem, f. 226.

²⁰⁹ Ibidem, f. 218, 221. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 401—402.

²¹⁰ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 154—156.

²¹¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 491/1836, f. 542—547.

²¹² Ibidem, f. 615, 632.

²¹³ Ibidem, f. 692—695.

²¹⁴ Ibidem, f. 731—738, 759—765.

²¹⁵ Ibidem, f. 522—525, 565—566.

²¹⁶ Ibidem, f. 595, 612, 619, 628.

²¹⁷ Ibidem, f. 527—536.

²¹⁸ Ibidem, f. 623—624.

²¹⁹ Ibidem, f. 722, 799.

²²⁰ Ibidem, f. 600—618.

²²¹ Ibidem, f. 582—588, 617, 630.

²²² Ibidem, f. 699, 727.

²²³ Ibidem, f. 706—708, 740—744.

²²⁴ Arh. St. Slobozia, fond Ocîrmuirea județului Ialomița, dosar 5167/1836, f. 2—6.

În primăvara anului 1837, revenirea păstorilor transilvăneni din Dobrogea s-a făcut pe la carantinele Călărași, Brăila și Galați, pe la Gura Ialomiței și Oltenița intrarea lor rămânând în continuare oprită. La Călărași au fost înregistrați cei mai mulți, 936, din care 313 în februarie²²⁵, 247 în martie²²⁶, 324 în aprilie²²⁷ și 52 în mai²²⁸. La Brăila cifra totală a fost de 568, cu următoarea eșalonare: 250 pe februarie²²⁹, 210 pe martie²³⁰, 97 pe aprilie²³¹ și 11 pe mai²³². Numai între 22 și 30 aprilie au fost primite în curățenia acestei carantine 19 tîrle aparținînd unor mocani din satele Galeș (7), Șimon (7), Săliște (3), Rod (1) și Bran (1)²³³. Tot acolo au venit din Dobrogea și tîrlele săcelenilor Bucur Peteu, Pătru Peteu și Drăgan Peteu²³⁴, făcînd parte din aceeași familie sau același neam. La carantina Galați numărul păstorilor transilvăneni a fost de 179, intrați toți în cursul lunii martie²³⁵.

Pentru trecerea mocanilor în Dobrogea în toamna anului 1837 se făceau pregătiri încă din august la carantinele Gura Ialomiței²³⁶ și Brăila²³⁷. Cei mai mulți au fost înregistrați tot la Călărași, numărul lor ajungînd la 754, din care 462 în septembrie²³⁸, 59 în octombrie²³⁹, 25 în noiembrie²⁴⁰ și 208 în decembrie²⁴¹. Pe la Brăila, în aceeași perioadă, au traversat Dunărea 353 de păstori transilvăneni: 125 în septembrie²⁴², 213 în octombrie²⁴³, 5 în noiembrie²⁴⁴ și 10 în decembrie²⁴⁵. La carantina Oltenița situația se prezintă în felul următor: 11 în septembrie²⁴⁶, 137 în octombrie²⁴⁷, 15 în noiembrie²⁴⁸ și 83 în decembrie²⁴⁹, dînd un total de 346. O cifră mai mică,

²²⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1119/1837, f. 106—116.

²²⁶ Ibidem, f. 193—200.

²²⁷ Ibidem, f. 277—285.

²²⁸ Ibidem, f. 324—326.

²²⁹ Ibidem, f. 62, 78—84, 101.

²³⁰ Ibidem, f. 144—146, 203—208.

²³¹ Ibidem, f. 236—239, 255, 270.

²³² Ibidem, f. 310—311.

²³³ Ibidem, dosar 1143/1837, f. 36.

²³⁴ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 3510/1837, f. 77—78.

²³⁵ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 3360 I/1837, f. 406—410.

²³⁶ Ibidem, dosar 1143/1837, f. 177, 181.

²³⁷ Ibidem, f. 187.

²³⁸ Ibidem, dosar 1119/1837, f. 551—554.

²³⁹ Ibidem, f. 642—643.

²⁴⁰ Ibidem, f. 694, 711.

²⁴¹ Ibidem, f. 736—744.

²⁴² Ibidem, f. 545—548.

²⁴³ Ibidem, f. 632—634, 655, 676.

²⁴⁴ Ibidem, f. 683, 722.

²⁴⁵ Ibidem, f. 731, 746—747, 754.

²⁴⁶ Ibidem, f. 591—595.

²⁴⁷ Ibidem, f. 660—664.

²⁴⁸ Ibidem, f. 702—703.

²⁴⁹ Ibidem, f. 759—761, 784.

169, s-a înregistrat la Galați: 71 pe septembrie ²⁵⁰, 81 pe octombrie și noiembrie la un loc ²⁵¹ și 17 pe decembrie, ultimii fiind toți originari din Brețcu²⁵². Alți păstori transilvăneni au trecut atunci în Dobrogea pe la carantina Giurgiu, ca, de pildă, cei din tirla sălișteanului Ilie Hărășigan ²⁵³. O noutate constă în faptul că un mic număr de mocani a trecut în acel an spre Dobrogea și pe la carantina Zimnicea, unde, în septembrie, au fost înregistrați 20 de păstori din Poiana, grupați în 3 tirlu ²⁵⁴.

Listele similare de la carantina Gura Ialomiței indică o cifră de 280 de mocani: 225 pe septembrie ²⁵⁵, 21 pe octombrie ²⁵⁶, 1 pe noiembrie ²⁵⁷ și 33 pe decembrie ²⁵⁸. Există însă o altă evidență, care pare mai completă, privind „bileturile“ care li s-au eliberat acolo de subocirmuitorul plășii Bălții din județul Ialomița, solicitată în acest scop de carantină la data de 13 septembrie ²⁵⁹. Din tabelul întocmit, intitulat „Registru de slobozirea, bileturilor la mocani(i) austriacești ce trec cu vitele peste graniță în Turchiia, 1837“, rezultă că s-au eliberat atunci astfel de acte peste graniță în Turchiia, 1837“, rezultă că s-au eliberat atunci astfel de acte unei număr de 70 de stăpini și 433 de păstori aflați în slujba acestora ²⁶⁰, așadar un total de 503, cifră net superioară celei din listele sumare.

La 18 februarie 1838, mai mulți stăpini de tirlu care, în toamna precedentă, trecuseră în Dobrogea pe la Gura Ialomiței se adresau în scris acestei carantine cu rugămintea ca, în primăvară, să li se permită întoarcerea tot prin acel loc, unde aveau, „mai cu deosebire toate inlesnirile, fiind mai cu apropiere decît toate schelele“. Se angajau, în schimb, să nu provoace „vreo neorinduială“ și să primească toate măsurile de sănătate la care ar fi supuși ²⁶¹. Carantina Gura Ialomiței, pentru a veni în sprijinul cererii lor, a făcut, la 7 martie, o serie de propuneri Comitetului Carantinelor, referitoare la posibilitatea intrării în țară și pe la acel punct a vitelor mocănești care se întorceau de la iernat ²⁶². În vederea unei reglementări în acest sens comitetul a trimis o comisie la fața locului, care a stabilit condițiile necesare pentru rezolvarea pozitivă a acestei cereri ²⁶³. Măsurile întârziu totuși fiindcă, la 10 aprilie, se raportau de la Gura Ialomiței următoarele: „De

²⁵⁰ Ibidem, dosar 3360 II/1837, f. 1059–1060, 1073.

²⁵¹ Ibidem, f. 1199–1205.

²⁵² Ibidem, f. 1245–1247.

²⁵³ Ibidem, dosar 824/1838, f. 56, 71.

²⁵⁴ Ibidem, dosar 1119/1837, f. 565–566.

²⁵⁵ Ibidem f. 556–563.

²⁵⁶ Ibidem, f. 640–645.

²⁵⁷ Ibidem, f. 680, 725.

²⁵⁸ Ibidem, f. 771, 774.

²⁵⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei*..., p. 86.

²⁶⁰ Arh. St. Slobozia, fond Ocirmuirea județului Ialomița, dosar 4577/1837, f. 14–16.

²⁶¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 824/1838, f. 1.

²⁶² Ibidem, f. 3.

²⁶³ Ibidem, dosar 3088/1838, f. 8–9.

cînd trimișii spre chipzuirea vadului unde vitele supușilor austrieni o să să scoată în prințipat din Turchiia s-au arătat, mocani(i) nu au mai încetat cu a stăruii așteptînd deschiderea lui“²⁶⁴. Se înainta totodată jalba depusă, în aceeași zi, de 22 de păstori transilvăneni, în care arătau că se aflau cu vitele de la 10 martie pe malul drept al Dunării, rugîndu-se să fie primiți cit mai curînd în curățenia acelei carantine²⁶⁵.

Pe baza jurnalului comisiei, inspectorul general („ghinăral enspector“) al carantinelor liniei Dunării, Nicolae Mavros, a adresat un raport, la 8 aprilie, către domnul Țării Românești, Alexandru Ghica, în care relatează următoarele: „La anul 1835, pentru neorînduiele săvîrșite la carantina Gura Ialomiței de către păstori(i) austrieni cu călcarea cordonului de sănătate, înălțimea v. ați hotărît ca să se poprească cu totul trecerea pe acolo a vitelor mocănești, în urmarea căria înnaltei porunci aceasta să păzește și acum“. Mocanii, în jalba lor arătau însă că „trecerea oilor lor pe acolo le este mai cu înlesnire decît pe la orice altă carantină“ și se rugau „ca să să milostivească stăpînirea a slobozi trecerea oilor și pe la acel punct și ei să chezășuesc unu(l) pentru altu(l) că nu să vor mai ivi neorînduiele care s-au urmat și vor păzi cu sfințenie prăvilele de sănătate“²⁶⁶. La cîteva zile după aceea, domnul țării a încuviințat „intrarea oilor și pe la acel punct, precum au fost și mai înainte“²⁶⁷. Carantina Gura Ialomiței este înștiințată de această hotărîre pe data de 12 aprilie 1838²⁶⁸. De atunci, prin acest loc, trecerea mocanilor cu vitele lor s-a putut urma în ambele sensuri fără nici o opreliște.

Date despre venirea mocanilor de la iernat din Dobrogea în primăvara anului 1838 nu aveam decît pentru carantinele Brăila, Călărași, Oltenița și Giurgiu și numai referitoare la numărul păstorilor, nu și al vitelor. Pe la Brăila au trecut la stînga Dunării 501 mocani: 139 în februarie²⁶⁹, 44 în martie²⁷⁰, 185 în aprilie²⁷¹ și 133 în mai²⁷². La Călărași cifrele au fost de 159 în februarie²⁷³, 159 în martie²⁷⁴, 185 în aprilie²⁷⁵ și 139 în mai²⁷⁶,

²⁶⁴ Ibidem, dosar 824/1838, f. 12.

²⁶⁵ Ibidem, f. 13. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 402, 413.

²⁶⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 3088/1838, f. 8.

²⁶⁷ Ibidem, f. 2.

²⁶⁸ Ibidem, f. 1.

²⁶⁹ Ibidem, dosar 799/1838, f. 81—87.

²⁷⁰ Ibidem, f. 103, 114, 121—122.

²⁷¹ Ibidem, f. 157—160, 197—199.

²⁷² Ibidem, f. 234—237, 282—283.

²⁷³ Ibidem, f. 130—133.

²⁷⁴ Ibidem, f. 147—151.

²⁷⁵ Ibidem, f. 227—230.

²⁷⁶ Ibidem, f. 287—288.

așadar un total de 642; la Oltenița 66 în martie ²⁷⁷, 150 în aprilie ²⁷⁸ și 103 în mai ²⁷⁹, 324 cu totul; iar la Giurgiu 17 în februarie ²⁸⁰, 19 în martie ²⁸¹, 28 în aprilie ²⁸² și 8 în mai ²⁸³, însumind 72 de suflete.

În toamna anului 1838, cei mai mulți dintre mocanii care au mers cu vitele la iernat în Dobrogea au trecut Dunărea pe la Oltenița: 374 în luna septembrie ²⁸⁴, 11 în octombrie ²⁸⁵ și 8 în noiembrie ²⁸⁶, la care se adaugă 176 în decembrie ²⁸⁷ (stăpini de tîrle), ceea ce dă un total de 569. La Călărași au fost înregistrați 133 pe septembrie ²⁸⁸, 8 pe octombrie ²⁸⁹, 13 pe noiembrie ²⁹⁰ și 59 pe decembrie ²⁹¹, așadar 213 cu totul; la Gura Ialomiței 147 pe septembrie ²⁹², 40 pe octombrie ²⁹³, 3 pe noiembrie ²⁹⁴ și 54 pe decembrie ²⁹⁵, deci un total de 244; la Brăila 93 pe septembrie ²⁹⁶, 101 pe octombrie ²⁹⁷, 6 pe noiembrie ²⁹⁸ și 10 pe decembrie ²⁹⁹, însumind 210; iar la Giurgiu numai 3, în luna octombrie ³⁰⁰. Din păcate, numărul vitelor rămîne necunoscut, iar pentru carantina Galați informațiile lipsesc cu totul.

Pentru revenirea mocanilor la stînga Dunării, în primăvara anului 1839, datele, deși tot parțiale, sînt ceva mai bogate. Astfel, pe la Oltenița au intrat în țară, venind din Dobrogea, 380 de păstori transilvăneni, dintre care 3 în martie ³⁰¹, 22 în aprilie ³⁰² și 355 în mai ³⁰³; pe la Călărași 378, în lunile februarie — mai ³⁰⁴; pe la Giurgiu 229 ³⁰⁵; pe la Brăila 199 ³⁰⁶; pe

²⁷⁷ Ibidem, f. 182—185.

²⁷⁸ Ibidem, f. 207—213.

²⁷⁹ Ibidem, f. 258—261.

²⁸⁰ Ibidem, dosar 786/1838, f. 50, 53.

²⁸¹ Ibidem, f. 89.

²⁸² Ibidem, f. 131, 140, 145, 151.

²⁸³ Ibidem, f. 189.

²⁸⁴ Ibidem, dosar 799/1838, f. 487—500.

²⁸⁵ Ibidem, f. 442—443.

²⁸⁶ Ibidem, f. 608—609.

²⁸⁷ Ibidem, f. 663—667, 680.

²⁸⁸ Ibidem, f. 511—512.

²⁸⁹ Ibidem, f. 440, 445.

²⁹⁰ Ibidem, f. 630, 653.

²⁹¹ Ibidem, f. 670—672, 677.

²⁹² Ibidem, f. 521—527, 549, 578.

²⁹³ Ibidem, f. 438, 447, 465—467.

²⁹⁴ Ibidem, f. 595, 622.

²⁹⁵ Ibidem, f. 661, 682—683.

²⁹⁶ Ibidem, f. 516, 531.

²⁹⁷ Ibidem, f. 458, 461, 474, 477.

²⁹⁸ Ibidem, f. 633, 650.

²⁹⁹ Ibidem, f. 640, 643, 657, 692.

³⁰⁰ Ibidem, dosar 786/1838, f. 407.

³⁰¹ Ibidem, dosar 640/1839, f. 120, 123.

³⁰² Ibidem, f. 174, 183.

³⁰³ Ibidem, f. 235—246.

³⁰⁴ Ibidem, f. 82—84, 145—147, 204—206, 256, 281.

³⁰⁵ Ibidem, dosar 633/1839, f. 87, 151, 170, 175.

³⁰⁶ Ibidem, dosar 640/1839, f. 70, 103, 112, 131, 137—138, 138 bis. 168, 178—179, 189, 212—213.

la Galați 21³⁰⁷; iar pe la Gura Ialomiței numai 6³⁰⁸. Cifrele referitoare la ultimele două carantine sînt în mod sigur incomplete, mai ales că pentru Gura Ialomiței cunoaștem numărul vitelor mocănești aduse pe acolo din Dobrogea: 310 bovine în ianuarie (din care 235 boi și vaci și 75 minzați și viței)³⁰⁹; 1112 oi (din care 2392 berbeci), 440 capre, 179 cai (din care 148 cai maturi), 10 bovine și 13 asini în martie³¹⁰; 1300 oi, 30 capre, 83 cai și 2 asini în aprilie³¹¹. La carantina Călărași s-au înregistrat 3 cai în februarie³¹², 9 cai în martie³¹³, 20328 oi, 151 cai și 37 asini în aprilie³¹⁴, 17147 oi, 127 cai și 41 asini în mai³¹⁵.

În toamna anului 1839, alți mocani au luat, de asemenea, drumul Dobrogei. La carantina Călărași au fost înregistrați 172 pe luna septembrie³¹⁶, 168 pe octombrie³¹⁷, 47 pe noiembrie³¹⁸ și 125 (stăpînii tîrlilor) pe decembrie³¹⁹, numărul total fiind, deci de 512. Pe la Oltenița au trecut 312, din care 73 pe septembrie³²⁰, 76 pe octombrie³²¹, 97 pe noiembrie³²² și 66 pe decembrie, ultimii fiind arătați ca stăpîni „de tîrlă”³²³. Pentru Gura Ialomiței, listele dau cifra de 454, dar datele sînt, în mod sigur, incomplete: 284 pe septembrie³²⁴, 111 pe octombrie³²⁵, numai 7 pe noiembrie³²⁶ și 52 pe decembrie³²⁷. Tot incomplete sînt datele și pentru carantina Brăila: 35 pe septembrie³²⁸, 111 pe octombrie³²⁹, 17 pe noiembrie³³⁰ și 10 pe decembrie³³¹, așadar un total de numai 173. La Galați, numărul mocanilor trecuți la dreapta Dunării în lunile septembrie — noiembrie, a fost de 60³³², cifră de asemenea, cu siguranță, incompletă. Există, totodată, știri sigure

³⁰⁷ Ibidem, dosar 2020/1839, f. 183, 188—189, 196.

³⁰⁸ Ibidem, dosar 640/1839, f. 135, 210, 215.

³⁰⁹ Ibidem, dosar 642/1839, f. 34.

³¹⁰ Ibidem, f. 131.

³¹¹ Ibidem, f. 171.

³¹² Ibidem, f. 102—103.

³¹³ Ibidem, f. 163—164.

³¹⁴ Ibidem, f. 219—220.

³¹⁵ Ibidem, f. 271—272.

³¹⁶ Ibidem, dosar 640/1839, f. 522, 555.

³¹⁷ Ibidem, f. 586, 613.

³¹⁸ Ibidem, f. 624, 631.

³¹⁹ Ibidem, dosar 398 I/1840, f. 11.

³²⁰ Ibidem, dosar 640/1839, f. 504—505, 510—511.

³²¹ Ibidem, f. 377—380.

³²² Ibidem, f. 594—594, 604—605.

³²³ Ibidem, f. 678—680, 689.

³²⁴ Ibidem, f. 524—534.

³²⁵ Ibidem, f. 382, 289, 405—409.

³²⁶ Ibidem, f. 588, 611.

³²⁷ Ibidem, f. 627—628, 674—676.

³²⁸ Ibidem, f. 502, 513.

³²⁹ Ibidem, f. 541—543.

³³⁰ Ibidem, f. 590, 597, 602, 609.

³³¹ Ibidem, f. 643, 652, 657, 666.

³³² Ibidem, dosar 2020/1839, f. 223—224, 227—228, 247—249.

și despre trecerea unor păstori transilvăneni pe la carantina Giurgiu, deși fără date despre numărul lor³³³.

În ceea ce privește suma vitelor sint informații, din păcate tot parțiale, numai pentru Călărași și Gura Ialomiței. În septembrie, au fost duse în Dobrogea pe la prima din aceste carantine 30 696 oi, 339 cai și 62 asini³³⁴, în octombrie 34 555 oi, 203 cai și 44 asini³³⁵, iar în noiembrie 2697 oi, 63 cai și 7 asini³³⁶. La Gura Ialomiței, listele dau 59 710 oi, 1 900 capre, 50 cai și 72 asini în septembrie³³⁷, 17 123 oi, 363 capre, 101 cai și 19 asini în octombrie³³⁸, 969 oi, 87 capre, 2 cai și 1 asin în noiembrie³³⁹. Cifrele apar mult inferioare și în raport cu numărul păstorilor înregistrați la aceste două carantine.

În primăvara anului 1840, revenirea mocanilor la stînga Dunării s-a făcut pe la carantinele obișnuite, afară de Gura Ialomiței, unde intrarea în țară le-a fost îngreunată de o serie de măsuri de siguranță foarte anevoioase. După cum raporta, la 11 martie, această carantină, se crease o situație „de o mare neîndeminare“, ceea ce-i făcea pe păstorii transilvăneni să se „îndărătnicească“ a nu-și aduce vitele de la iernat pe acolo³⁴⁰. Cei mai mulți au trecut pe la Călărași: 72 pe februarie³⁴¹, 112 pe martie³⁴², 211 pe aprilie³⁴³ și 28 pe mai³⁴⁴, deci 423 în total. La carantina Giurgiu au fost înregistrați 290, din care 111 pe aprilie³⁴⁵ și 179 pe mai³⁴⁶; la Oltenița 232, din care numai 3 pe martie (tirla lui Bucur Izdrail din Rășinari)³⁴⁷, 72 pe aprilie³⁴⁸ și 157 pe mai³⁴⁹; la Brăila, după date incomplete, 27 pe februarie³⁵⁰, 128 pe martie³⁵¹, 78 pe aprilie³⁵² și 5 pe mai³⁵³, așadar 238 cu totul; la Galați doar 31 pe lunile februarie — aprilie³⁵⁴. Unii mocani au

³³³ Ibidem, dosar 403/1840, f. 121.

³³⁴ Ibidem, dosar 642/1839, f. 565—566.

³³⁵ Ibidem, f. 627, 642.

³³⁶ Ibidem, f. 686, 709.

³³⁷ Ibidem, f. 514.

³³⁸ Ibidem, f. 545.

³³⁹ Ibidem, f. 652.

³⁴⁰ Ibidem, dosar 403/1840, f. 54.

³⁴¹ Ibidem, dosar 398 I/1840, f. 64.

³⁴² Ibidem, f. 90—93.

³⁴³ Ibidem, f. 127—130.

³⁴⁴ Ibidem, f. 173—174.

³⁴⁵ Ibidem, f. 115.

³⁴⁶ Ibidem, f. 170—171.

³⁴⁷ Ibidem, dosar 403/1840, f. 83, 96.

³⁴⁸ Ibidem, dosar 398 I/1840, f. 117—120.

³⁴⁹ Ibidem, f. 154—159.

³⁵⁰ Ibidem, f. 46.

³⁵¹ Ibidem, f. 54—56, 78—71.

³⁵² Ibidem, f. 97—100.

³⁵³ Ibidem, f. 146—148.

³⁵⁴ Ibidem, dosar 369/1840, f. 7—8, 12—13, 16—19.

trecut sau au încercat să treacă, singuri ori cu vitele, în mod clandestin, pe la Giurgiu³⁵⁵ și Oltenița³⁵⁶, evitând carantinele.

O știre interesantă apare într-o adresă din 29 iulie 1840 a marelui boier Filip Lenș către Comitetul Carantinelor, în care se făcea următoarea constatare: „Lipsa pășuni<i> și a finului silește pă păstori<i> austrieni să-și treacă vitile mari și mici mai de timpuriu în Turchiia decât în ceilalți ani“³⁵⁷. Plecarea la iernat s-a făcut însă începând din luna septembrie. Pe la carantina Oltenița, numărul păstorilor transilvăneni care au trecut în Dobrogea a fost de 224 în septembrie³⁵⁸, 1 în octombrie³⁵⁹, 34 în noiembrie³⁶⁰ și 111 în decembrie³⁶¹, așadar 370 în total. Din alte știri rezultă că, numai între 17 și 29 septembrie 1840, au fost înregistrate acolo 28 de tîrle ale unor mocani, în majoritate mărgineni, însumînd 39 342 oi, 458 capre, 792 cai și 70 asini, împreună cu 197 păstori. Cei mai bogăți dintre stăpîni erau Dumitru Ștefla din Săliște, cu 3 263 oi, 92 capre, 18 cai, 9 asini și 16 ciobani; Savu Borcea din același sat, cu 2 923 oi, 84 capre, 105 cai, 5 asini și 17 ciobani; Savu Răciu din Tilișca, cu 2 535 oi, 39 capre, 72 cai, 3 asini și 14 ciobani; Dionisie Nan, tot din Tilișca, cu 2 402 oi, 11 capre, 58 cai, 5 asini și 13 ciobani și Ilie Dobrotă din Poiana, cu 2 303 oi, 23 cai, 3 asini și 10 ciobani³⁶².

Pe la Călărași, numărul păstorilor transilvăneni care au mers în Dobrogea la iernat a fost mai mare ca în anii precedenți: 509 în septembrie³⁶³, 401 în octombrie³⁶⁴, 11 în noiembrie³⁶⁵ și 177 în decembrie³⁶⁶, deci 798 cu totul. Cifre ridicate s-au înregistrat și la Gura Ialomiței: 293 în septembrie³⁶⁷, 284 în octombrie³⁶⁸, 10 în noiembrie³⁶⁹ și 147 în decembrie³⁷⁰, așadar 734 în total. De asemenea, pe la Brăila au trecut 280 în septembrie³⁷¹, 237

³⁵⁵ Ibidem, dosar 403/1840, f. 166; fond Vornicia din Lăuntru, dosar 486/1840, f. 2 18—30, 120, 122.

³⁵⁶ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 403/1840, f. 84—85; fond Vornicia din Lăuntru, dosar 456/1840, f. 2, dosar 485/1840, f. 3, 22. Vezi și C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 162.

³⁵⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 403/1840, f. 225.

³⁵⁸ Ibidem, dosar 398 II/1840, f. 76—82.

³⁵⁹ Ibidem, f. 123.

³⁶⁰ Ibidem, f. 151.

³⁶¹ Ibidem, f. 183—187.

³⁶² Ibidem, fond Vistieria Țării Românești, dosar 119/1840, f. 5—8; Vezi și Tudor Mateescu, *Știri despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 403, Vezi de asemenea, C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 161, unde se publică acest tabel, incomplet și cu greșeli de transcriere.

³⁶³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 398 II/1840, f. 105—108.

³⁶⁴ Ibidem, f. 174.

³⁶⁵ Ibidem, f. 175.

³⁶⁶ Ibidem, f. 203.

³⁶⁷ Ibidem, f. 40, 53—63.

³⁶⁸ Ibidem, f. 94—101, 125—127.

³⁶⁹ Ibidem, f. 138, 146.

³⁷⁰ Ibidem, f. 163—165, 190—195.

³⁷¹ Ibidem, f. 45, 66—71.

în octombrie ³⁷², 14 în noiembrie ³⁷³ și 55 în decembrie ³⁷⁴ (586 în total), iar pe la Galați 184 în septembrie ³⁷⁵ și 204 în octombrie ³⁷⁶ (384 în total), la aceștia adăugându-se însă, după alte informații sigure, și tirla lui Nicolae Arsenie, cuprinzând 1 750 oi, 30 cai, 3 asini și 11 păstori ³⁷⁷. Pentru Giurgiu lipsesc datele, dar și pentru celelalte carantine ele sînt, în mod cert, incomplete, deoarece turmele și hergheliile mocanilor s-au scurs atunci pînă tirziu spre Dobrogea. La 3 ianuarie 1841, carantina Gura Ialomiței raporta că „trecerea vitelor supușilor austriacești încă și pînă acum urmează spre ernatic în Turchiia“ ³⁷⁸.

În primăvara anului 1841 revenirea mocanilor la stînga Dunării s-a făcut ceva mai tirziu ca de obicei. La carantina Giurgiu au fost înregistrați 8 în luna martie ³⁷⁹, 161 în aprilie ³⁸⁰ și 176 în mai ³⁸¹, așadar 345 cu totul. La Oltenița cifrele sînt mai ridicate: 114 în martie ³⁸², 192 în aprilie ³⁸³ și 317 în mai ³⁸⁴, deci 623 în total. Pe la Călărași au intrat în țară 2 în februarie ³⁸⁵, 199 în martie ³⁸⁶ și 280 în aprilie ³⁸⁷ — 481 numai în aceste luni, lipsind însă datele pentru luna mai. Există informații și despre vitele aduse pe acolo din Dobrogea: 29 790 oi, 338 capre, 106 cai și 33 asini în aprilie ³⁸⁸ și 57 271 oi, 658 capre, 122 cai și 58 asini în mai ³⁸⁹. Pentru carantina Gura Ialomiței lipsesc știrile despre numărul păstorilor transilvăneni, dar este sigur că, în prima jumătate a lunii martie, unii dintre ei au venit de la iernat și pe la acest punct ³⁹⁰. De asemenea la 8 mai erau înregistrate acolo mai multe tirla mocănești aduse din Dobrogea ³⁹¹. Se găsesc însă informații asupra numărului vitelor trecute la stînga Dunării prin această carantină: 27 035 oi, 1 600 cai, 296 vaci și 21 asini în aprilie ³⁹² și 68 905 oi, 1 490 cai, 392 vaci și 103 asini în mai ³⁹³.

³⁷² Ibidem, f. 111—115, 133—136.

³⁷³ Ibidem, f. 144.

³⁷⁴ Ibidem, f. 167, 205—207.

³⁷⁵ Ibidem, dosar 269/1840, f. 88—92.

³⁷⁶ Ibidem, f. 103—105.

³⁷⁷ Ibidem, dosar 131/1841, f. 4.

³⁷⁸ Ibidem, dosar 1210/1841, f. 1.

³⁷⁹ Ibidem, dosar 1232/1841, f. 10.

³⁸⁰ Ibidem, f. 12—13.

³⁸¹ Ibidem, f. 17.

³⁸² Ibidem, dosar 1223/1841, f. 149—152.

³⁸³ Ibidem, f. 233—239, 242.

³⁸⁴ Ibidem, f. 296—306.

³⁸⁵ Ibidem, f. 131—132.

³⁸⁶ Ibidem, f. 201, 206.

³⁸⁷ Ibidem, f. 258, 291.

³⁸⁸ Ibidem, dosar 1233/1841, f. 614—615.

³⁸⁹ Ibidem, f. 617—618.

³⁹⁰ Ibidem, dosar 1210/1841, f. 10.

³⁹¹ Ibidem, dosar 131/1841, f. 4—5.

³⁹² Ibidem, dosar 1233/1841, f. 183.

³⁹³ Ibidem, f. 224.

Pentru prima oară sint consemnate la Gura Ialomiței și vitele cornute mari ³⁹⁴. Păștori transilvăneni au intrat atunci în țară și pe la Brăila: 6 în februarie ³⁹⁵, 47 în martie ³⁹⁶, 467 în aprilie ³⁹⁷ și 275 în mai ³⁹⁸. Lipsesc datele pentru Galați, dar și pentru celelalte carantine ele sint, oricum, incomplete.

În primăvara anului 1841, cunoscutul scriitor danez H. C. Andersen, străbătînd Dobrogea, întîlnia pe Valea Carasu „păștori români“ în sărici ³⁹⁹, care nu puteau fi alții decît mocanii ⁴⁰⁰. În același an, polonezul Mihail Czajkowski (viitorul Sadik-Pașa) constata că păstorii din Transilvania („mocanii“) veneau în Dobrogea pentru a-și paște vitele. Ei aveau în această provincie un mare număr de oi, bovine și cai. Numărul lor se ridica la 2 000—3 000 de oameni ⁴⁰¹, ceea ce corespunde, în mare, cu datele furnizate de documentele de arhivă.

În toamna anului 1841, transhumanța mocanilor în Dobrogea cunoaște o amploare probabil fără precedent. Cifrele, deși incomplete, pe care le dau documentele, sint deosebit de grăitoare în acest sens. Astfel, pe la carantina Oltenița au trecut la dreapta Dunării 357 de păstori transilvăneni în septembrie ⁴⁰², 62 în octombrie ⁴⁰³, 213 în noiembrie ⁴⁰⁴ și 45 în decembrie ⁴⁰⁵, însumînd 677 de oameni. Cei mai mulți au trecut însă pe la Călărași: 564 în septembrie ¹⁰⁶, 196 în octombrie ⁴⁰⁷, 132 în noiembrie ⁴⁰⁸, și 163 în decembrie ⁴⁰⁹, în total 1 055, o cifră neobișnuit de mare. Pentru această carantină s-au păstrat informații și cu privire la numărul vitelor, și acesta deosebit de ridicat: 106 805 oi, 953 cai și 164 asini în septembrie ⁴¹⁰, 21 316 oi, 135 cai și 26 asini în octombrie ⁴¹¹, 189 cai în noiembrie ⁴¹² și 253 cai în decembrie ⁴¹³.

³⁹⁴ Vezi Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 405, unde am crezut, în mod eronat, că vite cornute mari ale mocanilor au fost înregistrate la această carantină abia în anul 1853.

³⁹⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1223/1841, f. 73—74, 78, 112.

³⁹⁶ Ibidem, f. 129, 134, 173—175.

³⁹⁷ Ibidem, f. 194—198, 223—227.

³⁹⁸ Ibidem, f. 262—265, 310—311.

³⁹⁹ E. I. Păunel, *Viața și opera lui H. C. Andersen și trecerea lui prin România în 1841*, București, 1930, p. 28.

⁴⁰⁰ D. Șandru, *op. cit.*, p. 36.

⁴⁰¹ Gh. Platon, *Informații noi privind teritoriul și populația Dobrogei în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Anuarul Institutului de istorie și arheologie «A. D. Xenopol»“, V, Iași, 1968, p. 211.

⁴⁰² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1210/1841, f. 60—76.

⁴⁰³ Ibidem, f. 79—83.

⁴⁰⁴ Ibidem, dosar 1223/1841, f. 647—653, 664; dosar 1233/1841, f. 612, 627.

⁴⁰⁵ Ibidem, dosar 1223/1841, f. 692—694.

⁴⁰⁶ Ibidem, dosar 1233/1841, f. 751—752.

⁴⁰⁷ Ibidem, f. 754—755.

⁴⁰⁸ Ibidem, f. 757—758.

⁴⁰⁹ Ibidem, f. 760, 763.

⁴¹⁰ Ibidem, f. 751—752.

⁴¹¹ Ibidem, f. 754—755.

⁴¹² Ibidem, f. 757—758.

⁴¹³ Ibidem, f. 760, 763.

La Gura Ialomiței au fost înregistrați, în cursul aceleiași toamne, 327 de păstori transilvăneni în septembrie ⁴¹⁴, 130 în octombrie ⁴¹⁵, 75 în noiembrie ⁴¹⁶ și 134 în decembrie ⁴¹⁷, așadar 666 cu totul. Numărul vitelor mocănești, pentru care, de asemenea, există date, trecute pe acolo spre iernatic, a fost de 69 490 oi, 1 119 capre, 67 cai și 87 asini în septembrie ⁴¹⁸, 17 304 oi, 355 capre, 75 cai și 18 asini în octombrie ⁴¹⁹, 5 740 oi, 93 capre, 54 cai și 5 asini în decembrie ⁴²⁰ și 1 907 oi, 31 capre, 3 cai și 1 asin în decembrie ⁴²¹. Pentru Brăila sînt informații numai cu privire la numărul păstorilor: 83 în septembrie ⁴²², 40 în octombrie ⁴²³ și 4 în noiembrie ⁴²⁴, deci 127 în total. Nu dispunem, cel puțin pînă în prezent, de date pentru carantinele Giurgiu și Galați, dar este fără îndoială că și pe acolo au trecut, ca de obicei, mocani cu vite spre Dobrogea, la iernat.

În primăvara anului 1842, unii păstori transilvăneni au revenit la stînga Dunării pe la Giurgiu: 218 în martie ⁴²⁵, 171 în aprilie ⁴²⁶ și 21 în mai ⁴²⁷, în total 410 oameni. La Oltenița cifrele au fost de 379 în martie ⁴²⁸, 176 în aprilie ⁴²⁹ și 112 în mai ⁴³⁰, însumînd, deci 667 de inși. Pe la Călărași a intrat în țară un număr ceva mai mare, foarte apropiat de cel al mocanilor trecuți în Dobrogea în toamna precedentă: 157 în februarie ⁴³¹, 745 în martie ⁴³² și 92 în aprilie ⁴³³ și 2 în mai ⁴³⁴, așadar 996 cu totul. Pentru această carantină există și informații despre vitele aduse de la iernat: 25 301 oi, 115 cai și 35 asini pe martie ⁴³⁵, și 35 493 oi, 227 cai și 51 asini pe aprilie ⁴³⁶.

Nu cunoaștem cifra păstorilor transilvăneni veniți pe la Gura Ialomiței, dar este sigur că unii dintre ei au trecut la stînga Dunării și pe acolo. Într-un raport din 6 martie 1842 se arătau în acest sens următoarele: „Acum

⁴¹⁴ Ibidem, dosar 1223/1841, f. 514—526; dosar 1 233/1841, f. 486, 495.

⁴¹⁵ Ibidem, dosar 1223/1841, f. 549—553, 578—578; dosar 1233/1841, f. 567.

⁴¹⁶ Ibidem, dosar 1223/1841, f. 602, 607, 643—645.

⁴¹⁷ Ibidem, f. 674, 687—690, 697, 711.

⁴¹⁸ Ibidem, dosar 1233/1841, f. 485—486.

⁴¹⁹ Ibidem, f. 567.

⁴²⁰ Ibidem, f. 593.

⁴²¹ Ibidem, f. 667.

⁴²² Ibidem, dosar 1223/1841, f. 488, 493—494, 499.

⁴²³ Ibidem, f. 539, 564, 469, 588.

⁴²⁴ Ibidem, f. 596, 613, 622, 637.

⁴²⁵ Ibidem, dosar 1258/1842, f. 8, 21.

⁴²⁶ Ibidem, f. 10, 19.

⁴²⁷ Ibidem, f. 12.

⁴²⁸ Ibidem, dosar 1233 A/1842, f. 150, 169.

⁴²⁹ Ibidem, f. 229, 267.

⁴³⁰ Ibidem, f. 273, 312.

⁴³¹ Ibidem, f. 130—131.

⁴³² Ibidem, f. 152—153.

⁴³³ Ibidem, f. 231—232.

⁴³⁴ Ibidem, f. 284—285.

⁴³⁵ Ibidem, f. 152—153.

⁴³⁶ Ibidem, f. 231—232.

ieste să înceapă trecătoarea vitelor supușilor streini din Turchiia în prințipat și pe la ... Gura Ialomiței⁴³⁷. Sint însă informații despre numărul vitelor: 36 103 oi, 135 cai, 95 bovine și 50 asini, în martie⁴³⁸, 2239 oi și 3 asini în aprilie⁴³⁹ și 2 783 oi, 69 capre, 8 cai, 4 bovine și 4 asini în mai⁴⁴⁰. Pentru Brăila, datele se referă numai la păstori: 671 în martie⁴⁴¹, 107 în aprilie⁴⁴² și 66 în mai⁴⁴³, o cifră mult mai mare ca de obicei (844). La 14 mai se aflau în dreptul acestei carantine, pe malul dobrogean al Dunării, cinci tîrle mocănești, pregătite să treacă la stînga fluviului⁴⁴⁴. Din cauza lipsei informațiilor, rămîn deocamdată necunoscute cifrele înregistrate la Galați.

Pentru toamna anului 1842, datele, deși incomplete, ilustrează la fel amploarea transumanței mocanilor în Dobrogea. Astfel, pe la Oltenița, au trecut atunci la iernat 390 păstori transilvăneni în septembrie⁴⁴⁵, 32 în octombrie⁴⁴⁶, 50 în noiembrie⁴⁴⁷ și 160 în decembrie⁴⁴⁸, deci 632 de oameni. La Călărași s-au înregistrat 305 în septembrie⁴⁴⁹, 13 în octombrie⁴⁵⁰, 22 în noiembrie⁴⁵¹ și 148 în decembrie⁴⁵², 488 cu totul. Sint știri și despre numărul vitelor îndreptate spre Dobrogea pe la această carantină: 61 567 oi, 438 cai și 83 asini în septembrie⁴⁵³, 6 907 oi, 63 cai și 7 asini în octombrie⁴⁵⁴ și 57 cai în noiembrie⁴⁵⁵. Traversarea Dunării a continuat pe acolo pînă tîrziu. Într-un raport din 4 ianuarie 1843 se arăta că abia la acea dată încetase „trecerea păstorilor austrieni cu oile spre ernatic în Turchiia“⁴⁵⁶.

La Gura Ialomiței, suma păstorilor a fost de 413, din care 226 în septembrie⁴⁵⁷, 58 în octombrie⁴⁵⁸, 21 în noiembrie⁴⁵⁹ și 108 în decembrie⁴⁶⁰

⁴³⁷ Ibidem, dosar 1263/1842, f. 1.

⁴³⁸ Ibidem, dosar 1233 A/1842, f. 157.

⁴³⁹ Ibidem, f. 236.

⁴⁴⁰ Ibidem, f. 276.

⁴⁴¹ Ibidem, f. 161—162.

⁴⁴² Ibidem, f. 238, 260.

⁴⁴³ Ibidem, f. 289, 300.

⁴⁴⁴ Ibidem, dosar 1263/1842, f. 26.

⁴⁴⁵ Ibidem, dosar 1233 B/1842, f. 489, 496.

⁴⁴⁶ Ibidem, f. 567, 588.

⁴⁴⁷ Ibidem, f. 625, 670.

⁴⁴⁸ Ibidem, f. 711, 726.

⁴⁴⁹ Ibidem, f. 779, 792.

⁴⁵⁰ Ibidem, f. 787—788.

⁴⁵¹ Ibidem, f. 784—785.

⁴⁵² Ibidem, f. 781—782.

⁴⁵³ Ibidem, f. 779—792.

⁴⁵⁴ Ibidem, f. 787—788.

⁴⁵⁵ Ibidem, f. 784—785.

⁴⁵⁶ Ibidem, dosar 1263/1842, f. 64.

⁴⁵⁷ Ibidem, dosar 1233 B/1842, f. 519—520.

⁴⁵⁸ Ibidem, f. 570, 585.

⁴⁵⁹ Ibidem, f. 681—682.

⁴⁶⁰ Ibidem, f. 739.

În ceea ce privește vitele mocănești trecute pe acolo, pentru care s-au păstrat de asemenea date, acestea au fost următoarele: 52 438 oi, 702 capre, 22 cai și 52 asini în septembrie ⁴⁶¹, 9 095 oi, 186 capre, 14 cai și 13 asini în octombrie ⁴⁶² și 1 860 oi, 33 capre, 9 cai și 3 asini în noiembrie ⁴⁶³. În același timp, pe la Brăila, au trecut la dreapta Dunării 233 păstori transilvăneni în septembrie ⁴⁶⁴, 83 în octombrie ⁴⁶⁵, 25 în noiembrie ⁴⁶⁶ și 10 în decembrie ⁴⁶⁷, așadar 351 în total. Lipsesc și pentru acest an informațiile cu privire la cifrele înregistrate la carantinele Giurgiu și Galați.

Pentru întoarcerea mocanilor din Dobrogea în primăvara anului 1843 există știri de la toate carantinele pe unde aceștia obișnuiau să treacă la stînga Dunării. La Giurgiu au intrat în țară 58 păstori transilvăneni în februarie ⁴⁶⁸, 311 în martie ⁴⁶⁹, 52 în aprilie ⁴⁷⁰ și 13 în mai ⁴⁷¹, cu totul 434 de oameni. La Oltenița, numărul acestora a fost însă mai mic ca de obicei: 2 în februarie ⁴⁷², 117 în martie ⁴⁷³, 30 în aprilie ⁴⁷⁴ și 4 în mai ⁴⁷⁵ ceea ce dă un total de numai 153. Cunoaștem numele a doi stăpîni de tîrlă, Ion Prodan și Ion Radu, amîndoi din Poiana, ținutul Sibiului, care, la 30 aprilie, se aflau în curățenia acestei carantine ⁴⁷⁶.

Dimpotrivă, la Călărași s-a înregistrat cifra record de 1 781, din care 286 în februarie ⁴⁷⁷, 660 în martie ⁴⁷⁸, 378 în aprilie ⁴⁷⁹ și 457 în mai ⁴⁸⁰. Suma vitelor, de asemenea cunoscută, a fost la această carantină de 49 cai în februarie ⁴⁸¹, 32 608 oi și 50 asini în martie ⁴⁸², 58 986 oi, 421 cai și 79 asini în aprilie ⁴⁸³ și 8 623 oi, 128 cai și 10 asini în mai ⁴⁸⁴. Și pe la Gura Ialomiței au intrat în țară, în primăvara anului 1843, mocani veniți din Dobrogea ⁴⁸⁵,

⁴⁶¹ Ibidem, f. 519—520.

⁴⁶² Ibidem, f. 570, 585.

⁴⁶³ Ibidem, f. 681—682.

⁴⁶⁴ Ibidem, f. 522, 531.

⁴⁶⁵ Ibidem, f. 645, 677.

⁴⁶⁶ Ibidem, f. 692, 695.

⁴⁶⁷ Ibidem, f. 742, 759.

⁴⁶⁸ Ibidem, dosar 1152/1843, f. 4, 31.

⁴⁶⁹ Ibidem, f. 6—8.

⁴⁷⁰ Ibidem, f. 10.

⁴⁷¹ Ibidem, f. 12.

⁴⁷² Ibidem, dosar 1 151/1843, f. 58.

⁴⁷³ Ibidem, f. 112.

⁴⁷⁴ Ibidem, f. 162.

⁴⁷⁵ Ibidem, f. 228.

⁴⁷⁶ Ibidem, dosar 1163/1843, f. 33.

⁴⁷⁷ Ibidem, dosar 1151/1843, 93.

⁴⁷⁸ Ibidem, f. 255.

⁴⁷⁹ Ibidem, f. 256.

⁴⁸⁰ Ibidem, f. 304.

⁴⁸¹ Ibidem, f. 92—93.

⁴⁸² Ibidem, f. 254—255.

⁴⁸³ Ibidem, f. 255—256.

⁴⁸⁴ Ibidem, f. 288, 304.

⁴⁸⁵ Ibidem, dosar 1163/1843, f. 8—9.

deși numărul lor rămâne deocamdată necunoscut. Există însă informații despre vitele aduse de la iernat: 22 980 oi, 110 cai și 30 asini în martie ⁴⁸⁸ și 100 cai, 102 bovine și 1 asin în aprilie ⁴⁸⁷.

Pentru carantina Brăila datele păstrate se referă numai la numărul mocanilor: 472 în martie ⁴⁸⁸, 55 în aprilie ⁴⁸⁹ și 209 în mai ⁴⁹⁰, deci un total de 736. Din alte documente rezultă că, pe la Galați, între 10 martie și 24 aprilie, au intrat în Moldova, venind „di piste Dunăre“, „de la ernatic“, 26 de tîrle mocănești, însumînd 37 687 oi, 185 capre, 19 bovine, 382 cai și 34 asini. Dintre stăpîni, cei mai bogați erau Gheorghe Eftimie (2 900 oi, 113 capre și 8 cai), Dumitru Cernoiu (2 250 oi, 7 cai și 1 asin) și Ion Știreciu (2 030 oi, 22 cai și 4 asini) ⁴⁹¹.

Informațiile referitoare la trecerea mocanilor cu vitele la iernat în Dobrogea în toamna anului 1843, deși incomplete, sînt și ele destul de revelatoare. Astfel, pe la Oltenița au mers la dreapta Dunării 487 de păstori transilvăneni, din care 276 în septembrie ⁴⁹², 100 în octombrie ⁴⁹³, 92 în noiembrie ⁴⁹⁴ și 19 în decembrie ⁴⁹⁵. Pentru carantina Călărași nu cunoaștem decît cifra păstorilor pe septembrie (309) ⁴⁹⁶ și pe octombrie (130) ⁴⁹⁷, deci 439 cu totul. Există însă știri despre numărul vitelor trecute pe acolo: 62 055 oi și 531 cai în septembrie ⁴⁹⁸, 22 371 oi, 195 cai și 28 asini în octombrie ⁴⁹⁹, 1 021 oi, 99 cai și 2 asini în noiembrie ⁵⁰⁰ și 250 cai (evident, ai stăpînilor de tîrle) în decembrie ⁵⁰¹.

La Gura Ialomiței, cifrele au fost de 193 păstori în septembrie ⁵⁰², 89 în octombrie ⁵⁰³ și 123 în decembrie ⁵⁰⁴, 405 înși în total. Este cunoscută, și pentru această carantină, suma vitelor duse la iernat: 44 717 oi, 532 capre și 55 asini în septembrie ⁵⁰⁵, 14 350 oi, 405 capre, 78 cai, 33 bovine și

⁴⁸⁶ Ibidem, dosar 1151/1843, f. 141—142.

⁴⁸⁷ Ibidem, f. 188.

⁴⁸⁸ Ibidem, f. 144, 147.

⁴⁸⁹ Ibidem, f. 193, 209.

⁴⁹⁰ Ibidem, f. 286, 307.

⁴⁹¹ Arh. St. Iași, fond Miliția Pămîntească, tr. 1760, op. I 2009, dosar 663/1843, f. 1. 4, 6--8, 10, 12, 19, 30, 33, 35—37, 42—44. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 427.

⁴⁹² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1154/1843, f. 531.

⁴⁹³ Ibidem, f. 584.

⁴⁹⁴ Ibidem, f. 668.

⁴⁹⁵ Ibidem, f. 724.

⁴⁹⁶ Ibidem, f. 664.

⁴⁹⁷ Ibidem, f. 663.

⁴⁹⁸ Ibidem, f. 645, 664.

⁴⁹⁹ Ibidem, f. 646, 663.

⁵⁰⁰ Ibidem, f. 787—788.

⁵⁰¹ Ibidem, f. 790—791.

⁵⁰² Ibidem, f. 528.

⁵⁰³ Ibidem, f. 600.

⁵⁰⁴ Ibidem, f. 757.

⁵⁰⁵ Ibidem, f. 527.

17 asini în octombrie ⁵⁰⁶ și 5 063 oi, 113 capre, 26 cai și 4 asini în noiembrie ⁵⁰⁷. La Brăila au fost înregistrați 396 de mocani: 240 în septembrie ⁵⁰⁸, 87 în octombrie ⁵⁰⁹, 52 în noiembrie ⁵¹⁰ și 17 în decembrie ⁵¹¹. Pentru Galați avem doar o știre cuprinsă într-un raport al acestei carantine din 17 septembrie 1843, în care se arăta că „vremea trecerii oilor mocănești peste Dunăre la ernatic (care acum au și început a veni) au sosit“ ⁵¹². De la carantina Giurgiu nu s-a păstrat însă nici un fel de date în acest sens. Potrivit altor informații, în toamna anului 1843, a plecat la „iernatic“ în Dobrogea, prin plaiul Vilcani, oierul Rusin Neagu din Livezeni-Hațeg, cu 1 265 vite, însoțite de 11 păstori, precum și Ion Rusu, din același sat, cu 1 600 vite, însoțite de 12 păstori ⁵¹³. Primul dintre ei a mers în Dobrogea, așa cum am văzut mai sus, și în toamna anului 1834, fiind dintre păstorii transilvăneni care practica cu totul ocazional această transumanță. Nu cunoaștem locul pe unde au trecut Dunărea, dar credem că este vorba de o carantină mai din amonte, Giurgiu sau Zimnicea, dacă nu chiar de vreuna din Oltenia.

Din anul 1844 ne-au parvenit foarte puține informații privind păstoritul mocanilor în Dobrogea, ceea ce nu înseamnă însă nicidecum vreo întrerupere sau reducere a acestui fenomen. Cei trecuți la iernat în toamna anului precedent, cel puțin o parte din ei, trebuiau să se întoarcă primăvara la stînga Dunării. În februarie 1844, în cazaua Balcic se afla tirla mocanilor Pătru Vetrigan și Bucur Himbășanu, așa cum apare într-un document contemporan ⁵¹⁴. Este sigur apoi că, în toamna aceluși an au fost mocani care și-au dus vitele în Dobrogea, cel puțin pe la carantinele Giurgiu ⁵¹⁵, Brăila ⁵¹⁶ și Gura Ialomiței ⁵¹⁷. De asemenea în condica „economiilor de oi“ transilvăneni aflați cu vitele în Dobrogea, întocmită de consulatul austriac de la Galați pentru anul 1845, se arată că mulți dintre ei își avuseseră tîrlele acolo și în 1844 ⁵¹⁸.

O dovadă în acest sens o constituie datele, din păcate tot incomplete, privind revenirea la stînga Dunării a mocanilor în primăvara anului 1845.

⁵⁰⁶ Ibidem, f. 591.

⁵⁰⁷ Ibidem, f. 649.

⁵⁰⁸ Ibidem, f. 533, 542.

⁵⁰⁹ Ibidem, f. 594, 597.

⁵¹⁰ Ibidem, f. 654, 657.

⁵¹¹ Ibidem, f. 713—714.

⁵¹² Arh. St. Iași, fond Miliția Pămîntească, tr. 1760, op. I 2009, dosar 663/1843, f. 48. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 427.

⁵¹³ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119—120.

⁵¹⁴ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 120.

⁵¹⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1126/1844, f. 34.

⁵¹⁶ Ibidem, f. 36.

⁵¹⁷ Ibidem f. 42.

⁵¹⁸ G. Vâlsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 43—46.

Astfel, pe la Oltenița, au intrat în țară 292 păstori în luna martie ⁵¹⁹, 124 în aprilie ⁵²⁰ și 35 în mai ⁵²¹, în total 451. În ceea ce privește numărul vitelor, acesta a fost de 15 551 oi, 207 cai și 32 asini în martie ⁵²², 20 074 oi, 198 capre, 53 cai și 36 asini în aprilie ⁵²³ și 11 642 oi, 26 capre, 259 cai și 4 asini în mai ⁵²⁴. În cursul lunii mai s-au aflat în curățenia acestei carantine, așa cum aflăm dintr-un document, tîrlele mocanilor Nicolae Lalu, Ion Lalu, Dan Ciobanu și Dumitru Rodeanu, toți din Tilișca, ținutul Sibiului ⁵²⁵.

Pentru Călărași cunoaștem numai suma vitelor: 11 cai în februarie ⁵²⁶, 34 582 oi, 447 cai și 46 asini în martie ⁵²⁷, 28 881 oi, 121 cai și 44 asini în aprilie ⁵²⁸ și 3 345 oi, 16 cai și 2 asini în mai ⁵²⁹. La Gura Ialomiței, unde lipsesc de asemenea informațiile despre numărul păstorilor, s-au înregistrat 33 682 oi, 675 capre, 33 cai și 50 asini în martie ⁵³⁰, 3 455 oi, 95 capre, 3 cai și 13 asini în aprilie ⁵³¹ și 7976 oi, 352 capre, 70 cai și 13 asini în mai ⁵³². Pentru carantinele Giurgiu, Brăila și Galați nu dispunem pînă în prezent de nici un fel de date.

Un număr însemnat de mocani s-a îndreptat spre Dobrogea, la iernat, și în toamna anului 1845. Documentele de arhivă oferă însă date numai pentru carantina Călărași și numai despre vitele mocănești înregistrate acolo: 20 793 oi, 229 cai și 36 asini în septembrie ⁵³³, 7 694 oi, 36 cai și 14 asini în octombrie ⁵³⁴, 7 536 oi, 167 cai și 9 asini în noiembrie ⁵³⁵ și 327 oi și 61 cai în decembrie ⁵³⁶. Totalul ar fi de 36 350 oi, 493 cai și 59 asini, ceea ce ne face să presupunem, luînd în considerare și celelalte carantine, de la care nu posedăm informații în acest sens, o cifră generală foarte mare, poate mai ridicată ca în alți ani.

Această ipoteză este întărită și de condica, pomenită mai sus a „economilor de oi” transilvăneni aflați cu vitele în Dobrogea, întocmită de consulatul austriac de la Galați la 9 octombrie 1845. La data aceea se găseau la dreapta Dunării 114 tîrle ale mocanilor, cuprinzînd 60 726 oi, 1 353 cai

⁵¹⁹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1105 I/1845, f. 131.

⁵²⁰ Ibidem, f. 181.

⁵²¹ Ibidem, f. 220.

⁵²² Ibidem, f. 130.

⁵²³ Ibidem, f. 180.

⁵²⁴ Ibidem, f. 219.

⁵²⁵ Ibidem, dosar 1162/1845, f. 1.

⁵²⁶ Ibidem, dosar 1105 I/1845, f. 121.

⁵²⁷ Ibidem, f. 209.

⁵²⁸ Ibidem, f. 212.

⁵²⁹ Ibidem, f. 269.

⁵³⁰ Ibidem, f. 159.

⁵³¹ Ibidem, f. 178.

⁵³² Ibidem, f. 222.

⁵³³ Ibidem, dosar 1105 II/1845, f. 150.

⁵³⁴ Ibidem, f. 191.

⁵³⁵ Ibidem, f. 236.

⁵³⁶ Ibidem, f. 325.

și 283 bovine. Dintre stăpînii acestor tîrle, cei mai bogați erau Gheorghe Golea din Satu Lung, cu 6 000 oi și 100 cai, Nicolae Fintină din Poiana, cu 4 300 oi și 100 cai, Nicolae Burduloi din Săcele, cu 2 400 oi și 200 cai, Gheorghe Buzatu din Satu Lung, cu 2 370 oi și 50 cai, Ioan Verza din Cernat, cu 2 100 oi, 173 cai și 80 bovine și Gheorghe Roșca din Satu Lung, cu 2 100 oi⁵³⁷. Alți mocani urmau, desigur, să se alătore acestora în lunile următoare, ceea ce duce la concluzia că, pînă la sfîrșitul anului 1845, suma păstorilor și vitelor a devenit mult mai mare.

Aceste tîrle erau răspîndite pe întreg teritoriul Dobrogei⁵³⁸, dar două dintre ele se aflau în Bulgaria, în ținutul Varnei⁵³⁹. Mențiunea este foarte interesantă și, de altfel, este confirmată de un document turcesc din 26 decembrie același an, în care se spune că unii din „mocanii nemți“ (așadar supuși austrieci) aflați cu vitele în Dobrogea, datorită faptului că pășunile din această provincie erau uscate, se deplasaseră pînă în regiunea Varnei⁵⁴⁰. Rezultă totuși că nu este vorba de un fapt obișnuit, ci de unul cu caracter intimplător.

Cu privire la revenirea mocanilor din Dobrogea în primăvara anului 1846, informațiile sînt de asemenea incomplete. Cunoaștem doar că, pe la Călărași, au trecut la stînga Dunării, în luna martie 39 000 oi și capre, 204 cai și 56 asini⁵⁴¹, în aprilie 26 985 oi și capre, 66 cai și 52 asini⁵⁴², iar în mai, în afară de oi și capre (la care documentul nu dă nici o cifră), 148 cai și 241 asini⁵⁴³. Totodată, la Gura Ialomiței s-au înregistrat 37 979 oi, 409 cai și 58 asini în martie⁵⁴⁴, 22 527 oi, 1 443 cai și 31 asini în aprilie⁵⁴⁵ și 6 945 oi, 189 cai și 14 asini în mai⁵⁴⁶. Pentru celelalte carantine datele lipsesc cu desăvîrșire.

În ceea ce privește trecerea păstorilor transilvăneni la iernat în Dobrogea în toamna anului 1846, știrile se reduc la aceleași două carantine. Astfel, pe la Călărași au fost duse la dreapta Dunării 35 529 oi, 314 cai și 50 asini în septembrie⁵⁴⁷, 8 449 oi, 69 cai și 11 asini în octombrie⁵⁴⁸, 1980 oi și 4 cai în noiembrie⁵⁴⁹ și 148 cai în decembrie⁵⁵⁰. La Gura Ialomiței cifrele au fost

⁵³⁷ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 43—46. Vezi și D. Șandru, *op. cit.*, p. 134—138.

⁵³⁸ *Ibidem*.

⁵³⁹ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 46; D. Șandru, *op. cit.*, p. 138.

⁵⁴⁰ Başbakanlık Arşivi — Istanbul, Cevdet Tasnifi, Hariciye 3951.

⁵⁴¹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 792/1846, f. 243.

⁵⁴² *Ibidem*, f. 369.

⁵⁴³ *Ibidem*, f. 444.

⁵⁴⁴ *Ibidem*, f. 209.

⁵⁴⁵ *Ibidem*, f. 293.

⁵⁴⁶ *Ibidem*, f. 384.

⁵⁴⁷ *Ibidem*, f. 788.

⁵⁴⁸ *Ibidem*, f. 870.

⁵⁴⁹ *Ibidem*, f. 938.

⁵⁵⁰ *Ibidem*, f. 992.

de 35 191 oi, 224 cai și 42 asini în septembrie ⁵⁵¹, 14 684 oi, 417 cai și 19 asini în octombrie ⁵⁵² și 367 oi în decembrie ⁵⁵³.

Date interesante despre păstoritul mocanilor în Dobrogea în iarna 1846/1847 se găsesc într-o lucrare germană apărută în 1854. Se arată, [mai întâi, că pășunile acestei provincii erau folosite „în special de păstorii transilvăneni“, care aduceau la iernat, pe întreg teritoriul dintre Tulcea și Varna. un număr foarte mare de oi, capre și cai ⁵⁵⁴. În total s-au aflat la dreapta Dunării, în iarna aceea, 250 000 oi ale mocanilor ⁵⁵⁵.

Cît privește revenirea la stînga fluviului în primăvara anului 1847, documentele de arhivă oferă, și de această dată, doar cifre parțiale. Informațiile, foarte probabil incomplete, se referă numai la ȧarantinele Călărași și Gura Ialomiței. La prima dintre acestea s-au înregistrat 11 286 oi, 156 cai și 20 asini în aprilie ⁵⁵⁶ și 15 248 oi, 119 cai și 20 asini în mai ⁵⁵⁷, iar la cea de a doua 6 668 oi, 99 capre și 10 asini în martie ⁵⁵⁸, 16 259 oi, 114 capre, 113 cai și 26 asini în aprilie ⁵⁵⁹ și 10 203 oi, 20 capre, 17 cai și 16 asini în mai ⁵⁶⁰.

Date la fel de incomplete, reduse de asemenea la aceste două carantine, avem și pentru toamna anului 1847. Pe la Călărași au trecut atunci în Dobrogea la iernat 51 614 oi, 324 cai și 78 asini în septembrie ⁵⁶¹, 16 954 oi, 111 cai și 34 asini în octombrie ⁵⁶², 1 525 oi, 16 cai și 3 asini în noiembrie ⁵⁶³ și 40 cai în decembrie ⁵⁶⁴, iar pe la Gura Ialomiței 24 205 oi, 145 capre, 4 cai și 39 asini în septembrie ⁵⁶⁵, 76 789 oi, 1 229 capre, 405 cai, 7 bovine și 82 asini în octombrie ⁵⁶⁶, 27 766 oi, 499 capre, 139 cai și 27 asini în noiembrie ⁵⁶⁷ și 5 383 oi, 114 capre, 3 cai și 6 asini în decembrie ⁵⁶⁸. Așadar, numai pe la aceste două carantine, mocanii și-au dus la iernat la dreapta Dunării 204 236 oi, 1987 capre, 1 042 cai, 7 bovine și 269 asini.

⁵⁵¹ Ibidem, f. 793.

⁵⁵² Ibidem, f. 848.

⁵⁵³ Ibidem, f. 993 bis.

⁵⁵⁴ F. H. Ungewitter, *Die Türkei in der Gegenwart, Zukunft und Vergangenheit, oder ausführliche geographisch, — ethnographisch, — statistisch, — historische Darstellung des Türkischen Reiches, nebst einer vollständigen und sorgfältig ausgeführten Topographie der europäischen und asiatischen Türkei*, Erlangen, 1854. p. 86.

⁵⁵⁵ Ibidem, p. 87.

⁵⁵⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 591/1847, f. 285.

⁵⁵⁷ Ibidem, f. 331.

⁵⁵⁸ Ibidem, f. 175.

⁵⁵⁹ Ibidem, f. 295.

⁵⁶⁰ Ibidem, f. 379.

⁵⁶¹ Ibidem, f. 689.

⁵⁶² Ibidem, f. 787.

⁵⁶³ Ibidem, f. 869.

⁵⁶⁴ Ibidem, f. 964.

⁵⁶⁵ Ibidem, f. 686.

⁵⁶⁶ Ibidem, f. 780.

⁵⁶⁷ Ibidem, f. 860.

⁵⁶⁸ Ibidem, f. 903.

Este vorba deci de un număr impresionant de vite mocănești îndreptate spre Dobrogea la iernat. Suma totală o aflăm însă din lucrarea germană amintită, unde se spune că, în toamna anului 1847, datorită condițiilor de pășunat „foarte favorabile“, au trecut în Dobrogea 281 de tîrle ale mocanilor, cuprinzînd 473 353 oi, 4 454 capre și 2 095 cai. La acestea se adaugă vitele duse la iernat în Bulgaria — aproximativ 150 000 oi, citeva capre și 3 000 cai, astfel că, în primăvara anului 1848, mocanii aveau la dreapta Dunării 623 353 oi, 4 454 capre și 5 095 cai. Toate aceste vite se aflau în grija a 4 189 păstori, „numiți ciobani“⁵⁶⁹. Cifra ni se pare mult mai demnă de crezare decît cea vagă, de 3000 de oameni pe care o dă o notiță austriacă din 1847⁵⁷⁰.

În primăvara anului 1848, o bună parte din această mulțime de vite a revenit la stînga Dunării pe la carantinele Călărași și Gura Ialomiței, singurele de la care s-au păstrat date. Astfel, la prima dintre ele s-au înregistrat 54 878 oi, 516 cai și 79 asini în martie⁵⁷¹, 12 389 oi, 103 cai și 23 asini în aprilie⁵⁷² și 1 504 oi și 46 cai în mai⁵⁷³, iar la cea de a doua 97 249 oi, 999 capre 121 cai și 157 asini în martie⁵⁷⁴, 28 803 oi, 276 capre, 1 025 cai și 37 asini în aprilie⁵⁷⁵ și 42 cai în mai⁵⁷⁶.

Pentru ducerea la iernat în Dobrogea a vitelor mocănești în toamna anului 1848 ne-au parvenit cifre de asemenea numai de la aceste două carantine și doar o știre izolată de la Oltenița. Pe la Călărași au trecut la dreapta Dunării 31 378 oi, 238 cai și 43 asini în septembrie⁵⁷⁷, 30 110 oi, 109 cai și 52 asini în octombrie⁵⁷⁸, 21 503 oi, 80 cai și 44 asini în noiembrie⁵⁷⁹ și 36 cai în decembrie⁵⁸⁰, iar pe la Gura Ialomiței 23 647 oi, 200 capre, 5 cai și 37 asini în septembrie⁵⁸¹, 41 744 oi, 459 capre, 3 bovine, 1 bivoli, 251 cai și 66 asini în octombrie⁵⁸² și 14 796 oi, 260 capre, 57 cai și 20 asini în decembrie⁵⁸³. Aducerea de bivoli la iernat în Dobrogea, caz fără precedent din cîte cunoaștem pînă acum, constituie, fără îndoială, un fapt intîmplător. Din alte documente

⁵⁶⁹ F. H. Ungewitter, *op. cit.*, p. 87.

⁵⁷⁰ Al. P. Arbore, *Informații etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică și Dobrogea în veacurile XVIII și XIX, cu specială privire la coloniile bulgărești din aceste regiuni*, în *Analele Dobrogei*, X (1929), p. 31.

⁵⁷¹ Arh. St. Buc., Fond Comitetul Carantinelor, dosar 637/1848, f. 130.

⁵⁷² *Ibidem*, f. 148.

⁵⁷³ *Ibidem*, f. 247.

⁵⁷⁴ *Ibidem*, f. 113.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, f. 174.

⁵⁷⁶ *Ibidem*, f. 249.

⁵⁷⁷ *Ibidem*, f. 551.

⁵⁷⁸ *Ibidem*, f. 587.

⁵⁷⁹ *Ibidem*, f. 643.

⁵⁸⁰ *Ibidem*, f. 752.

⁵⁸¹ *Ibidem*, f. 496.

⁵⁸² *Ibidem*, f. 584.

⁵⁸³ *Ibidem*, f. 701.

aflăm că, la 15 decembrie 1848, pe la carantina Oltenița, 40 de mocani (evident, stăpini de tirle), cu 90 de cai, au trecut „la vitele lor ... în decindea turcească”⁵⁸⁴.

Deși mai puțin ilustrată în documentele vremii, în anul 1849 transhumanța mocanilor în Dobrogea a urmat aceleași coordonate. Într-un articol, din ziarul „Algemeine Zeitung” de la Augsburg din 12 februarie 1849, se vorbește de „mocanii transilvăneni” care își pasc oile pe pășunile necultivate din Țara Românească și din „Bulgaria”⁵⁸⁵ (expresie geografică prin care trebuie să înțelegem în primul rând Dobrogea). Sunt totuși și documente de arhivă din care rezultă revenirea la stînga Dunării, în primăvara aceleiași an, a mai multor mocani cu vitele lor pe la carantina Gura Ialomiței⁵⁸⁶.

Potrivit altor documente, numeroși păstori transilvăneni s-au îndreptat spre Dobrogea și în toamna anului 1849. La 22 august, carantina Gura Ialomiței raporta despre „mocanii supuși k.k. ce sint acum a cobori din munți cu vitele lor spre a le trece în Turchiia spre ernatic”⁵⁸⁷. De asemenea, într-un raport din 12 septembrie al carantinei Oltenița se arăta că „vitele păstorilor austrieni s-au coborît de la munte și sint a trece în Turchiia și pe la această schelă”⁵⁸⁸. Într-un alt document este menționată apoi trecerea la iernat în Dobrogea a unor mocani pe la Gura Ialomiței în cursul lunii octombrie 1849⁵⁸⁹.

Pentru revenirea mocanilor la stînga Dunării în primăvara anului 1850, documentele de arhivă conțin cifre numai despre vitele intrate în carantina Gura Ialomiței: 65 752 oi, 320 capre, 96 cai și 79 asini în luna martie⁵⁹⁰ și 18 383 oi, 247 capre, 292 cai și 27 asini în aprilie⁵⁹¹. Pe la sfîrșitul lui februarie, după cum se arată într-un document, 28 de stăpini de tirle așteptau pe malul drept al Dunării pentru a fi primiți în curățenia acestei carantine⁵⁹². De asemenea, la Călărași, în ziua de 26 februarie, intrase „o sumă de oi din Turchiia” ale unor mocani⁵⁹³.

Informații de mare interes privind păstoritul mocanilor în Dobrogea sint cele lăsate de reputatul agronom Ion Ionescu de la Brad cu prilejul cercetărilor întreprinse în această provincie în lunile aprilie—iulie 1850. Ele sint cuprinse atît în cartea sa, publicată în același an la Constantinopol⁵⁹⁴, cit

⁵⁸⁴ Ibidem, dosar 685/1848, f. 1, 7.

⁵⁸⁵ *Anul 1848 în Principatele române. Acte și documente*, vol. VI, București, 1910, p. 113—114.

⁵⁸⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 244/1849, f. 32, 37—38.

⁵⁸⁷ Ibidem, f. 65.

⁵⁸⁸ Ibidem, f. 67.

⁵⁸⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 148.

⁵⁹⁰ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 415/1850, f. 144.

⁵⁹¹ Ibidem, f. 209.

⁵⁹² Ibidem, dosar 1 429/1850, f. 3.

⁵⁹³ Ibidem, f. 7.

⁵⁹⁴ I. Ionescu [de la Brad], *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja*, Constantinople, 1850, p. 116—122.

mai ales în scrisorile trimise din Dobrogea prietenului său Ion Ghica⁵⁹⁵. El arată, mai întâi, că problema mocanilor, „acești păstori români care vin din Transilvania și care fac să producă pământurile necultivate ale Dobrogei“, este „una din problemele cele mai importante ale agriculturii acestei țări“⁵⁹⁶. Ei treceau în Dobrogea „la sfârșitul toamnei“ pentru a-și ierna acolo vitele, iar primăvara cei mai mulți se întorceau la stînga Dunării⁵⁹⁷. În acel an s-au aflat pe pășunile dobrogene pentru „iernatic și văratic“ peste un milion de oi ale mocanilor⁵⁹⁸. Această cifră care este dată și de către un raport consular austriac din același an⁵⁹⁹ trebuie completată cu suma celorlalte specii de animale aduse la păscut o dată cu oile: capre, bovine, cai. Numărul păstorilor care au însoțit aceste vite s-a ridicat la 6 000, cifră pe care reputatul agronom o menționează în trei dintre scrisorile sale⁶⁰⁰ și care, ca și în cazul vitelor, este net superioară celei din anii precedenți. Se poate spune că, în anul 1850, transhumanța mocanilor în Dobrogea atinge punctul său de apogeu.

Ion Ionescu de la Brad dă și alte informații referitoare la păstoriile transilvăneni pe care i-a întâlnit în această provincie. Cei mai de vază erau următorii: Ion Munteanu, Vasile Milea, Dimitrie Bobinaru și Nicolae Șchiopu — în cazaua (districtul) Balcic; Haği Poenaru, Zaharia Blebea, Radu (Dușu) Jălea și Iacob Craiu — în cazaua Chiostengea (Constanța); Ion Tălnavu și Gheorghe Roșca — în cazaua Babadag; feciorii lui Oancea și Golea — în cazaua Tulcea⁶⁰¹. Despre Radu Jălea (Jalea) spune că erau 20 de ani de cînd venea cu vitele în Dobrogea și că avea peste 5 000 de oi și peste 3 000 de cai⁶⁰². Alți mocani mai de seamă erau: Radu Bercaru, Niță Burlacu, Gheorghe Buzatu, Vasile Gheliu, Gheorghe Roșculeț și Ioniță Bercaru — în cazaua Hirșova; Petre Căpitanu și Hamza Surecu — în cazaua Chiostengea⁶⁰³.

Pentru vitele mocănești duse la iernat în Dobrogea în toamna anului 1850 ne-au parvenit cifre exacte numai de la carantina Gura Ialomiței, unde s-au înregistrat 54 660 oi, 191 capre, 181 cai și 70 asini în septembrie⁶⁰⁴, 79 170 oi, 512 capre, 705 cai și 105 asini în octombrie⁶⁰⁵, 13 682 oi, 154 capre,

⁵⁹⁵ Victor Slăvescu, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846–1874 publicată de ...*, București, 1943, p. 52–131.

⁵⁹⁶ I. Ionescu de la Brad, *op. cit.*, p. 116.

⁵⁹⁷ *Ibidem*, p. 116–117.

⁵⁹⁸ *Ibidem*, p. 121.

⁵⁹⁹ Al. P. Arbore, *O încercare de reconstruire a trecutului românilor din Dobrogea*, în „Analele Dobrogei“, III (1922), nr. 2, p. 273. Vezi și Ștefan Meteș, *Păstori ardeleni în Principatele române*, Arad, 1925, p. 148.

⁶⁰⁰ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 52, 66, 127.

⁶⁰¹ *Ibidem*, p. 57.

⁶⁰² *Ibidem*, p. 63, 67.

⁶⁰³ *Ibidem*, p. 117.

⁶⁰⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 4 415/1850, f. 568.

⁶⁰⁵ *Ibidem*, f. 638.

278 cai și 18 asini în noiembrie⁶⁰⁶ și 101 cai în decembrie⁶⁰⁷. Într-un document din 2 octombrie 1850, se vorbește de trecerea pe la Călărași, în cursul lunii precedente, a „mocanilor supuși k.k ... în Turchia cu turmele lor“⁶⁰⁸. Tot pe acolo a mers, la sfârșitul lui septembrie, „cu vitele sale în Turchia spre ernatic“, Ion Radu, „mocan din Poiana“⁶⁰⁹. Într-un raport din 1 decembrie 1850 era menționată „trecerea păstorilor austriaci cu turmele lor în părțile Turchii“⁶¹⁰. De la celelalte carantine nu s-a păstrat nici un fel de informații în acest sens.

Păstoritul mocanilor în Dobrogea a cunoscut, neîndoios, aceeași amploare și în anul 1851, deși informațiile privitoare la acest fenomen sînt ceva mai sărace. Prezența păstorilor transilvăneni în această provincie este atestată totuși direct de conținutul unui document din 17 ianuarie⁶¹¹, ca și de un raport din 20 februarie 1851 al carantinei Gura Ialomiței⁶¹². O dovadă în acest sens o constituie și intervenția în favoarea mocanilor a consulatului austriac de la Galați⁶¹³. De o valoare deosebită este apoi un document din 23 mai 1851, intitulat „Însemnarea despre aflătoarele oi ce sînt în cazaoa Hirșova ale k.k. supuși în anul acesta și au fost și în anul trecut“, potrivit căruia în zona respectivă se găseau aproape 12 000 de oi ale păstorilor transilvăneni⁶¹⁴.

Există totuși și unele cifre privind mișcarea vitelor mocănești transhumante în anul 1851, prin punctele dunărene. Astfel, pe la Brăila, au trecut la iernat în Dobrogea 53 309 oi, 821 capre și 47 cai, pe la Oltenița 41 272 oi, 256 capre și 27 cai, iar pe la Giurgiu 24 465 oi, 306 capre și 17 cai. La carantinele Zimnicea, Călărași și Gura Ialomiței, din motive pe care nu le cunoaștem, nu a fost înregistrată nici o vită⁶¹⁵.

Cît privește revenirea la stînga Dunării în primăvara anului 1852, într-un raport din 11 aprilie acel an al carantinei Gura Ialomiței se vorbea despre „mocani(i) supuși k.k. ce au fost cu vitele lor în Turchia spre iernatec și acum le aduc înapoi prin curățenia aceștii carant(ine)“. La acea dată se aflau acolo următorii stăpîni de tîrle: Aron Moșoiu, Coman Enescu, Nică Renciu, Ion Giurgiu și Nicolae Enescu⁶¹⁶. La fel, la 5 mai, carantina Oltenița raporta despre „mocani(i) supuși k.k. care pășunează vitele lor în Turchia“ și care se întorceau atunci „la urmă-le în Austria“⁶¹⁷ (cu sensul de Transil-

⁶⁰⁶ Ibidem, f. 721.

⁶⁰⁷ Ibidem, f. 809.

⁶⁰⁸ Ibidem, dosar 1 416/1850, f. 397.

⁶⁰⁹ Ibidem, dosar 1 429/1850, f. 44.

⁶¹⁰ Ibidem, f. 48.

⁶¹¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 40, n. 3.

⁶¹² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 119/1851, f. 1.

⁶¹³ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 41–42.

⁶¹⁴ D. Șandru, *op. cit.*, p. 37.

⁶¹⁵ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 124.

⁶¹⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 515/1852, f. 1.

⁶¹⁷ Ibidem, f. 6.

vania). Dintr-un alt document rezultă că, în cursul lunii mai, unii mocani au intrat în țară și pe la carantina Giurgiu ⁶¹⁸.

Într-un raport al viceconsulului sard de la Brăila din 10 noiembrie 1852, se arată că „păștorii din Transilvania duc turmele lor ca să pască în Țara Românească și Bulgaria“ ⁶¹⁹ (prin care trebuie să înțelegem, și în acest caz, tot Dobrogea). De asemenea, într-o statistică demografică întocmită de vice-consulul austriac de la Tulcea pentru 1852, se menționa că, în ținutul Tulcea, se găseau păstori transilvăneni cu un mare număr de vite ⁶²⁰.

Pentru toamna anului 1852 nu dispunem de nici un fel de date, dar este sigur că transhumanța mocanilor în Dobrogea s-a desfășurat și atunci cu amploarea obișnuită. Sint grăitoare în acest sens cifrele privind revenirea păstorilor transilvăneni de la iernat în primăvara anului 1853. Astfel, la Brăila, într-un raport din 12 martie acel an, se arătau următoarele: „acum au început și întoarcerea păstorilor austrieni cu vitele lor din părțile Turcii și care pe fiecare zi s-arată cite un număr“ ⁶²¹. La fel, la 14 martie, carantina Călărași (Știrbei) raporta despre „ciobani(i) supușilor păstori austrieni ce să întorc acum din Turchia prin carantineasca curățenie“ ⁶²². De asemenea, la 19 martie, carantina Gura Ialomiței anunța că, la 13 ale acelei luni, începuseră „iconomi(i) de vit(e) supuși k.k. a-și întoarce oile lor din Turchia“ ⁶²³.

Din evidențele Vistieriei rezultă că, pe la Oltenița, au trecut la stînga Dunării, între 21 februarie și 3 mai, 40 de tîrle mocănești, totalizînd 60 537 oi, 397 capre, 315 cai și 94 asini. Cele mai bogate, cu peste 2 000 de capete de vite, erau deținute de Ion Dordea Niculeasa din Poiana (3 201 oi, 43 capre, 17 cai și 5 asini), Bucur Dordea din Săliște (2 902 oi, 16 capre, 2 cai și 6 asini), Toma Oțetea, tot din Săliște (2 754 oi, 13 capre și 4 asini), Dumitru Herțea, din același sat (două tîrle, însumînd 4 928 oi, 37 capre, 53 cai și 9 asini), Dumitru Birzea, de asemenea din Săliște (2 378 oi și 25 capre), Dumitru Munteanu din Poiana (2 266 oi și 2 asini) și Ilie Oprian din Săliște (2 232 oi, 17 cai și 2 asini) ⁶²⁴.

Alți mocani, cei mai mulți tot din părțile Sibiului, au intrat în Țara Românească pe la Călărași, pe unde, între 2 martie și 17 aprilie 1853, au fost aduse din Dobrogea 52 de tîrle, cuprinzînd 85 012 oi, 56 capre, 587 cai și 148 asini. Cele mai mari aparțineau de asemenea unor oieri din Poiana și Săliște: Ilie Dobrotă (două tîrle, cu un total de 4 118 oi, 45 cai și 8 asini), Nicolae

⁶¹⁸ Ibidem, f. 9.

⁶¹⁹ D. Bodin, *Documente privitoare la legăturile economice dintre Principatele române și regatul Sardiniei*, București, 1941, p. 278.

⁶²⁰ Al. P. Arbore, *Informațiuni etnografice ...*, p. 32.

⁶²¹ *Documente privind istoricul orașului Brăila, 1831–1918*, București, 1975, p. 111.

⁶²² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 63/1853, f. 4.

⁶²³ Ibidem, f. 6.

⁶²⁴ Ibidem, fond Visteria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 60–69. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 427–428.

Vasile Oprian (2 639 oi), Dumitru Pavel (2 560 oi, 23 cai și 5 asini), Bucur Șufan (2 341 oi, 19 cai și 4 asini). Nicolae Lazăr (2 279 oi, 15 cai și 5 asini) Ion Șerbu (2 272 oi și 3 asini), Dumitru Radu (2 190 oi, 22 cai și 2 asini) și, Nicolae Birzea (2 065 oi, 1 cal și 4 asini) ⁶²⁵.

De asemenea, la carantina Gura Ialomiței, între 15 și 23 martie, au venit din Dobrogea 20 de tîrle ale unor mocani din părțile Brașovului, cu 28 132 oi, 74 capre, 26 cai și 42 asini. Cei mai bogați dintre stăpîni erau: Ion Bangălă din Moeciu (2 271 oi, 4 cai și 3 asini), Nicolae Renciu, din același sat (2 045 oi și 2 asini), Nicolae Enescu din Șimon (2 021 oi și 3 asini) și Coman Enciu, tot din Șimon (1 963 oi, o capră și 3 asini) ⁶²⁶. Această carantină este singura care furnizează cifre din documentele proprii și care dau un total foarte puțin diferit de cel al Vistieriei: 28 625 oi, 123 capre, 126 cai și 42 asini ⁶²⁷.

Pe la Brăila, pentru care, la fel, există lista, de la 13 martie la 11 aprilie au fost trecute la stînga Dunării 32 de tîrle, insumind 47 614 oi, 361 capre, 210 cai, 27 bovine și 79 asini. Tîrlele cele mai bogate erau deținute de următorii patru mocani: Gheorghe Gaiță din Săliște (3 309 oi, 100 capre, 4 cai și 3 asini). Gheorghe Golea din Satu Lung (2 462 oi, 11 capre și 3 asini), Nicolae Zărnescu din Rîșnov (2 265 oi, 12 capre și 3 asini) și Gheorghe Grosu din Brețcu (2 127 oi, 72 capre, 4 cai și 3 asini) ⁶²⁸.

Așadar, în iarna anilor 1852/1853 s-a aflat în Dobrogea un număr foarte mare de vite ale păstorilor transilvăneni. Dintre ele, potrivit evidențelor Vistieriei s-au întors în primăvară la stînga Dunării, numai pe la Oltenița, Călărași, Gura Ialomiței și Brăila, 221 295 oi, 888 capre, 1 138 cai, 27 bovine și 363 asini. Alte tîrle au revenit, desigur, pe la celelalte carantine (Galați, Giurgiu și poate Zimnicea), pentru care, din păcate, lipsesc cu totul datele ⁶²⁹.

Pentru iarna următoare trecerea în Dobrogea s-a făcut mult mai devreme ca de obicei. Astfel, pe la Gura Ialomiței, transportarea vitelor peste Dunăre a început încă de la 14 august 1853. Pînă la 16 septembrie au trecut pe acolo 10 204 oi, 204 capre, 3 cai și 7 asini. Tirla cea mai mare aparținea vestitului mocan săcelean Radu Jălea (2 775 oi, 25 capre, 2 cai și 1 asin), după care urma cea a lui Gheorghe Nițu (2 605 oi, 69 capre, 1 cal și 4 asini) și cea a lui Alexe Nițu (2 078 oi, 59 capre și 1 asin) ⁶³⁰. Datele rămîn însă incomplete, iar pentru celelalte carantine lipsesc cu totul.

⁶²⁵ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 24—29, 272—276. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 428.

⁶²⁶ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/853, f. 24—29, 272—276. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 528.

⁶²⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 54/1853, f. 143, 191, 256.

⁶²⁸ Ibidem, fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 194—199. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 428.

⁶²⁹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 428.

⁶³⁰ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 825/1853, f. 304—305. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 429.

Nu posedăm informații cu privire la revenirea păstorilor transilvăneni cu vitele lor la stînga Dunării în primăvara anului 1854. În toamna aceluiași an însă, pe la Oltenița, singura carantină pentru care există date complete, au fost duse în Dobrogea, la iernat, 51 de tîrle mocănești, cu un total de 68 977 oi, 313 capre, 526 cai și 125 asini. Cele mai bogate dintre ele erau stăpînite de următorii mocani: Nicolae Popa (2 585 oi, 51 capre, 72 cai și 4 asini), Dumitru Birzea (2 586 oi, 16 capre, 4 asini), Stan Poligrad (2 548 oi, 34 capre, 26 cai și 4 asini), Dumitru Pavel (2 529 oi, 6 capre, 24 cai și 3 asini), Ion Nan (2 289 oi, 23 capre, 15 cai și 3 asini), Nicolae Birzea (2 238 oi, 32 capre, 59 cai și 3 asini) și Simion Frecea (2 058 oi, 12 capre, 22 cai și 3 asini) ⁶³¹.

Spre sfîrșitul anului 1854, au trecut și pe la Gura Ialomiței 31 de tîrle, toate ale unor stăpîni din Săliște. Din păcate, cifra oilor și a caprelor este dată numai pentru primele nouă tîrle (8 673 și respectiv 162). Cunoaștem însă numărul total al cailor (158) și al asinilor (13) ⁶³². După alte informații, pe la Oltenița și Gura Ialomiței au fost duse în Dobrogea, în toamna anului 1854, aproximativ 100 000 de oi ⁶³³. Știm însă sigur că și pe la Giurgiu au fost trecute vite mocănești, îndreptîndu-se tot către pășunile dobrogene ⁶³⁴. Nu știm în ce măsură neînscierea în condici a acestui fapt, inclusiv pe la Brăila ⁶³⁵, corespunde într-adevăr realității.

În 1854, prezența mocanilor în Dobrogea este amintită și în lucrarea lui lui Ami Boué ⁶³⁶. Numărul oilor acestora, aflate atunci pe pășunile dobrogene, potrivit rapoartelor agenților consulari austrieci de la Rușciuc și Sofia, se ridică la circa 1 000 000 ⁶³⁷. Afirmatia că numărul vitelor mocănești aduse în Dobrogea ar fi cunoscut „o simțitoare reducere“ după 1850, cu specială referire la anul 1854 ⁶³⁸, este așadar departe de adevăr. Perioada cea mai înfloritoare a păstoritului mocanilor în această provincie a fost între 1830 și 1854, iar apogeul acestei perioade îl constituie tocmai anii 1850—1854.

⁶³¹ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 938/1854, f. 302—305. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 429.

⁶³² Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 938/1854, f. 190—191. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 429.

⁶³³ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 124.

⁶³⁴ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 235.

⁶³⁵ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 124.

⁶³⁶ Ami Boué, *Recueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe*, vol. I, Vienne, 1854, p. 136.

⁶³⁷ Al. P. Arbore, *O încercare de reconstruire ...*, p. 272; D. Șandru, *op. cit.*, p. 39.

⁶³⁸ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 124.

Capitolul III

PĂSTORITUL MOCANILOR ÎN DOBROGEA ÎN ULTIMELE DECENII ALE STĂPÎNIRII OTOMANE (1855 — 1877)

La 7 februarie 1855 s-a încheiat o „Convenție între Austria și Poarta otomană privind păstoria austrieci numiți mocani în Bulgaria“ (prin „Bulgaria“ înțelegându-se, ca și în alte cazuri, Dobrogea). Se arată mai întâi că „economii de oi, așa numiții mocani, cu turmele și argații lor, supuși austrieci, obișnuiesc să treacă în fiecare toamnă Dunărea“ pentru a merge în Dobrogea. „cu turmele lor de oi și de alte animale“, pe „terenurile libere ..., pentru folosul pășunilor și al iernatului“. Se stabileau, în mod amănunțit, condițiile pășunatului, obligațiile mocanilor și statutul lor juridic, precum și numeroase alte aspecte ale „păstoritului supușilor austrieci în Imperiul otoman¹“.

Această convenție a însemnat nu numai o reglementare a transhumantei păstorilor transilvăneni în Dobrogea, ci și îngrădirea acestui fenomen printr-o serie de restricții. Faptul se datora, în primul rând, colonizării, începute chiar în acel an, a unor tătari din Crimeea, care s-au stabilit îndeosebi în zona de stepă² și care erau ei înșiși crescători de animale. Deși reducerea dimensiunilor păstoritului mocanilor în Dobrogea nu se produce dintr-odată, anul 1855 marchează evident începutul epocii de declin a acestui fenomen.

În primăvara aceluiași an, un însemnat număr de vite ale mocanilor a fost adus de la iernat la stînga Dunării. Astfel, la Oltenița, între 19 martie și 25 aprilie, s-au înregistrat aproximativ 90 de tîrle, însumînd 126 078 oi (din care 8 354 berbeci), 695 capre, 1 051 cai și 219 asini. Cele mai bogate tîrle aparțineau următorilor stăpîni: Ion Nartea din Vale (3 206 oi, 12 capre, 4 asini), Nicolae Răsoi, din același sat (3 102 oi, 13 capre, 6 asini), Nicolae Hinsa din Săliște (2 917 oi, 39 capre), Dumitru Șteflea, tot de acolo (2 849 oi, 27 capre, 5 asini), Dumitru Birzea, din același sat (2 581 oi, 26 capre, 4 asini), Ion Itu Topircceanu din Vale (2 575 oi, 18 capre, 7 cai, 4 asini), Nicolae Popa din Săliște

¹ Léopold Neumann, *Recueil des traités et conventions conclus par l'Autriche avec les puissances étrangères, depuis 1763 jusqu'à nos jours*, vol. VI, Leipzig, 1859, p. 217—224.

² Camille Allard, *Souvenirs d'Orient ...*, p. 57—58.

(2 505 oi, 51 capre, 92 cai, 4 asini), Ion Nan din Tilișca (2 418 oi, 23 capre, 15 cai, 3 asini), Stan Poligrad din Săliște (2 377 oi, 33 capre, 34 cai, 4 asini, Dumitru Pavel, tot de acolo (2 369 oi, 6 capre, 5 asini), Nicolae Birzea, din același sat (2 208 oi, 32 capre, 69 cai, 3 asini), Nicolae Ciucur, tot din Săliște (2 186 oi, 86 capre, 11 cai, 5 asini), Ion Radu din Poiana (2 130 oi, 2 asini), Nicolae Lițer, tot de acolo (2 100 oi, 17 cai, 4 asini) și Nicolae Iancu, din același sat (2 025 oi, 18 cai, 5 asini)³.

Pe la Gura Ialomiței suma vitelor mocănești intrate în țară a fost mult mai redusă ca de obicei. Între 17 martie și 22 aprilie au trecut pe acolo 14 tîrle, cu 9 034 oi, 21 capre, 97 cai, 17 asini și 1 catir⁴. Ultima mențiune constituie un caz cu totul izolat de aducere în Dobrogea la iernat a unui astfel de animal. La Brăila, cifra a fost și mai mică, între 21 martie și 22 aprilie înregistrindu-se doar 8 526 oi, 3 capre, 2 cai și 12 asini. Pe primul loc figura tîrta lui Nicolae Tătaru din Șimon, cu 2 697 oi și 3 asini⁵. Un număr redus de vite a trecut și pe la Giurgiu⁶; pentru punctele Călărași și Galați, datele lipsesc însă cu totul.

În anul 1855, mocanii sînt pomeniți și de Camille Allard, medicul misiunii franceze care a construit șoseaua Rasova-Constanța. El consemna faptul că acești „români din Transilvania“ veneau „să ierneze cu turmele lor pe cîmpiile Dobrogei“⁷. Amintește, de asemenea, de o turmă pe care a întîlnit-o lingă satul Celebichioi (azi Mircea-Vodă, jud. Constanța), păzită de doi păstori care, după descrierea ce le-o face, erau, foarte probabil, mocani⁸. Tot la anul 1855 se referă, credem, și A. Papadopoulo Vretos, consul al Greciei la Varna, în lucrarea sa, apărută în 1856, unde vorbește de cei „3 000 de păstori, originari din Transilvania“, cunoscuți „sub numele de mocani“, care veneau în Dobrogea „atrași de bogăția pășunilor“⁹.

Un număr mare de mocani a mers cu vitele la iernat în Dobrogea și în toamna anului 1855. Astfel, pe la Giurgiu, între 9 septembrie și 6 octombrie au fost trecute peste Dunăre 28 de tîrle mocănești, cu 58 447 oi (din care 3 132 berbeci), 360 capre, 1 330 cai, 78 asini și 3 catiri. Dintre acestea, 4 tîrle numărau peste 3 000 de capete de vite, iar altele 10 peste 2 000¹⁰. La Oltenița, cifrele au fost și mai mari, înregistrindu-se, între 17 septembrie și 8 noiembrie, 55 de tîrle, formate din 95 330 oi (din care 5 282 berbeci), 495 capre, 692 cai și 146 asini.

³ Arh. St. Buc., fond Visteria Țării Românești, dosar 1 104/1855, f. 87—90.

⁴ Ibidem, f. 132—133.

⁵ Ibidem, f. 101—102.

⁶ C. Constanescu-Mircești, *op. cit.*, p. 124. Afirmația autorului că „în afară de carantinele din Gura Ialomiței și Giurgiu, prin care trece un număr restrîns de turme, toate celelalte puncte nu înregistrează nici o trecere de acest fel“ este, desigur, o inexactitate.

⁷ Camille Allard, *Mission médicale ...*, p. 64.

⁸ Idem, *Souvenirs d'Orient ...*, p. 56—57.

⁹ André Papadopoulo Vretos, *La Bulgarie ancienne et moderne sous le rapport géographique, historique, archeologique, statistique et commercial*, Saint-Petersbourg, 1856, p. 152.

¹⁰ Arh. St. Buc., fond Visteria Țării Românești, dosar 1104/1855, f. 180—182.

Trei tîrle cuprindeau peste 3 000 de capete de vite, iar alte 16 peste 2 000 ¹¹. De la Călărași s-a păstrat numai evidența mocanilor stăpîni, în număr de 15, care au mers în Dobrogea în cursul lunii decembrie, ducînd cu ei 25 de cai ¹². Pentru celelalte puncte de trecere n-au rămas date de nici un fel.

Pentru primăvara anului 1856, documentele vamale arată că pe la Giurgiu, în perioada 11 martie — 26 aprilie, au intrat în țară, venind de la iernat din Dobrogea, 16 tîrle mocănești, cu un total de 32 508 oi, 306 capre, 70 cai și 45 asini ¹³. La Oltenița s-au înregistrat, între 20 martie și 26 aprilie, 31 de tîrle, însumînd 54 667 oi (din care 3 064 berbeci) 505 capre, 370 cai și 85 asini ¹⁴. La Călărași, evidențele, în mod sigur incomplete, sînt numai pentru ziua de 7 martie 1856, cînd au trecut la stînga Dunării 21 de tîrle ale mocanilor, totalizînd 35 783 oi, 4 capre, 413 cai și 38 asini ¹⁵.

De la celelalte vămi nu s-au păstrat date directe, dar în condica întocmită de poteca Curmătura Oltețului „pentru înscrierea vitelor păstorilor k.k. ce vor sui în munții țării spre pășune“ se arată că 29 de tîrle iernaseră în Dobrogea. Dintre acestea, un număr de 8 nu figurează (după numele stăpînilor) în listele rămase de la vămile Giurgiu, Oltenița și Călărași. Ele însumau 15 312 oi, 82 capre, 77 cai și 15 asini, cea mai bogată fiind a lui Constandin Savu din Poiana (3 509 oi, 12 cai și 3 asini) ¹⁶. Acestea au trecut fie pe la Călărași, unde evidențele sînt incomplete, fie pe la Gura Ialomiței, deoarece celelalte puncte de trecere, Brăila și Galați, erau prea departe de drumurile spre munții Olteniei.

În toamna anului 1856, un număr neobișnuit de mare de vite mocănești a fost dus în Dobrogea la iernat pe la Giurgiu. Între 3 și 14 septembrie (nu știm dacă trecerea s-a urmat sau nu și după această dată), s-au înregistrat acolo 85 de tîrle cuprinzînd 148 088 oi, 734 capre, 1 149 cai și 199 asini. În general erau tîrle bogate, 23 din ele avînd peste 2 000 de capete de vite, iar alte 8 peste 3 000, ultimele fiind stăpînite de următorii mocani, toți din satul Vale de lingă Săliște: Ion Dordea Nicoleasa (3 758 oi, 31 capre, 28 cai, 6 asini), Toma Ureche (3 580 oi, 12 capre, 24 cai, 5 asini), Moise Dușa (3 324 oi, 62 capre, 17 cai, 5 asini), Vasile Luca (3 202 oi, 6 capre, 24 cai, 4 asini), Nicolae Popa (3 165 oi, 55 capre, 34 cai, 4 asini), Nicolae Opran (3 105 oi, 44 capre, 4 asini), Dumitru Balu (3 036 oi, 9 capre, 4 asini) și Precup Balu (3 010 oi, 18 capre, 4 asini) ¹⁷.

¹¹ Ibidem, f. 82—84.

¹² Ibidem, f. 164—165.

¹³ Ibidem, dosar 68/1856, f. 208—210.

¹⁴ Ibidem, f. 253—256.

¹⁵ Ibidem, f. 446—452.

¹⁶ C. Constanescu-Mircești, *op. cit.*, p. 166—167.

¹⁷ Arh. St. Buc., fond Visteria Țării Românești, dosar 68/1856, f. 120—222.

Pe la Oltenița au trecut la iernat, între 29 septembrie și 7 noiembrie, 62 de tîrle, cu 111 257 oi, 505 capre, 1 033 cai și 152 asini. Dintre ele, 25 aveau peste 2 000 de capete de vite, iar una peste 3 000, stăpînul ei fiind Niçolae Nan din Săliște (3 551 oi, 29 capre, 22 cai și 9 asini) ¹⁸. La Călărași, deși perioada de trecere a fost mai lungă (21 septembrie — 7 decembrie), cifrele înregistrate au fost mai mici: 26 de tîrle, din care numai 4 depășeau 2 000 de capete de vite, totalul fiind de 35 835 oi, 215 capre, 246 cai și 51 asini ¹⁹. De asemenea, evidențele vamale arată că pe la Brăila au trecut în Dobrogea, între 17 septembrie și 29 noiembrie, 100 de tîrle, în majoritate tîrle mici, doar 8 avînd peste 2 000 de capete de vite, suma totală fiind de 90 870 oi, 978 capre, 569 cai și 96 asini ²⁰. Lipsesc datele pentru punctele Gura Ialomiței și Galați, dar este aproape sigur că și pe la acestea au trecut vite mocănești la iernat.

Pentru întoarcerea la stînga Dunării în primăvara anului 1857 s-au păstrat condici de la trei puncte vamale. Astfel, pe la Oltenița, între 6 martie și 22 aprilie, au intrat în țară 11 tîrle, dintre care trei cu peste 2 000 de capete de vite, suma totală fiind de 16 975 oi, 69 capre, 99 cai și 26 asini ²¹. La Gura Ialomiței s-au înregistrat, între 11 martie și 3 mai, 120 de tîrle (una cu mai mult de 3 000 de capete de vite, iar altele nouă cu mai mult de 2.000), însumînd 119 189 oi, 789 capre, 334 cai și 152 asini ²². De asemenea, pe la Brăila au venit din Dobrogea 72 de tîrle, în general de mărime mijlocie sau mică, doar trei avînd peste 2 000 de capete de vite, totalizînd 63 854 oi, 542 capre, 510 cai, 77 bovine și 75 asini ²³. Este sigur că și pe la Giurgiu, Călărași și Galați, au intrat atunci în țară vite mocănești, dar pentru aceste puncte nu ne-au parvenit evidențele vamale.

În ceea ce privește trecerea la iernat în Dobrogea în toamna anului 1857, s-au păstrat informații, la fel, numai de la punctele Oltenița, Gura Ialomiței și Brăila. La primul au fost înregistrate 27 de tîrle mocănești, din care două cu peste 3 000 de capete de vite și altele nouă cu peste 2 000, numărul total ridicîndu-se la 45 147 oi, 414 capre, 499 cai și 71 asini ²⁴. Pe la Gura Ialomiței trecerea a început foarte de vreme, la 5 august, pînă la 15 septembrie fiind înscrise în condică 31 de tîrle, din care una cu peste 4 000 de capete de vite, una cu peste 3 000 și trei cu peste 2 000, suma întregă fiind de 30 375 oi, 33 capre, 15 cai, 204 bovine și 17 asini ²⁵. Un număr mai mare s-a înregistrat însă la Brăila: 113 tîrle (între 13 septembrie și 15 noiembrie), din care una

¹⁸ Ibidem, f. 261—267.

¹⁹ Ibidem, f. 456—464.

²⁰ Ibidem, f. 183—200.

²¹ Ibidem, dosar 33/1857, f. 320—321.

²² Ibidem, f. 163—169.

²³ Ibidem, f. 374—378.

²⁴ Ibidem, f. 345—346.

²⁵ Ibidem, f. 145—147.

cu peste 3 000 de capete de vite și 20 cu peste 2 000, însumind 122 081 oi, 1 454 capre, 718 cai și 126 asini ²⁶.

După 1857 nu s-au mai păstrat liste ale mocanilor de la punctele de trecere spre Dobrogea și dinspre Dobrogea. Sint însă alte știri care atestă prezența lor neîntreruptă, deși diminuată cantitativ, pe pășunile acestei provincii. Începînd chiar din 1857, mocanii sint pomeniți în însemnările englezului Henry C. Barkley, participant la construirea liniei ferate Cernavoda — Constanța ²⁷. Vorbînd de oile pe care le creșteau locuitorii Dobrogei, el adaugă următoarele: „Pe lingă aceste turme autohtone, numeroase altele au fost aduse din Transilvania pentru a fi lăsate la pășunat aici“ ²⁸.

La începutul lui martie 1861, după cum se arată într-un document, supusul k.k. Dumitru Fintină adusese, din Dobrogea în țară, pe la Călărași 625 de oi. Tot atunci, în jurul Silistrei, era adunată „o sumă de oi gata a intra în principat“, dar funcționarii punctului Călărași refuzau să le primească, din cauza zvonului despre epizootia care bîntuia în Dobrogea. Mocanii respectivi se pregăteau să plece „la alte puncturi“, ceea ce făcea ca arendașul moșiei Călărașii Noi să piardă „folosul ce în toți ani(i) are de la asemenea păstori“ ²⁹.

Potrivit unui document din 30 septembrie 1861, următorii mocani își aveau tîrilele atunci în cazaua Hirșova: Nicolae Șorici, Stan Pană, Nicolae Țircă, Sandu Popa, Radu Bercaru, Costandin Oancea, Gheorghe Jălea și Ion Blebea ³⁰. Pe la 1864, geologul austriac Karl F. Peters întilnea păstori transilvăneni în părțile de nord ale Dobrogei. El arăta că turmele acestora, care, în 1862, numărau în districtele Tulcea, Isaccea, Babadag și Măcin 50 000 de capete, se redusese, în 1864, la 10 000 de capete. Această situație se datora faptului că, după expirarea convenției din 1855, amintită mai sus, guvernul otoman refuzase s-o înnoiască ³¹.

Într-adevăr, convenția, rămasă în vigoare pînă la data de 11/23 august 1865, nu a mai putut fi prelungită. Intervențiile guvernului austriac, concretizate în schimbul de note din octombrie și decembrie 1864, au rămas fără rezultat ³². Faptul era explicat, mai tîrziu, de Mihail Kogălniceanu, într-un

²⁶ Ibidem, f. 393—398.

²⁷ Henry C. Barkley, *Between the Danube and Black Sea or five years in Bulgaria*, London, 1876, p. 35—36.

²⁸ Ibidem, p. 34.

²⁹ Arh. St. Buc., fond M.A.I., Serviciul sanitar, dosar 17 11/1861, f. 450.

³⁰ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 238.

³¹ Karl F. Peters, *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*, I. Geographischer Theil, Wien, 1867, p. 52. Aprecierea sa este chiar foarte categorică: „Fiîndcă vechile invciieli, după expirarea convenției din 1855, nu au mai fost înnoite din partea Înaltei Porți, păstoritul transilvănean în Turcia este considerat acum ca stîns“. (*Ibidem*).

³² Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României, 1354—1920*, București, 1975, p. 158.

discurs ținut în Camera Deputaților la 31 ianuarie 1880, în primul rînd prin colonizările făcute în Dobrogea, după războiul Crimeii, cu tătari și apoi cu cerchezi, iar în al doilea rînd prin măsurile luate de guvernul otoman pentru dezvoltarea agriculturii acestei provincii³³.

La 7 ianuarie 1868, Camera de comerț și industrie din Brașov intervenea la Ministerul Agriculturii, Industriei și Comerțului de la Budapesta, solicitînd, „în interesul mocanilor transilvăneni, urgentarea convenției de pășunat cu guvernul turc“. La 28 aprilie, ministerul răspundea că „în conformitate cu rapoartele consulilor și viceconsulilor din Rușciuc, Constantinopol, Tulcea, și Varna, întrebați în acest scop, coloniile cerchezilor colonizați în Dobrogea nu numai că nu au fost desființate, ci, dimpotrivă, au sporit“, ceea ce a făcut ca terenurile libere aparținînd guvernului otoman, care puteau fi folosite de către mocani, să devină foarte rare. Se menționa însă că „în cazul în care proprietarii turmelor vor încheia pe cale particulară contracte cu comunele turcești din Dobrogea, aceste contracte particulare vor fi sprijinite efectiv de către consuli noștri și, în caz de nevoie, de ambasadele noastre“³⁴.

Există deci o posibilitate de continuare a păstoritului mocanilor pe pășunile dobrogene. Pe la 1868, germanul Kanitz vorbește în însemnările sale despre mocanii „din Transilvania“, care „veneau din Carpați, prin Țara Românească, pentru a ierna în Dobrogea“ cu oile și bovinele lor³⁵. El îi întilnește în părțile Turtucaiei³⁶ și chiar departe, în Bulgaria³⁷. De asemenea transilvăneanul Nifon Bălășescu îi pomenește la 1870, cu prilejul acțiunii sale de organizare a învățămîntului românesc în Dobrogea³⁸.

În 1880, imediat după reintegrarea Dobrogei la România, în urma războiului pentru independență, Teodor T. Burada, care a cercetat atunci folclorul românesc din această provincie, era găzduit pe la stîmile mocanilor. El arată că acești păstori veneau „în toți anii, din Transilvania în Dobrogea, spre a duce la ernatic nenumărate turme de oi“. Numărul oilor scăzuse însă „foarte mult“ după război³⁹. Potrivit altei știri, prin 1878–1879, mocanii mai aveau în Dobrogea doar aproximativ 80 000–90 000 de oi⁴⁰.

³³ Vasile M. Kogălniceanu, *Dobrogea, 1879–1909. Drepturi politice fără libertăți*, București, 1910, p. 158.

³⁴ Arh. St. Buc., colecția Microfilme Ungaria (Magyar Országos Levéltár, Földmüvelés, Ipar-es Kereskedelemügyi Minisztérium, K. 168, Elnöki iratok, 1869–339), rola 333, c. 249–251.

³⁵ F. Kanitz, *La Bulgarie danubienne et le Balkan. Études de voyage (1860–1880)*, Paris, 1882, p. 482.

³⁶ *Ibidem*, p. 542.

³⁷ *Ibidem*, p. 408.

³⁸ Nifon Bălășescu, *Românii din Turchia*, în „Biserica și școala“, I, Arad, 1877, p. 369.

³⁹ Teodor T. Burada, *op. cit.*, p. 8.

⁴⁰ Ștefan Meteș, *Păstori ardeleni ...*, p. 149.

În Dobrogea de nord (județele Constanța și Tulcea), după revenirea sub stăpînirea românească, păstoritul mocașilor continuă încă mult timp, dar acest fenomen este îngădit treptat și inevitabil de dezvoltarea tot mai puternică a agriculturii. În Dobrogea de sud însă, trecerea vitelor mocașești la iernat este oprită de noul stat bulgar, căruia îi revenise acest teritoriu ⁴¹. Se poate spune deci că, la 1878, transhumanța mocașilor din Dobrogea, în trăsăturile ei clasice, ia sfîrșit.

⁴¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 45, 103.

Capitolul IV

ASPECTE GENERALE ALE PĂSTORITULUI MOCANILOR ÎN DOBROGEA ÎN TIMPUL STĂPÎNIRII OTOMANE

În afara aspectelor cantitative ale păstoritului mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane, tratate în capitolele precedente, acest fenomen a îmbrăcat numeroase alte aspecte, care prezintă de asemenea interes. Este, mai întii, problema locurilor de origine ale participanților la această transumanță, care a suscitât atenția unor cercetători, dar care n-a fost studiată în mod diferențiat. Trebuie neapărat făcută distincția, în tratarea acestui aspect, între stăpînii vitelor și păstorii angajați cu simbrie, deoarece ultimii puteau fi din diverse alte localități și zone și nu în mod obligatoriu din Transilvania.

Astfel, așa cum s-a arătat și la începutul acestei lucrări, mocanii stăpîni proveneau din trei mari regiuni etnogeografice: ținutul Sibiului („Mărginea”), Țara Birsei¹ și Trei Scaune, și numai accidental din alte locuri. Dintre satele mărginene pe primul loc se afla Săliște, urmat de Vale, Tilișca, Poiana, Galeș, Rod, Cacova, Cărpiniș, Sibiel, Rășinari, Săcel, Sadu, Tălmăcel și Porcești. În ceea ce privește Țara Birsei, erau, mai întii, satele brănene — Bran, Sohodol, Predeal, Măgura, Moeciu de Sus, Moeciu de Jos, Fundata, Șirnea, Coacăza (Coazna sau Peștera), Zărnești, Tohanu Nou, Rîșnov, apoi satele săcelene (șase din totalul de șapte) — Satu Lung, Baci, Cernat, Turcheș, Tărlungeni și Purcăreni, la toate acestea adăugîndu-se Brașov (Schei), Hărman și Vilcan. Din ținutul Trei Scaune, mocanii stăpîni proveneau mai ales din Brețcu și Întorsura Buzăului².

¹ Unele din satele mărginene și birsane sînt pomenite și de Ion Ionescu de la Brad la 1850. (Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 65).

² Datele care au stat la baza întocmirii acestei liste sînt cuprinse într-un mare număr de documente de arhivă. Vezi Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosarele 3 934/1832, 2 524 I partea I/1833, 2 524 II partea I/1833, 2 524 II partea II/1833, 2 525 A/1833, 2 525 B/1833, 1 515 A/1834, 1 515 B/1834, 1 121/1835, 2 548 A/1835, 491/1836, 1 119/1837, 3 360 I/1837, 3 360 II/1837, 799/1838, 633/1839, 640/1839, 398 I/1840, 398 II/1841, 403/1840, 1 223/1841, 1 243/1842; fond Vistieria Țării Românești, dosarele 835/1853, 68/1856; Arh. St. Slobozia, fond Ocîrmuirea județului Ialomița, dosarele 5 167/1836, 4 577/1837. Vezi și C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 96. 98—100, unde și alte sate din aceste trei

În mod accidental au practicat transhumanța în Dobrogea și unii mocani stăpîni din alte părți ale Transilvaniei. Printre satele respective figurează, așa cum am văzut mai sus, Livezeni (ținutul Hațegului)³, apoi cîteva sate din Țara Făgărașului-Beclean⁴, Sebeș⁵, Pojorta⁶. În anul 1839 este atestat în Dobrogea Ion Albu din Lancrăm, „stăpîn de tîrlă“⁷. Este foarte probabil că numărul acestor localități să fie mai mare, dar prezența respectivilor păstori pe pășunile dobrogene trebuie considerată doar ca întimplătoare.

În ceea ce privește păstorii angajați cu simbrie, aceștia proveneau. de regulă, din satele de unde erau mocanii stăpîni. Adesea erau chiar rude apropiate. În septembrie 1836, mergea în Dobrogea la iernat, pe la Gura Ialomiței, mocanul Ioan Obancea din Șimon, cu ciobanii săi, toți din aceeași localitate: Vasile sin Stoica Obancea, Din sin Stoica Obancea, Ion sin Nicolae Părcuț, Gheorghe sin Ion Obancea, Nicolae sin Radu Despa, Iosif sin Ion Bordea, Ion sin Vlad Ciopor, Gheorghe sin Tică Păduraru, Gheorghe sin Ion Letcă, Ion sin Aldea Letcă, Ion sin Dumitru Urzică, Bisilion sin Ion Obancea și Nicolae sin Nicolae Secărea⁸. Tot acolo era înregistrată, în aceeași lună tîrla lui Crăciun Oprian din Poiana, cu ciobanii Ion Oprian, Neculaie sin Vasile Oprian, Vasile sin Ion Oprian, Ion sin Crăciun Oprian, Aron sin Crăciun Oprian și Neculaie sin Moise Oprian⁹. Tot în septembrie 1836, trecea în Dobrogea, pe la Oltenița, Oprea Milea, „stăpîn de oi“ din Săliște, împreună cu următorii ciobani, toți din același sat: Ion Munteanu, Oprea Munteanu, Ion Răcuci, Nicolae Milea, Mihai Chipară, Ion Milea, Ion Chipară, Nicolae Grecu, Oaș Milea și Constandin Roșca¹⁰. Tot pe acolo, mergea la iernat peste Dunăre, în septembrie 1838, Ion Itu cu ciobanii săi, toți din satul Vale: Ion Ivașcu, Sivu Giurgiu, Tudor Bunea, Matei Giurgiu, Simion Itu, Luca Neaga, Ion Giurgiu, Dumitru Stănilă și Vasile Itu¹¹.

Erau însă și cazuri cînd păstorii simbriași proveneau din alte localități, multe neavînd stăpîni de vite, înscriși în curentul transhumanței în Dobrogea. Unele se aflau chiar în zonele în care o serie de sate participau la acest proces,

zone apar ca participante la transhumanța în Dobrogea Girbova, Jina, Șugag, Tălmăciu — în ținutul Sibiului, Sinpetru și Zbircioara — în Țara Birsei, Poiana Sărată și Covasna (Voinești) — în Trei Scaune. Din aceste sate, așa cum vom vedea, nu proveneau însă stăpîni de tîrle. În schimb sînt omise localități ca Galeș, Purcăreni și chiar Săliște. (De altfel, apar nepotriviri între harta satelor și lista propriu-zisă a acestora).

³ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119.

⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 1 121/1835, f. 594—595.

⁵ *Ibidem*, f. 631—632.

⁶ *Ibidem*, fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 66—67; dosar 68/1856, f. 126—127.

⁷ *Ibidem*, fond Comitetul Carantinilor, dosar 640/1839, f. 173, 184, 445, 466.

⁸ Arh. St. Slobozia, fond Ocirmuirea județului Ialomița, dosar 5 167/1836, f. 131.

⁹ *Ibidem*, f. 170, 198.

¹⁰ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 491/1836, f. 528—529.

¹¹ *Ibidem*, dosar 799/1838, f. 492—493.

fiind învecinate cu ele, ceea ce explică ușor angajarea acestor păstori cu simbrie. Astfel, potrivit documentelor amintite mai sus ¹², în ținutul Sibiului furnizau simbriași pentru stăpînii din unele localități vecine următoarele sate: Jina, Avrig, Topircea, Nucet, Orlat, Gura Rîului, Daia, Poplaca, Amnaș, Boița, Săcel, Gușterița, Cașolț, Gilmoaca, Tălmăciu, Girbova, Cornățel, la acestea adăugîndu-se orașul Sibiu.

În Țara Birsei se aflau în această situație satele Poarta, Cheia, Zbircioara, Prejmer, Sinpetru, Cristian, Dirste, Poiana Mărului, Feldioara, Codlea, Satu Nou, Drăgașeni, Zizin, Holbav, Cohalm, Bod, Paloș, Lunca, Ghimbav, Arini și Brașovu Vechi. În zona Trei Scaune erau satele Buzău Ardelean, Vama Buzăului, Dobirlău, Zagon, Budila, Mărcuș, Crizbav, Ilieni, Zăbala, Păpăuți, Poiana Sărată, Băcel, Teliu și Albiș.

Alte localități se aflau în Țara Făgărașului: Rucăr, Porumbacu, Sebeș, Breaza, Simbăta, Beclean, Sărata, Drăguș, Șinca Nouă, Boholț, Săsciori, Cîncu, Copăcel, Calbor, Arpaș, Iași, Țințari, Ucea de Sus, Retișu (Retișdorf), Cîrța, Șercaia, Grid, Rodbav, Vlădeni, Hîrseni, Lisa, Felmer, Mîndra, Perșani, Dridif, Șona și orașul Făgăraș. Din zona Tirnavelor erau satele Daneș, Hondorf (Vișoara), Hendorf (Endor, Brădeni), Curciu, Săsăuș, Boian, Fofeldea, Jidvei, Păcureni, Moșna și orașele Sighișoara, Blaj, Mediaș și Agnita. În ținutul Alba figurau satele Cioara, Dealu, Sebeșel (Sibiciu, Sighiciu), Roșia, Loman, Daia, Apoldu de Jos, Ludeș, și Lancrăm. De asemenea, în părțile Huneedoarei erau localitățile Briznic, Vaideei, Chergheș, Păuliș, Tirnava, Mărgineni, Silivaș, Poenari, Sirbi și Livezeni. La acestea trebuie adăugate încă zece sate, cel puțin, care n-au putut fi identificate ¹³.

Uneori însă, erau angajați păstori din localități aflate la mare distanță de zonele înscrise în procesul transhumației în Dobrogea. Astfel, în martie 1836, erau înregistrați la Călărăși trei ciobani din Cluj — Barbu Chira Bran, Nicolae Mihai Bran și Gheorghe Silivestru, cu pașapoarte eliberate de Magistratul orașului Cluj ¹⁴. Ei se aflau, fără îndoială, în slujba vreunui stăpîn din sudul Transilvaniei, deoarece în lista respectivă apar numai pasageri din această categorie. Am văzut, la începutul acestei lucrări, că au existat și cazuri de angajare a unor păstori din părțile Năsăudului ¹⁵, precum și, mai frecvent, din Țara Românească și Moldova ¹⁶.

¹² Vezi dosarele menționate la nota 2.

¹³ Pentru identificare am folosit îndeosebi lucrarea lui Coriolan Suciu, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I—II, [București], [1966—1968].

¹⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 491/1836, f. 212—213.

¹⁵ Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 139.

¹⁶ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 408—409,

La plecarea din Transilvania, mocanii luau cu ei „reghia“ (răghia), care era eliberată de autoritățile austriece (apoi austro-ungare) fiecărui stăpîn și care dădea dreptul de scutire de vamă la scoaterea vitelor peste graniță. Era emisă de vameșul de la vama pe unde treceau, după ce făcea numărătoarea vitelor pe specii, sex și vîrstă (oi, berbeci, miei, noateni etc.). Avea valabilitate 12 luni, iar la împlinirea anului, animalele trebuiau readuse, împreună cu produsele lor. Atunci se operau și schimbările intervenite peste an (vite vindute, moarte sau cumpărate, precum și prășila) ¹⁷. În reghie erau trecuți, de obicei, și păstorii simbriași, care, separat, trebuiau să posede și pașapoarte ¹⁸, eliberate tot de autoritățile din Transilvania. Uneori aceștia însă erau trecuți, de asemenea, în pașaportul stăpînului ¹⁹.

Mocanii care mergeau în Dobrogea urmau vechile drumuri prin „țară“, îndeosebi pe văile riurilor, pînă la Dunăre ²⁰. Cei mai mulți străbăteau Țara Românească, dar erau și unii care treceau prin sudul Moldovei, îndreptîndu-se spre Brăila sau Galați. Aceste două puncte erau frecventate în special de brețcani, dar nu erau ocolite nici de ceilalți păstori transilvăneni, chiar de către sălișteni. În septembrie 1840, mocanul Nicolae Arsenie intra în Moldova pe la schela Dorna, de unde rezultă că își văraseră, foarte probabil, vitele în Bucovina. De acolo a ajuns la Galați, pe unde a trecut în Dobrogea la iernat ²¹. Desigur, nu acesta era drumul obișnuit al mocanilor spre pășunile dobrogene.

Din vechime, locurile de trecere a Dunării au fost vadurile de la Zimnicea — Șiștov (mai puțin frecventat, așa cum am văzut, deoarece se găsea prea departe de Dobrogea), Giurgiu — Rușciuc, Oltenița — Turtucaia. Călărași — Silistra, Piuța Petrii (apoi Gura Ialomiței) — Hirșova, Brăila — Măcin (prin Ghecetu Turcesc), Galați — Măcin (prin Azaclău) și Oblucița — Isaccea ²². Ultimul vad încetează de a mai fi folosit după 1812, cînd Basarabia este anexată la Rusia. Un loc de trecere pe la Rasova, de care se vorbește în convenția din 1855 ²³, nu a existat niciodată, deoarece în dreptul acela se afla Balta Ialomiței, greu de traversat.

După instituirea cordonului carantinal la Dunăre, în 1830, trecerea în Dobrogea devenea obligatorie „numai pe la vămi și carantine“, și anume, pentru Țara Românească, pe la Brăila, Călărași. Giurgiu, Zimnicea, Izvoa-

¹⁷ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 224—225.

¹⁸ Arh. St. Slobozia, fond Ocîrmuirea județului Ialomița, dosar 5 167/1836, f. 2.

¹⁹ Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 2 723/1835, f. 2; fond Comitetul Carantinilor, dosar 464/1836, f. 44.

²⁰ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 227—231.

²¹ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Război, Departamentul ostășesc, dosar 131/1844, f. 4—5.

²² Pentru unele din aceste vaduri vezi și D. Șandru, *op. cit.*, p. 42.

²³ Léopold Neumann, *op. cit.*, vol. VI, p. 217.

rele. Calafat și Cerneț²⁴ (ultimele trei nefiind însă utilizate vreodată), la care se vor adăuga curind, așa cum am văzut, „micile carantine“ Piua Petrii (mutată apoi la Gura Ialomiței) și Oltenița. Pentru Moldova, trecerea în Dobrogea era stabilită numai pe la carantina Galați.

La aceste puncte, așa cum am arătat deja, vameșii și directorii carantinelor aveau obligația de a cerceta reghiile și de a trece datele din ele în condici, pentru a avea siguranța că vitele erau duse în Dobrogea numai pentru pășunat și nu pentru negoț. La 9 octombrie 1831, mocanul Nicolae Ghibu din Săliște primea din partea Ocirmuirii județului Brăila dovada de plata oieritului și cornăritului, ceea ce înseamnă că își văraseră vitele în acel județ. A doua zi, pe acest act sînt aplicate vizele carantinei și vămii de la Brăila pentru libera trecere în Dobrogea („decindea“)²⁵. Pentru păstorii simbriași carantinele eliberau bilete individuale, în care se treceau și semnalmentele²⁶.

Îndeplinirea acestor formalități nu însemna însă o opreliște în calea transumanței mocanilor în Dobrogea. Într-un memoriu din 1838 al oierilor sălișteni era cuprinsă și doleanța ca, dacă plătesc oieritul, să nu fie supărați cu „alte havaeturi, nici acei care ierneză în cîmp în principat și nici acei care trec în Turchia“²⁷. Autoritățile din Țara Românească și Moldova n-au îngădit niciodată trecerea păstorilor transilvăneni cu vitele la pășunat în Dobrogea.

Coborîrea vitelor de la munte spre Dunăre începea, de obicei, pe la sfîrșitul lui august și dura pînă în jurul datei de 20 septembrie, dar acest lucru se petrecea mai devreme în cazul răcirii premature a timpului²⁸. În 1856, trecerea fluviului a început, pe la Giurgiu, la data de 13 august, pînă la sfîrșitul lunii fiind înregistrate 19 tîrle din totalul de 80, celelalte efectuînd traversarea în cursul lunii septembrie²⁹. Scurgerea vitelor peste Dunăre se făcea treptat, deoarece formalitățile, destul de complicate, durau, iar personalul carantinelor și al vămilor era, în general, redus. La 30 septembrie 1835 se raporta de la Gura Ialomiței că, de la 2 ale acelei luni „au eșit tot mocani ciobani cu oile, supuși austricești cu reghi(i) nemțești“ și „log(ofătul) carant<(inei) nu poate birui cu scrisul a face listă pe numele fieștecăruia, după cum s-au urmat pînă acum, că este singur“³⁰. De aceea, unele tîrle rămîneau un timp la stînga Dunării, folosind pășunile din apropierea bălților, pînă le venea rîndul traversării fluviului. Într-un raport din 12 septembrie 1832 de la Călărași se arăta că venise „vremea sloboziri(i) mocanilor cu oile ce le erneză

²⁴ Arh. St. Buc., colecția Administrative vechi, dosar 438/1830, f. 5.

²⁵ Ibidem, colecția Documente munteneste, CIII/10.

²⁶ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 75–76.

²⁷ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 60.

²⁸ *Ibidem*, p. 109.

²⁹ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 68/1856, f. 126–134, 151–155.

³⁰ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 121/1835, f. 589.

în Turchia, care au și început de la 1 septembrie o mulțime foarte mare a să grămădi să treacă pe la această carantină, afară din cele ce sînt încă a urdina în curs de 2 luni după a<l> lor obicei“³¹.

Această situație făcea ca trecerea vitelor peste Dunăre să se prelungească uneori pînă tirziu. La 10 decembrie 1831 Simion Neagoe din Tălmăcel își ducea în Dobrogea, pe la Călărași, turma formată din 1485 oi, însoțite de opt ciobani. Peste două zile era înregistrată tirla lui Procop Tudor, din același sat, cu 726 oi, 2 cai, 2 asini și 3 păstori³². În aceeași lună, tot pe la Călărași, un grup de mocani din Săliște, care își aveau vitele la iernat în Dobrogea, treceau în plus acolo cu ei 596 oi, 2 cai și 1 asin³³. În unele cazuri traversarea fluviului putea continua și după luna decembrie, așa cum se raporta, de pildă, de la aceeași carantină Călărași la 26 ianuarie 1840³⁴, ca și la 4 ianuarie 1843³⁵.

Dintre mocanii care se îndreptau spre Dunăre, unii iernau în bălțile și ostroavele fluviului³⁶. Numărul vitelor iernate acolo nu putea fi însă prea mare datorită condițiilor, destul de grele, precum și datorită spațiului redus. Deosebit de primejdios era „zăporul“, care se punea în februarie, cînd gheața Dunării se spărgea „unde va mai la vale“, spre mare, iar apele se revărsau brusc și puternic în amonte, rupînd și înecînd totul. Mulți mocani au pierit astfel, împreună cu vitele lor³⁷.

Deoarece pe malul sting, mai jos decît cel drept, se depunea gheața, formînd munți adevărați³⁸, păstorii din baltă, în caz de zăpor, erau nevoiți să treacă în Dobrogea. La 6 februarie 1833, carantina Brăila raporta că în acel moment, „cînd Dunărea iese aproape de umflat și rupt“, mai mulți mocani aflați în bălțile din dreptul acela făcuseră cerere să li se permită trecerea „în Turchia“. Obligația era ca vitele să fie aduse pe la carantină „spre a-și împlini și dînsa datoriile ce are“, dar mocanii refuzau acest lucru, „zicînd că puțință nu iese ca să-și aducă ei oile lor din bălți pe la car<antină>“³⁹. În acest sens se adresaseră ocîrmuirii județului cinci stăpîni de tirlă, toți din Cernat, aflați în Balta Brăilei, la Gropeni, cu 4 330 oi și 10 cai, pentru ca „nu care cumvaș să li să pricinuiască vreo pagubă din partea umflături<i> ghieți<i>“, cerînd „a le trece în Turchia spre pășune“. Ocîrmuirea le-a aprobat cererea, „însă prin știrea car<antinei> și a streji<i> pămîntești, după formalitate și cu numă-

³¹ Ibidem, dosar 2 379/1832, f. 115. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...* I, p. 398.

³² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 515B/1834, f. 779.

³³ Ibidem, dosar 2 383/1832, f. 4.

³⁴ Ibidem, dosar 671/1839, f. 14.

³⁵ Ibidem, dosar 1 263/1842, f. 64.

³⁶ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 232–233.

³⁷ *Ibidem*, p. 233–234.

³⁸ *Ibidem*, p. 234.

³⁹ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2 601/1833, f. 1.

rătoare“⁴⁰. Curînd, alți doi mocani, tot din Cernat, cu 1 277 oi, făceau o cerere similară, răspunsul ocîrmuirii fiind același⁴¹,

La 20 octombrie 1833, carantina Piuva Petrii, raportînd despre păstorii transilvăneni care voiau să-și ierneze vitele în ostroave, arăta că „după înghețatul Dunării(i) să întîmplă de vine năboi piste gheață și atunci poate a avea cumenecație cu cei de decindea, fiindcă-i silește apa a trece în Turchiia“⁴². Un raport asemănător era înaintat de aceeași carantină la 10 noiembrie⁴³. Intervenea așadar pericolul încălcării, fără voie, a cordonului sanitar, ceea ce a impus trimiterea în baltă a unor „gardieni jurați“⁴⁴ pentru a-i păzi pe acei păstori spre a nu avea contact cu locuitorii Dobrogei.

Uneori, condițiile din baltă îi sileau pe mocani să-și treacă vitele la dreapta Dunării fără a mai avea puțința obținerii vreunei aprobări. La 31 decembrie 1844, „din tîrlile de oi mocănești“ aflate în Balta Ialomiței, în dreptul satului Cegani, „zece cîrduri dintr-insele, strîmtoare fiind de apă și fără nici o nădejde de a să mai întoarcă la cîmp“, au fost nevoite să-și găsească adăpost pe malul dobrogean. Ciobanii lor au strigat cerînd ajutor la satul Seimeni, de unde au venit cîțiva oameni, care i-au ajutat să treacă la dreapta fluviului 4 024 oi, 40 vaci, 2 minji și 3 asini, împreună cu 14 păstori⁴⁵.

Pentru traversarea Dunării se foloseau, de regulă, bacuri numite „poduri umblătoare“, aparținînd, de obicei „contracciilor“ șenalului Dunării. Așa cum se arăta într-un document din 6 septembrie 1834, „contracciul, pe temeiul contractului, are dreptul de a ținea ghecituri la toate carantinele“, menționîndu-se că, la Piuva Petrii, „are drept cumpărătorul să ție numai singur podu(i) umblător pentru trecerea în Turchiia“. Se adăugau însă următoarele: „Dreptul însă pentru asemenea poduri nu poprește pã nimeni din adevărații lăcuitori ai acestor locuri să aibă caice și luntri prin care să neguțătorească cu trecere de mărfuri, dobitoace, producturi și oameni slobozi“⁴⁶. Astfel de vase posedau și stăpînii unor moșii de la Dunăre, ca, de pildă, marele boier Filip Leneș la moșia sa Gura Ialomiței⁴⁷ sau Mănăstirea Sfîntul Spiridon⁴⁸. De aici izbucnirea unor conflicte între acești proprietari și contracții⁴⁹. Cu aceste vase se făcea traversarea în ambele sensuri, dar pe malul dobrogean al Dunării se aflau și „poduri turcești“, cum erau cele ale aianului de

⁴⁰ Ibidem, f. 2.

⁴¹ Ibidem, f. 3.

⁴² Ibidem, f. 202.

⁴³ Ibidem, f. 205.

⁴⁴ Ibidem, f. 207.

⁴⁵ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 900/1845, f. 1.

⁴⁶ Ibidem, dosar 621/1834, f. 3.

⁴⁷ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 504/1834, f. 164; Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 412.

⁴⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 504/1834, f. 164.

⁴⁹ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 621/1834, f. 1, 17, 20.

Hirșova⁵⁰, sau cele de la Măcin⁵¹ și Turtucaia⁵². Ele erau considerate însă ca nefiind „curate“⁵³ putînd constitui deci focare de transmitere a unor moli.

Unele din aceste bacuri erau socotite „poduri mari“, cum erau cele ale contracciului de la Brăila⁵⁴, avînd posibilitatea de a transporta probabil 100—120 de oi fiecare⁵⁵, unele chiar 400⁵⁶. Caicele și bărcile aveau, desigur, capacități mai reduse, cu unele neputîndu-se a transporta, potrivit unui document din 1837, nici „măcar cite cincizeci capete pã zi, cu cit mai virtos vitele mari și odăile ce vor avea mocanii“⁵⁷. Într-un raport al carantinei Oltenița din 15 decembrie 1848, se arăta că, la 13 ale acelei luni, veniseră acolo „patruzeci mocani cu cai și al lor tirhat a trece la vitele lor ce le au spre iernatic în decin-dea turcească“. Deodată a apărut „din Turtucaia o mulțime de luntri pã apă, aproape de o sută, și toate însoțite cu cite doi oameni, lăcuttori de acolo trăgînd drept la mal“. Cu aceste luntri au trecut în Dobrogea cei 40 de mocani, „iar arendașul carele pregătise vasele sale pentru trecerea acestor păstori a rămas în pagubă dă dreptul proprietății“⁵⁸. În anul 1854, mulți mocani au trecut Dunărea pe podul de vase construit de trupele ruse la Giurgiu⁵⁹, în scopuri militare.

Traversarea fluviului nu era deloc ușoară, deoarece vasele erau insuficiente⁶⁰ și, în plus, aveau o capacitate redusă, ceea ce făcea ca trecerea să ceară un timp destul de lung⁶¹. Interveneau însă și alte împrejurări care îngreunau traversarea. În toamna anului 1837, comandantul punctului Giurgiu raporta că mocanii care voiau să treacă în Dobrogea pe la Oltenița „fac strigături neconținute că nu sint lăsați, din cauza tragerilor de iedec ce se fac“. Tot atunci, carantina Giurgiu făcea cunoscut că nu era posibilă trecerea păstorilor transilvăneni pe acolo, deoarece apa fiind scăzută, nu puteau fi folosite vasele mari, pe care se încăreau vitele de obicei⁶². În mai 1845, patru mocani din Tilișca arătau că, pe cînd își aduceau oile „din Tur-

⁵⁰ Ibidem, fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1831, f. 64—65; dosar 1 130/1835, f. 17, 43, 100, 112; dosar 1 142/1837, f. 81.

⁵¹ Ibidem, dosar 1 143/1837, f. 187.

⁵² Ibidem, dosar 1 162/1845, f. 1.

⁵³ Ibidem, dosar 1 143/1837, f. 187.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ D. Șandru, *op. cit.*, p. 43.

⁵⁶ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni* ..., p. 235.

⁵⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 143/1837, f. 181.

⁵⁸ Ibidem, dosar 685/1848, f. 1.

⁵⁹ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni* ..., p. 235. Afirmația că „toți oierii“ mărgineni au trecut pe acest pod este, desigur, o exagerare. (Vezi și D. Șandru, *op. cit.*, p. 42, nota 3).

⁶⁰ C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119.

⁶¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 42—43.

⁶² C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119.

chia“ pe la Oltenița, podul cu care treceau a fost luat de vint, din care cauză fuseseră pe punctul de a-și pierde viața atît ei cit și vitele lor⁶³.

După trecerea Dunării, mocanii se împrăștiu cu vitele peste tot, împinzind întreaga Dobroge, din nord pînă în sud⁶⁴. În condica din 1845, amintită mai sus, întocmită de consulatul austriac din Galați, se arăta că păstorii transilvăneni se aflau, în toamna aceluia an, în următoarele districte: Măcin, Isaccea, Tulcea, Hirșova, Babadag, Constanța (*Köstendsche*), Silistra, Bazargic și Balcic, la care se adăuga districtul Varna din Bulgaria⁶⁵. Aceleași locuri, cu mici deosebiri, figurează și în convenția austro-otomană din 1855⁶⁶.

În documentele carantinelor și vămilor, destinația mocanilor care treceau la dreapta Dunării este arătată de regulă cu expresiile „în Turchia“ sau „la Dobrogea“, uneori și cu precizarea „la malul mării“ sau „la mare“. Sint însă destule cazuri în care se indică cazarele (districtele) și chiar localitățile, îndeosebi pentru cei care treceau pe la Gura Ialomiței, Călărași și Galați. Astfel, apar: Măcin, Greci, Isaccea, Tulcea, Cișla, Sulina, Dunavăț, Beștepe, Caraorman, Capaclia (cazaua Isaccea, dispărut mai apoi), Babadag, Sarighiol, Ceamurlia, Hirșova, Dăieni, Topalu, Cartal, Băltăgești, Groapa Ciobanului, Sarai, Ghizdărești, Casimcea, Chechirgeaua (cazaua Hirșova, dispărut mai apoi), Pecineaga, Caceamac, Cuciucchioi, Ulmii (cazaua Hirșova, dispărut mai apoi), Cernavoda, Seimeni, Carasu (Carasuia), Constanța (Chios-tengea), Sutghiol, Rasova (Răsubata), Mustafaci (Mustafa), Mahmutcuiusu, Ghiuvenlia, Oltina, Cochirleni, Mirleanu, Silistra, Popina, Capaclia (cazaua Silistra), Mangalia, Cavarna, Bazargic, Balcic și alte localități care n-au putut fi identificate⁶⁷.

Cel mai frecvent sint menționate localitățile din cazaua Hirșova, apoi Mangalia, Constanța, Carasu (Medgidia de mai tirziu), Babadag Bazargic și Balcic. Acestea erau de altfel locurile cele mai căutate⁶⁸, datorită bogăției ierburilor sau condițiilor de climă⁶⁹. La 1850, Ion Ionescu de la Brad întilnea mocani peste tot în Dobrogea⁷⁰. El arăta că cele mai bune pășuni se aflau

⁶³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 162/1845. f. 1. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 406.

⁶⁴ D. Șandru, *op. cit.*, p. 43.

⁶⁵ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 42–46.

⁶⁶ Léopold Neumann, *op. cit.*, vol. VI. p. 218.

⁶⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosarele 2 383/1832, 4 116/1834, 1 121/1835, 2 548A/1835, 2 548B/1835, 491/1836, 3 360 I/1837, 3 360 II/1837, 799/1838, 633/1839, 640/1839, 2 020/1839, 369/1840, 398 I/1840, 398 II/1840, 1 223/1841.

⁶⁸ D. Șandru, *op. cit.*, p. 43.

⁶⁹ Unii mocani își instalau ani la rînd tîrlele în aceleași locuri. Într-un document din 1838 se vorbește de tîrta lui Gheorghe Golea, aflată în Cotu Dunavățului. (Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 414). La 1850, Ion Ionescu de la Brad arăta că în zona respectivă aveau cișle mocanii Golea (fără îndoială un urmaș al celui de la 1838, care murise în acel an) și Oancea. (Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 117).

⁷⁰ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 57, 78, 94, 117.

la Osmancea, în cazaua Mangalia ⁷¹. În vara anului 1856, din cele 29 de țirle mocănești venite din Dobrogea în munții Olteniei, 20 iernaseră la Silistra, 5 la Balcic, 3 la Mangalia și una la Bazargic ⁷².

Mocanii care traversau Dunărea pe la Galați și Brăila se îndreptau, de regulă, spre diferite locuri din nordul Dobrogei. În schimb, cei care treceau pe la Gura Ialomiței se răspindeau în întreaga provincie. În septembrie 1836, dintre mocanii înregistrați la această carantină unii au rămas în cazaua Hirșova, alții însă, în număr mare, au plecat spre Babadag, Dunavăț, Carasu, Constanța, Mangalia, Bazargic și alte locuri ⁷³. Cei care treceau pe la celelalte carantine, îndeosebi pe la Oltenița, se îndreptau însă spre părțile de sud ale Dobrogei, printr-o salbă de sate cărora mocanii le-au dat nume românești în locul celor oficiale turcești, pe toată distanța între Turtucaia și Balcic, punctul terminus fiind vestita Vale fără Iarnă ⁷⁴.

Multă vreme, credem, nu au existat înțelegeri oficiale cu Imperiul otoman referitoare la păstoritul mocanilor în Dobrogea. În lucrarea amintită a lui Ungewitter din 1854 se spune că acest fenomen „datează din timpuri imemorabile și se bazează pe vechi datini și, mai târziu, pe convențiile precise încheiate cu Poarta otomană” ⁷⁵. În 1807, în câteva note trimise la Viena din Transilvania, se punea la îndoială dreptul mocanilor de a-și paște vitele la sudul Dunării. La 8 iunie acel an, această situație este relatată pe larg într-un raport al autorităților din Cluj către împărat, în care se punea întrebarea: „in dubium jus opulicnum Transilvaniensium, oves suas Turcicis transdanubianis pascendi evinci?” ⁷⁶. Acest lucru se referea, foarte probabil, la inexistența pe atunci a unei reglementări scrise în acest sens între cele două imperii ⁷⁷.

Dintr-un document din 17 ianuarie 1851, rezultă că, în anul 1843, o convenție privind păstoritul mocanilor în Dobrogea a fost totuși „încheiată între guvernul chezaro-crăesc austriac și Înalta Poartă” ⁷⁸. Nu se cunoaște textul acestei convenții și nici vreun alt amănunt în legătură cu aplicarea ei. La 1850, Ion Ionescu de la Brad îi definea pe mocani ca păstori români din Transilvania „cari, în puterea tractatelor între Austria și Turcia, vin de ernează vitele în Dobrogea” ⁷⁹.

⁷¹ *Ibidem*, p. 63, 73.

⁷² C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 166–167.

⁷³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 491/1836, f. 600–617.

⁷⁴ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 236–239; idem, *Oierii mărgineni ...*, p. 132–133.

⁷⁵ F. H. Ungewitter, *op. cit.*, p. 86.

⁷⁶ Arh. St. Buc., colecția Xerografii Viena, (Hanss-Hof-und Staatsarchiv), pachet XIV, nr. 9.

⁷⁷ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 393.

⁷⁸ D. Șandru, *op. cit.*, p. 40, nota 3.

⁷⁹ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 65.

Prin aceste înțelegeri erau reglementate, în primul rând, drepturile și obligațiile mocanilor pe teritoriul Imperiului otoman. Prin anii 1835—1839, după cum nota Moltke, păstorii transilvăneni plăteau, pentru permisiunea de a-și paște oile și caprele în Dobrogea, „4 parale sau 2¹/₂ pfeningi pe cap și al 50-lea cap de vită“⁸⁰. La acestea se adăuga plata suhatului (pășunii) către stăpînul terenului (statul sau particularii), care, în 1838, așa cum se arată într-o jalbă adresată, la 10 aprilie acel an, carantinei Gura Ialomiței de un grup de mocani, se ridica la 700—800 lei pe an. Sorocul era Sfîntul Gheorghe (23 aprilie), adăugîndu-se faptul „că mai zăbovind dobitoacele o zi din Sfînt Gheorghe în Turchia, ne apucă turci<i> și plătim sohaturile peste tot an“⁸¹.

În lucrarea lui Ungewitter, care se referă special la anul 1847, se preciza că ciobanii transilvăneni se bucurau în Imperiul otoman, de drepturile cetățenilor austrieci, fiind scutiți, ca și aceștia, de taxele pe care le plăteau raialele. Se aflau sub jurisdicția consulatului Austriei de la Galați, care s-a opus repetatelor încercări ale autorităților locale otomane de a-i face pe mocani să plătească impozite (ca supușii sultanului). În momentul acela ei plăteau, în afară de banii de arendă a pășunilor, o singură taxă (*saimak para*) pentru fiecare turmă⁸².

La 1850, Ion Ionescu de la Brad consemna faptul că, pentru pășunatul în Dobrogea, mocanii trebuiau să plătească, mai întii, 8 lei pe fiecare șase luni la consulatul austriac, ceea ce făcea 16 lei pe an, plus 6 lei administrației otomane, care le elibera o teșcherea⁸³. Era apoi plata pășunatului, care se mărise atunci substanțial, deoarece „toate suhaturile Dobrogei“ fuseseră luate în arendă de către o companie din Constantinopol⁸⁴, aceasta arendîndu-le, la rîndul ei, cu preț de speculă mocanilor. Astfel, pentru un suhat pe care se plătise înainte 2 500 lei, agenții companiei au cerut 7 000 lei, „zicînd că și ei le-au luat de la Țarigrad ca să se folosească“⁸⁵. Cei mai de seamă 11 mocani stăpîni de tîrle, care se aflau cu vitele în cazalele Hirșova, Constanța și Mangalia plătiseră pentru pășunat sume care variau între 2 500 și 11 000 lei⁸⁶. Doi dintre aceștia, Radu Jălea și Zaharia Blebea, plătiseră 5 000 lei în loc de 2 500⁸⁷, dublu față de trecut. Mocanii, după părerea lui

⁸⁰ H. K. B. von Moltke, *op. cit.*, p. 163.

⁸¹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 413.

⁸² F. H. Ungewitter, *op. cit.*, p. 87.

⁸³ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 57.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 52.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 64.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 117.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 78.

Ion Ionescu de la Brad, ar fi putut evita această speculă numai arendind ei direct de la Istanbul pășunile Dobrogei ⁸⁸.

Înțelegerea specială privind păstoritul mocanilor în Dobrogea, al cărei text s-a păstrat, este convenția din 7 februarie 1855, amintită mai sus. Se arăta, mai întâi, că mocanii care veneau în fiecare an cu turmele lor „pe cunoscutele pășuni de peste Dunăre“, ca și cei care se aflau deja acolo, erau obligați să se legitimizeze în fața autorităților otomane și a organelor consulare imperiale, dovedind cu acte cetățenia lor austriacă. În felul acesta erau tratați în mod corespunzător, fiind feriți „de cea mai mică asupra“ ⁸⁹.

Termenul de pășunat era, „în principiu“, de șase luni sau un an, putând fi prelungit până la durata de patru ani, după care păstorii transilvăneni trebuiau, „în orice caz, să se înapoieze în țara lor“. De la acești mocani, statul otoman încasa, pentru șase luni, 56 parale de fiecare oaie, cu titlul de *ollakie* (taxă de pășunat) și, în plus, percepea o oaie la fiecare turmă de 500 de oi. Pentru cei care rămăneau un an, taxa era de 112 parale de fiecare oaie, iar pentru cei care își prelungeau șederea pe termenul de patru ani, taxarea se făcea la fiecare șase luni. Căii și animalele de povară (asinii, desigur), care transportau bagajele permanente ale mocanilor sau apa necesară, erau scutiți de orice taxe. Scutirea era limitată la un cal pentru 100 de oi, iar când această proporție era depășită se plătea o taxă de 240 parale de un cal pentru șase luni și 480 parale pentru un an. Minjii „aduși din țara lor“ se socoteau doi ca un cal și se plătea ca atare, dar pentru minjii născuți „pe pământ turcesc“ în primele șase luni nu se percepea nici o taxă. În ceea ce privește bovinele, se admitea o vacă cu lapte, pentru nevoile păstorilor, la 500 de oi fără taxă, iar pentru ce era în plus se plăteau 160 parale de fiecare vacă pe șase luni și 320 parale pe un an. Doi viței, dacă erau aduși, se socoteau cit o vacă, iar pentru cei născuți în Dobrogea în primele șase luni, ca și în cazul minjilor, nu se percepea nimic ⁹⁰.

Mocanii nu erau autorizați să-și pășuneze vitele pe orice teren. Ei puteau însă să arendeze pășunile existente pe un teren limitat de la proprietarii lor, plătindu-le suma convenită „la timp și integral“. Era „categoric și aspru interzis să se perceapă ceva în plus față de această sumă și de ceea ce revenea autorităților otomane“ Mocanii care își duceau vitele pe linia Dunării, în locurile cunoscute sub numele de „Bălți“ (*Balten*), trebuiau să se înțeleagă cu arendașii acelor locuri, plătind o sumă „stabilită ieftin“. mai puțin deci ca pentru pășunile din interior. Dacă primăvara își minau turmele pentru fătarea mieilor în apropierea unor izvoare de apă sau fântini, erau obligați să se înțeleagă cu locuitorii satelor sau cu persoanele particulare

⁸⁸ *Ibidem*, p. 52, 78.

⁸⁹ Léopold Neumann, *op. cit.*, vol. VI. p. 218.

⁹⁰ *Ibidem*, p. 218–219.

căroră le aparțineau terenurile respective. În cazul în care aveau consimțământul stăpînului, „prin depunerea unei sume mici“, nu puteau fi stinjenți de nimeni și nici nu li se putea pretinde vreo taxă în plus ⁹¹.

Mocanii nu puteau fi siliți să-și vindă vitele și produsele acestora la un preț mai mic decît cel al pieții. De asemenea, pentru alimentele necesare întreținerii lor, pe care le aduceau cu ei, nu se percepea nici o taxă. Dacă acestea erau în cantități mai mari, pentru ceea ce era în plus se plătea o vamă de cinci procente, eliberindu-se în schimb o chitanță ștampilată (*teskere*). O adeverință se elibera și pentru plata taxelor de pășunat, în care trebuia să se menționeze, „limpede și precis“, suma încasată, numele și prenumele mocanului, numărul oilor și al celorlalte animale, perioada păstoritului și data sosirii ⁹².

La întoarcere, urma să se facă o nouă numărătoare a vitelor, stabilindu-se ca pentru cele care erau în plus, cumpărate în Imperiul otoman, netrecute în teșcherea, să se perceapă taxa *otlakie*. Pentru mieii rezultați din fătare, primăvara, nu se plătea însă nici o taxă. La plecare, plata pentru mijloacele de transport folosite la traversarea Dunării trebuia să se facă imediat, „fără nici o rezistență“. Se interzicea însă orice plată suplimentară. Puteau, totodată, lua cu ei lina rezultată de la oile proprii, fără nici o taxă vamală, și, de asemenea, pieile de la vitele moarte, precum și merindele de drum pentru 10–15 zile ⁹³.

În cazul decesului vreunuia dintre mocani sau dintre ciobanii lor, „nu va avea loc din partea autorităților locale nici un amestec în privința moștenirii acestuia și nici nu se va percepe vreo taxă“. Pentru ca „moștenirea să nu fie pierdută sau risipită de rudele sau insoțitorii săi, înainte de a anunța oficialitățile otomane despre deces, se vor adresa biroului consular imperial existent“. Dacă totuși vreun supus otoman revendica o parte din moștenire, problema trebuia rezolvată pe calea tratativelor, cu „multă atenție“ ⁹⁴.

Ciobanii și argații supuși austrieci aflați în serviciul mocanilor nu puteau fi obligați, „în nici un mod, împotriva voinței lor, să intre în serviciul vreunor supuși otomani“. Dacă totuși ei făceau acest lucru din propria dorință, încheind o înțelegere în legătură cu aceasta, trebuia respectat termenul stabilit, neputînd fi nimeni ținut să rămînă în slujbă mai departe, împotriva voinței sale ⁹⁵.

Neînțelegerile ivite între mocani sau între aceștia și ciobanii lor urmau să fie arbitrate „în prezența consulului imperial sau a interpretului său

⁹¹ *Ibidem*, p. 219–220.

⁹² *Ibidem*, p. 220–221.

⁹³ *Ibidem*, p. 221–222.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 222–223.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 223.

în fața unui tribunal otoman“. „Hotărîrea judecătorească și aplanarea conflictelor între mocanii, ciobanii sau argații supuși austrieci se va da numai de către autoritățile austriece, de aceea nu va avea loc din partea organelor otomane, în aceste cazuri, nici un amestec sau tulburare“. Pentru pagubele aduse pășunilor unor persoane particulare trebuia să se plătească despăgubiri, de acest lucru urmînd să se îngrijească de asemenea organele consulare austriece ⁹⁶.

La această convenție se referă și Papadopoulos Vretos în lucrarea amintită, precizînd că mocanii veniți în Dobrogea aveau obligația de a se supune jurisdicției și supravegherii consulilor austrieci, cărora le plăteau anual 4 florini în argint de persoană ⁹⁷. Ei erau însă scutiți de taxa de 20 de parale numită *çubuk parası*, pe care o plăteau crescătorii de vite supuși otomani ⁹⁸. Pentru ultimii ani ai stăpînirii otomane sînt știrile lui Kanitz, care arată că mocanii, pentru dreptul de a-și ierna în Dobrogea oile și bovinele, plăteau pașei de la Tulcea 4 parale pe cap de vită și-i dădeau a 50-a parte din totalul animalelor ⁹⁹. La 1870, Nifon Bălășescu nota că taxa de pășunat se plătea totdeauna la Sfîntul Gheorghe ¹⁰⁰ (23 aprilie).

În Dobrogea, mocanii se aflau sub jurisdicția consulatelor austriece „de pe țărmul Dunării și a Mării Negre“, după cum se exprima Ion Ionescu de la Brad la 1850 ¹⁰¹, respectiv de la Galați, Rușciuc și Varna, la care se adaugă și unele viceconsulate ¹⁰². La 1 august 1844 s-a hotărît ca, pentru buna desfășurare a transumanței mocanilor „și a conteneli(î) jafurilor ce s-ar face“, să se orinduiască „în toate schelele“, și în primul rînd la Dunăre, cite un vechil ¹⁰³. Atunci a luat ființă, foarte probabil, Stărostia mocanilor de la Hirșova, atestată în mod sigur la 1849 ¹⁰⁴ și la 1851 ¹⁰⁵.

În 1856, la un an după încheierea convenției austro-otomane, ia ființă un viceconsulat al Austriei la Hirșova, destinat să se ocupe special de treburile mocanilor veniți cu vitele în Dobrogea. În fruntea acestei instituții, în calitate de locțiitor de viceconsul, a funcționat transilvăneanul Nicolae Țircă, de fel din Satu Lung, el însuși stăpînul unui mare număr de vite (oi, cai, bovine), om energic și cu autoritate, care a făcut multe lucruri bune pentru mocani.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ André Papadopoulos Vretos, *op. cit.*, p. 152.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 169.

⁹⁹ F. Kanitz, *op. cit.*, p. 482.

¹⁰⁰ Nifon Bălășescu, *op. cit.*, p. 369.

¹⁰¹ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 67.

¹⁰² G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 41.

¹⁰³ Arh. St. Cluj-Napoca, Protocol pentru cheltuielile de obște / 1833–1852, f. 19.

¹⁰⁴ Tudor Matiescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 148.

¹⁰⁵ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 41.

Acest viceconsulat își încetează activitatea după expirarea convenției din 1855: în 1869 sau poate chiar în 1865, anul expirării ¹⁰⁶!

Această protecție consulară era absolut necesară, deoarece turcii, atit autoritățile otomane, cit și arendașii suhaturilor, și chiar locuitorii satelor, săvârșeau nenumărate abuzuri în relațiile cu mocanii. În februarie 1844, așa cum se arăta într-un raport al carantinei Gura Ialomiței, se orinduse la Hirșova o comisie din partea consulatului austriac de la Galați, cu un trimis al pașei din Rușciuc, pentru a cerceta jalba păstorilor transilvăneni aflați cu vitele „în Turchiia spre ernatec“, nemulțumiți că aianii și vameșii le luaseră o sumă de bani mai mare „decit aveau poruncă să ia“. Mocanii au obținut câștig de cauză, banii incasați în plus fiindu-le restituiți ¹⁰⁷.

Numeroase abuzuri de acest fel au fost sesizate, la 1850, de către Ion Ionescu de la Brad. El arăta că autoritățile otomane îi jefuiau pur și simplu pe mocani, aceștia fiind obligați să plătească aianului pentru permisiunea șederii în Dobrogea, să plătească mereaua (suhatul) „la sat sau la aian sau la meregiu și de multe ori la cite doi din aceștia“ și, în plus, să dea beilicul ¹⁰⁸ (impozitul indirect pe vite), la care erau impuși numai supușii otomani. Reputatul agronom preciza că mocanii, în afara obligațiilor obișnuite, erau „bîntuiți și de beilicii, adică de acei ce le ie beilicul ... se numără oile, se ia din zece una, care este mai frumoasă și mai bună“ ¹⁰⁹. În alte locuri el vorbește de asemenea de abuzurile beilicilor ¹¹⁰.

Suhaturile erau luate de la Constantinopol de „meregii“ și arendate mocanilor, așa cum am văzut mai sus, cu prețuri mult mai mari ca pînă atunci ¹¹¹. Situația, așa cum o arată Ion Ionescu de la Brad, este impresionantă: „Turcii care prigonesc pe mocani pentru că le iau suhaturile pe care ei înainte le aveau degeaba, tătarii care prigonesc pe mocani pentru că, de cînd se vindură suhaturi au pierdut pe mulți mocani cărora ei le da pămînt din merelele părăsite, aenii care, de cînd s-au vindut suhaturile din Țarigrad, au pierdut laptele ce-l mulgeau ei de la oile mocanilor, cu un cuvînt toți prigonesc pe mocani, cari, ca sudiți, nu dau beilic. Și este o luptă spre a-i alunga din Dobrogea“. Îngrijorați „despre viitorul lor“, mocanii au intervenit la guvernatorul de la Rușciuc. Said Pașa, care le-a răspuns că, pînă în iarna aceluia an, „se va hotări și că din vreme li se va da de știre sau să rămînă sau să se ducă din Dobrogea“ ¹¹². Lucrurile luaseră așadar o întor-

¹⁰⁶ Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, în „Analele Dobrogei“, XIII—XIV (1932—1933), p. 38—52; Tudor Mateescu, *Săceleanu Nicolae Țircă și Dobrogea*, în „Cumidava“, VIII (1974—1975), p. 145, 151.

¹⁰⁷ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 119—120.

¹⁰⁸ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 112.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 57.

¹¹⁰ *Ibidem*, p. 115, 127.

¹¹¹ *Ibidem*, p. 57, 64, 78.

¹¹² *Ibidem*, p. 125.

sătură gravă, dar, pînă la urmă, problema rămîinerii mocanilor în Dobrogea a fost rezolvată în favoarea lor, ajungîndu-se, așa cum am văzut, la prevederile, foarte clare, ale convenției din 1855.

În luna mai 1850 Ion Ionescu de la Brad îl întîlnea la Rușciuc pe preotul Ioan Verzea, împuternicit al mocanilor, care venise să arendeze direct de la guvernatorul Said Mirza Pașa suhaturi în Dobrogea. Aceasta deoarece la Bazargic, unde avusese loc în primăvara aceluia an cumpărarea pășunilor, Reșid Aga, dregătorul otoman însărcinat cu vînzarea lor, arendase suhatur mocanilor numai în cinci cazale ale provinciei și „cu îndoit preț”¹¹³. Tot în luna mai, același preot Ioan Verzea era „vechil” al mocanilor din Dobrogea¹¹⁴ în problema pretenției acestora la suma de 8 000 de galbeni „pentru beilicul ce li s-au luat în contra tractatelor”. El obținuse în acest scop „hirtii de la Meternih și de la alte locuri spre a merge la Constantinopol”¹¹⁵. În legătură cu beilicul, la care fuseseră impuși în mod abuziv, mocanii strînseseră o sumă de bani, pe care o încredințaseră lui Dumitru Hira din Sibiu, acesta urmînd să întreprindă și el demersuri în acest sens¹¹⁶.

La toate acestea se adaugă abuzurile consulilor austrieci și ale oamenilor lor. Este edificatoare următoarea apreciere a lui Ion Ionescu de la Brad: „Misiunea conțului nu este alta decît a jefui pe mocani și de a le lua averea de la cei ce mor și a căroră urmă se pierde”¹¹⁷. În alt loc el arăta de asemenea: „Românii și mocanii din Dobrogea se pare că sînt foarte importanți pentru consuli austriecești, care cu apărarea află prilejul de a le viri mîna în pungă”¹¹⁸. Același autor amintește și cu alte prilejuri de jafurile săvîrșite de consuli asupra păstorilor transilvăneni¹¹⁹. Un locuitor al satului Aliman, „vechil de conț peste mocani”, era caracterizat ironic de Ion Ionescu de la Brad drept „o bunătate de om”¹²⁰.

Reputatul agronom menționa cazul unui mocan aflat cu tirla „la coada lacului Baci”, lingă Rasova, care, în acel an, 1850, a plătit, pentru 800 de oi, 380 de lei și 25 ocale de mițe ciorbagiului din Arabagilar, din care subașa din Rasova a luat 100 de lei pentru mudirul din Chiostengea. Același subașă a mai luat direct de la mocan, alți 500 de lei, tot pentru mudirul de la Chios-

¹¹³ *Ibidem*, p. 78.

¹¹⁴ Despre acest personaj, el însuși stăpîn de tirlă, participant la transhumanța în Dobrogea, vezi Tudor Mateescu, *Un preot transilvănean în Dobrogea înainte de 1877 – Ioan Verzea*, în „Biserica Ortodoxă Română”, XCIII (1975), nr. 7–8, p. 940–943.

¹¹⁵ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 66–67.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 57, 67.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 126.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 53.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 67, 112, 127.

¹²⁰ *Ibidem*, p. 131.

tengea. În plus, mocanul a trebuit să dea o sumă consulului și să plătească și beilic fiscalului otoman. Era impus așadar și ca supus austriac și ca raia ¹²¹.

Alt caz de abuz relatat de Ion Ionescu de la Brad este cel al mocanului Neculai Rău, stabilit în satul Cochirleni, unde s-a căsătorit cu fiica unui român autohton, Dobre sin Ion. La moartea sa, fiind socotit raia, „după obicei, s-au dat cadidului zeciuială din toată averea mortului și au rămas văduva cu copil și cu averea“. Încetînd din viață și copilul, consulul austriac „au venit să ieie averea de la văduvă“, în mod abuziv („în putere“). Mudirul de la Chiostengea a hotărît însă ca averea, în valoare de 3 000 lei „în boi și oi“, să rămînă văduvei, „fiindcă Neculai Rău au fost rae“ ¹²².

Mare tulburare a pricinuit în rindurile mocanilor o întimplare petrecută în 1851. Aianul de la Constanța, încălcînd înțelegerile, a pretins, în mod abuziv, o impovărare a dărilor, stabilind un termen de conformare de numai zece zile. Îngrijorați, mocanii s-au adresat stărostiei de la Hirșova, consulatului de la Galați și viceconsulatelor, care s-au plîns guvernatorului Said Pașa de la Silistra. Acesta face însă observația că, din înalta poruncă a Porții, toți mocanii aflați în Imperiul otoman, care nu puteau face dovada că se întorceau în fiecare an în patria lor, urmau să plătească beilicul și darea *çubuk — parası* („dass Beilik und Czibuk — parasse von allen jenen Mokbanen genommen werden sollen die in der Türkei ansässig, oder die nicht ausweisen können dass sie alljälwig in ihr Heimath rückkehren“) ¹²³.

Uneori, mocanii aveau de suferit abuzuri și din partea locuitorilor musulmani ai Dobrogei. Pe la 1860, „economul de vite“ Radu Bercaru avea arendat legal, pe mai mult timp — doi-trei ani — un loc de pășune la Bechira, între satele Șiriu și Muslui (cazaua Hirșova), pe care tătarii din aceste două așezări, veniți de curînd din Crimeea, vroiau să pună stăpînire și să-l transforme în teren de cultură, pretinzînd că le fusese atribuit lor de către stat. Cu actele în mină, mocanul s-a prezentat la autoritățile locale, care au fost nevoite să-i recunoască dreptatea. Nicolae Țircă, locțiitorul de viceconsul al Austriei la Hirșova, l-a sfătuit însă să se ducă și la consulatul general de la Rușciuc, care, într-adevăr, a intervenit pe lingă pașa, iar acesta a dat poruncă mai departe caimacamului. Acesta din urmă, deși i-a dat dreptate lui Radu Bercaru, a arătat că nu i-o poate aplica, deoarece nu dispunea de armată. În cele din urmă, Nicolae Țircă este cel care rezolvă conflictul, cu deosebită energie, prezentîndu-se la fața locului, însoțit de fratele economului de vite și de doi servitori bine înarmați, în ziua în care tătarii se pregăteau să are pămîntul, și luîndu-le cu forța acestora fiarele de la pluguri ¹²⁴.

¹²¹ *Ibidem*, p. 126; I. Ionescu de la Brad, *op. cit.*, p. 120.

¹²² Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 68.

¹²³ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 41—42.

¹²⁴ Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, p. 43—44.

În organizarea vieții păstorești transhumante a mocanilor, unitatea o forma tirla, constituită din vite, păstori, obiecte de inventar, rezerve de hrană etc. De regulă, o tirlă se afla în posesia unui singur stăpîn, dar erau și cazuri, foarte rare e-adevărat, de mocani bogați care dețineau cite două tirla. La 9 martie 1853, intra în Țara Românească pe la Călărași (Știrbei), întors din Dobrogea, Ilie Dobrotă din satul Poiana cu cele două tirla ale sale, cuprinzînd 4 118 oi, 45 cai și 8 asini ¹²⁵. Alteori, mai mulți stăpîni se asociau, adunîndu-și vitele și ciobanii într-o singură tirlă. Iată ce constatare făcea în acest sens, la 1850, Ion Ionescu de la Brad: „Mocanii se despart în trei clase: clasa întii are tirla celor bogați, puțini la număr; clasa doua este formată din asociația mai multor mocani, care se pun sub un șef și pe numele lui păstoresc; clasa treia, cea mai numeroasă din toate, este alcătuită din mocani cu 100 pînă la 500 oi și care n-are relații cu guvernul, ci cu aenii și satele, care le vind merele cu paguba vistieriei“ ¹²⁶.

Din cercetarea documentelor de arhivă rezultă însă că asocierea între stăpîni (cel puțin oficial) nu era deloc un fenomen frecvent. Citeva cazuri se cuvine totuși să fie prezente. Astfel, în septembrie 1837, Dumitru Grădinaru și Radu Rușină din Rîșnov treceau în Dobrogea o singură tirlă cu nouă ciobani ¹²⁷. În 1841, Măcsin Stănilă din Poiana era tovarăș cu Oprea Dordea din același sat ¹²⁸. Din condica mocanilor aflați în Dobrogea, întocmită, la 9 octombrie 1845, de cancelaria consulatului austriac de la Galați, rezultă că, din cele 114 tirla recenzate doar nouă erau constituite prin asociere, cea mai mare fiind a fraților Cosma și Radu Bercaru din Cernat ¹²⁹. La fel, în condica punctului Gura Ialomiței pe 1853 figurează tirla fraților Moise și Alexe Ciută din Satu Lung ¹³⁰. De regulă însă aceste asocieri nu durau mult timp, fiecare stăpîn căutînd să-și constituie o tirlă proprie. La 1838, de pildă, Radu Rușină, pomenit mai sus, este înregistrat cu tirlă aparte ¹³¹.

Dintre vitele care alcătuiau o tirlă, pe primul loc se aflau, desigur, oile, care erau de mai multe rase ¹³². De obicei nu se menționează rasa, dar, din evidențele carantinei Brăila pe 1831, unde se face această specificare, reiese că mocanii aduceau în Dobrogea la pășunat numai oi țigăi și birsane ¹³³. Ele erau foarte apreciate, așa cum consemna, la 1850, Ion Ionescu de la

¹²⁵ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 104—105.

¹²⁶ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 126.

¹²⁷ Arh. St. Slobozia, fond Ocîrmuirea județului Ialomița, dosar 4 577/1837, f. 67.

¹²⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 223/1841, f. 300—301.

¹²⁹ G. Vălsan, *Mocanii în Dobrogea la 1845 ...*, p. 42—46.

¹³⁰ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 835/1853, f. 275—276.

¹³¹ *Ibidem*, fond Comitetul Carantinelor, dosar 799/1838, f. 159—160.

¹³² Andrei Veress, *op. cit.*, p. 139—140.

¹³³ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 104/1831, f. 58—61; 66—68.

Brad, care arăta că oile bogatului mocan Radu Jălea se vindeau cite un galben una ¹³⁴. De la geologul austriac Peters aflăm apoi faptul că negustori de brinză veneau special în Dobrogea pentru a cumpăra acest produs de la mocani, pe care-l revindeau la Constantinopol și în porturile turcești de la Mediterana ¹³⁵.

În ceea ce privește caii mocănești aduși pe pășunile dobrogene, aceștia, după cum aprecia Mihail Czajkowski la 1841, erau de talie frumoasă, buni pentru cavalerie și se puteau cumpăra la prețul moderat de 400 piaștri unul ¹³⁶. Vorbind despre caii aceluiși Radu Jălea, Ion Ionescu de la Brad arăta însă că aceștia proveneau „din soiul ce l-au apucat Pruncu din Moldova“ și că se vindeau cu cite 15 galbeni ¹³⁷. Caprele și bovinele aduse de mocani în Dobrogea erau, credem, din rasele obișnuite. Cu totul intimplătoare, așa cum am văzut mai sus, era prezența bivolilor și a catirilor. La fel și cea a porcilor, deși aceștia erau aduși frecvent la păscut în Țara Românească și Moldova ¹³⁸. Avem doar o singură știre, potrivit căreia, în mai 1853, porcii de la tirla unor mocani, situată lângă pichetul Frecăței din județul Brăila, au trecut peste Dunăre în Dobrogea. În septembrie însă, fiind „invățați“ pe malul stîng, „rimătorii“ au revenit singuri la tirlă ¹³⁹.

Numărul păstorilor (ciobani, hergheliegii, văcari) varia de la 1 pînă la 10—15 sau chiar mai mulți ¹⁴⁰, în funcție de suma vitelor ¹⁴¹. Vîrsta lor pe care documentele carantinei Oltenița o consemnează uneori, mergea de la 13 la 50 de ani, marea majoritate fiind însă sub 30 de ani ¹⁴². În unele cazuri, stăpinii de tîrle își duceau și feciorii nevîrstnici, dar probabil numai pentru a-i obișnui cu transhumanța în Dobrogea, nu pentru a participa efectiv la acest fenomen. Astfel, în decembrie 1839, cunoscutul mocan bogat, Dumitru Mosora din Săliște trecea la dreapta Dunării, pe la Gura Ialomiței, „cu un copil al lui“ ¹⁴³. Femeile nu erau însă prezente decît în mod cu totul accidental. În martie 1838 mergea în Dobrogea, pe la Călărași, Sora femeia

¹³⁴ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 63, 67.

¹³⁵ Karl F. Peters, *op. cit.*, p. 52.

¹³⁶ Gh. Platon, *op. cit.*, p. 211.

¹³⁷ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 63, 67.

¹³⁸ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 151.

¹³⁹ Arh. St. Buc., fond Ministerul de Război, Departamentul ostășesc, dosar 226/1853, f. 87, 92, 179—180. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, II, p. 430.

¹⁴⁰ La 15 decembrie 1836, trecea în Dobrogea, pe la Gura Ialomiței, Bucur Cojocaru din Săliște cu 22 de ciobani simbriași, aflați în slujba sa, din care 15 erau tot din Săliște, ceilalți fiind din Rod, Vale, Galeș și Poiana. (Arh. St. Slobozia, fond Ocirmuirea județului Ialomița, dosar 5 167/1836, f. 218, 279).

¹⁴¹ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 119/1840, f. 6—8. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 407.

¹⁴² Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2 548 B/1835, f. 63—69, 144—160, 179—182, 202.

¹⁴³ Ibidem, dosar 799/1838, f. 666—667.

„ot Bran“, cu un copil ¹⁴⁴ și, tot pe acolo, în iunie același an, Neacșa fata de la Brașov ¹⁴⁵. Se duceau, cu siguranță, spre vederea vreunui membru al familiei, fără a fi vorba de participarea lor propriu-zisă la păstoritul transhumant pe pășunile dobrogene.

Păstorii erau plătiți aproape totdeauna în natură, simbria constind în oi și miei, după locul ocupat de fiecare în ierarhia tirliei, după numărul vitelor aflate în pază, ca și după sezonul de pășunat ¹⁴⁶. Nemulțumirile păstorilor simbriași puteau îmbrăca uneori forme grave. În anul 1838, cei trei ciobani ai lui Gheorghe Golea, aflați cu tirla în Cotul Dunavățului — zona dintre brațul Sfintu Gheorghe și lacul Razim, ținut pustiu pe vremea aceea ¹⁴⁷ — își omoară stăpînul, pentru a fi ei „mai folosiți“ ca pînă atunci ¹⁴⁸. Pare a fi o variantă în proză a „Mioriței“ ¹⁴⁹, mai ales că evenimentul are loc înainte de prima înregistrare a celebrei balade, dar acest fapt putea, desigur, să se întimplă oricînd. Legat de aceasta, se poate pune însă problema locului de origine a capodoperei populare românești. În nici un alt loc afară de Dobrogea nu se puteau întîlni la pășunat (nu în simplă trecere) păstori din toate cele trei provincii istorice românești — Transilvania, Țara Românească și Moldova ¹⁵⁰. În „Miorița”, varianta clasică, este vorba, așa cum se știe, de doi stăpîni de tirlă care-l omoară pe al treilea, nu de simpli ciobani simbriași care-șiucid stăpînul pentru a-l jefui, dar în eposul popular intervine, desigur, fantezia poetică ¹⁵¹. Un asemenea eveniment se va fi petrecut cîndva în Dobrogea, în mediul transhumant, poate în secolul al XVIII-lea, el stînd, după părerea noastră, la originea neasemuitei balade.

Uneori, păstorii simbriași își schimbau stăpînul ¹⁵² chiar în timpul șederii în Dobrogea, fără a se mai întoarce în Transilvania ²⁵³. Astfel, în

¹⁴⁴ Ibidem, f. 149–150.

¹⁴⁵ Ibidem, f. 287–288.

¹⁴⁶ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 203–204; Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 407.

¹⁴⁷ Tudor Mateescu, *Chilia Veche și biserica românească din această localitate în timpul stăpînirii otomane*, în „Biserica Ortodoxă Română, XCIX (1981), nr. 1–2, p. 346.

¹⁴⁸ Idem, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 414.

¹⁴⁹ Ibidem, p. 410.

¹⁵⁰ Într-o variantă a „Mioriței“ culească în Dobrogea, informatorul face apel la un fapt real. La un pârșalbatic, „este îngropat un cioban și to' se dușmănea“. Vezi Adrian Fochi, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*, București, [1964], p. 805.

¹⁵¹ Există însă și variante în care ucigașii nu sînt stăpîni de tirlă, ci păstorii simbriași ai victimei: „ș-un mîndru cioban, / tînăr moldovean, / cu trei dorojani, / fecieri de mocani ... / slugi de nouă ani“. (Ibidem, p. 795–796).

¹⁵² Schimbarea stăpînului era un fenomen obișnuit, dar care crea unele greutăți în desfășurarea păstoritului, mai ales în ceea ce privește evidențele ținute de autorități, așa cum se arată într-o circulară a Guberniului Transilvaniei din 14 septembrie 1807. (Andrei Veress, *op. cit.*, p. 94). Într-o creație populară găsim următoarele versuri: „Legea la cioban bălan, / țiam plătit să stai un an și de scribă și nevoi / ai stat patru luni la ei / învoiala ni călcăt / și dracului m-ai lăsat, / pe drumul haiducilor, / unde-i greu ciobanilor“. (Romulus Vulcănescu, *Etnologie juridică*, București, 1970, p. 103–104).

¹⁵³ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 408.

toamna anului 1834, doi ciobani din Săliște, numiți amândoi Ilie Milea, au trecut la dreapta Dunării, pe la carantina Călărași, cu turma lui Oprea Gherman, pentru ca, peste un an, cind stăpinul lor și-a iernat vitele în altă parte, să se angajeze la tirla lui Toma Marcu ¹⁵⁴.

În alte cazuri, după ce-și părăseau stăpinul cu care veniseră, unii mocani se tocmeau pentru paza vitelor în satele românești din Dobrogea ¹⁵⁵. În vara anului 1852, Ion Dragomir din Galeș și Ion Ivan din Rășinari, aflați de trei ani în Dobrogea, unde trecuseră, fără îndoială, cu tirla mocănești, au slujit la vacile satului Agighiol, de unde au primit „carte moldovenească“, așadar acte în limba română ¹⁵⁶.

Și mai frecventă era angajarea mocanilor ca păstori la turcii sau tătarii bogăți din Dobrogea. În 1838, Ion Busoiu din Rîșnov declara la carantina Brăila că venise în toamna precedentă la dreapta Dunării cu tirla lui Ion Stănculeț, tot din Rîșnov, dar dupădouă luni intrase în slujba unui turc numit Aliș din satul Sarai. Deoarece însă, mai multe oi din turma pe care o păzea se prăpădiseră în timpul iernii, stăpinul a vrut să-l omoare, ceea ce l-a determinat să fugă pe ascuns în Țara Românească ¹⁵⁷. În 1839, doi ciobani din Săcele, Nițu sin Liță și Stan sin Radu Negraru, aflați în Dobrogea cu oile unor mocani, s-au angajat la Ali Aga, un tătar din satul Sacsanculac, cu o simbric de 12 oi cu miei pe an, la care au slujit un an și jumătate. După aceea au trecut la tătarul Mehmet Ali din aceeași localitate, unde au mai găsit doi mocani, angajați mai demult. În septembrie 1841, cei doi ciobani mai vechi fiind omoriți de tătari și aruncați într-un puț, ei au fost nevoiți să fugă la stînga Dunării, deoarece îi aștepta aceeași soartă ¹⁵⁸.

Alți trei mocani, Nicolae sin Toma Anghel din Vlădeni, ținutul Brașov, Moise sin Dumitru Săraru și Ion sin Bucur Tebeică, ambii din Cohalm, s-au tocmit, în toamna anului 1842, la Murat Mola, „stăpinul tătarilor“ din satul Sarai, doi ca ciobani, iar al treilea ca herghelegiu. La oi se mai afla un mocan, Gheorghe Țuțuianu, care sluja de un an și pe care stăpinul l-a dus într-o zi în pădurea Ciucurova, unde l-a tăiat și l-a aruncat într-un puț. Fiind descoperit peste cîtva timp acolo, cei trei au fost nevoiți să fugă, pentru a nu pătîmi și ei „pierdere de viață“. După multe peripeții, ei au izbutit să ajungă peste Dunăre, la carantina Gura Ialomiței, fără nici un ban, încît nici nu aveau de cheltuială pentru hrană ¹⁵⁹.

În 1841, Zaharia Nica Stroe din satul Beclean „din Transilvania“ a trecut în Dobrogea cu o tirlă mocănească, angajîndu-se apoi la un tătar.

¹⁵⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 123.

¹⁵⁵ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 409.

¹⁵⁶ Idem, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 176—177.

¹⁵⁷ Idem, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 408, 413.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p. 408, 415.

¹⁵⁹ *Ibidem*, p. 408, 415—416.

În septembrie 1844, el a fost însă nevoit să fugă la stînga Dunării, deoarece stăpînul voia „prin silnicie a-l turci“¹⁶⁰. De cele mai multe ori uciderea sau amenințarea cu moartea survenea în momentul în care păstorii își cereau drepturile, fiindcă astfel stăpînii respectivi scăpau de plata simbricii pe care-o datorau¹⁶¹.

De obicei, numai stăpînii de tîrle mai puțin instăriți își însoțeau vitele în Dobrogea, cei bogați rămînînd în Transilvania¹⁶². În lipsa stăpînului, tîrta se afla în grija unuia dintre vătafi, numit *scutar*¹⁶³, termen care apare încă de la începutul secolului al XVII-lea¹⁶⁴. El era de regulă și baciul și se îngrijea de toate trebuințele tîrlei, avînd pe mîna sa banii incredințați de stăpîni: hotăra drumul spre iernare, aplană conflictele dintre ciobani și locuitorii satelor prin care treceau, arenda pășunilor și cumpăra nutreț pentru vite¹⁶⁵. După cum se exprima chiar un stăpîn de tîrlă la 1840, scutarul era printre altele, „orînduit să cumpere mălai și altele trebuincioase la ciobani“¹⁶⁶. Totodată, el era cel care ținea „reghia“ turmei și actele păstorilor¹⁶⁷. În toamna anului 1841, dintre cei 419 mocani trecuți cu vitele în Dobrogea pe la Oltenița, 13 sînt menționați ca scutari¹⁶⁸.

Stăpînii, la citva timp după ce vitele lor se stabileau pentru iernat, veneau în Dobrogea să-și inspecteze tîrlele și să aducă unele lucruri de trebuință pentru păstori¹⁶⁹. La 25 noiembrie 1832, carantina Călărași raporta că „pînă acum au fost numai slugi, iar de acum înainte încep a trece și stăpînii lor după obicei ..., spre vederea vitelor“¹⁷⁰. La fel, într-un raport al carantinei Pîua Petrii din 12 decembrie același an, se spunea că „au început a veni mocanii, stăpînii oilor ce au trecut astă toamnă pe la această schelă în Turchia, să treacă și ei în Turchia după vitele lor, că la trecerea oilor au fost numai ciobani și acum vin și stăpînii ca să le aducă de cheltuială de ernatic“¹⁷¹. În cursul lunii decembrie 1831, a trecut la dreapta Dunării, pe la Călărași, un mare număr de mocani stăpîni, majoritatea din Săliște, despre care se arăta că „merg spre vederea oilor ce le au spre ernatic în Turchia, la Mangaliia, cu soroc de două luni“, toți avînd cai „cu tărhaturile lor“ și anumite sume de bani¹⁷². În decembrie anul următor, tot la Călărași, erau înregis-

¹⁶⁰ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei* ..., p. 123.

¹⁶¹ Idem, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 408–409.

¹⁶² *Ibidem*, p. 407.

¹⁶³ *Ibidem*: N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni* ..., p. 220

¹⁶⁴ Andrei Veress, *op. cit.*, p. 134.

¹⁶⁵ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni* ..., p. 220–221.

¹⁶⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 403/1840, f. 141.

¹⁶⁷ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 407.

¹⁶⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 210/1841, f. 60–76, 78–83.

¹⁶⁹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea* ..., I, p. 407.

¹⁷⁰ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 2 379/1832, f. 135.

¹⁷¹ *Ibidem*, f. 138.

¹⁷² *Ibidem*, dosar 2 383/1832, f. 4–5, 8–12.

trați 343 de stăpîni de tîrle, toți din satele mărginene, care mergeau „în Turchiia, spre vederea oilor“. Oprea Borcea din Săliște ducea cu el 2 cai, 2 perechi „dăsagi cu boarfe“ și 20 galbeni, Aliman Moga, din același sat — 2 cai, 4 perechi „dăsagi cu boarfe“, 10 galbeni și 50 țvanțihi, Bucur Bordei din Poiana — 1 cal, 2 perechi „dăsagi cu calabalic“, 5 galbeni și 20 țvanțihi ș.a. ¹³³. În ziua de 13 decembrie 1848, traversau Dunărea, pe la Oltenița, 40 de mocani stăpîni de tîrle, care mergeau, „cu cai și al lor tărhat“, la vitele ce le aveau

În locurile stabilite pentru iernat, în mod obișnuit se instalau așa numitele *saiete*, șoproane lungi care constituiau adăposturi pentru ploaie și în care erau așezate „țoalele“. Mai rar erau puse sub cerul liber, în apărători improvizate numite „zăvezi“, un fel de garduri de trestie în formă de ic, cu colțul în fața vîntului, pentru a nu se stingea focul. În saiele se depozitau obiectele obișnuite ale tîrlei și cantități de 300—400 ocale de făină și cam tot atita sare, ceea ce făcea ca aceste instalații să fie oarecum stabile. Vitele se deplasau însă de la ele, pentru pășunat, cale de 30—40 de kilometri, păstorilor trimițindu-li-se periodic de mincare ¹⁵⁵.

Uneori se construiau însă colibe, despre una dintre ele fiind vorba într-un document din anul 1836 ¹⁷⁶. Mocanii care rămîneau mai mult își făceau și „perdele“ din stof pentru adăpostirea meilor tineri ¹⁷⁷. În unele cazuri se ridicau și cișle-stine de iarnă (tc. *kușla*, de la *kuș* = iarnă), cum era cea a lui Radu Jălea de lingă Seimeni, instalație stabilă, unde era găzduit, în aprilie 1850, Ion Ionescu de la Brad ¹⁷⁸. Acolo, așa cum constata reputatul agronom, în iulie același an, se cosea iarbă, pregătindu-se finul pentru iarna următoare ¹⁷⁹, ceea ce constituia o raritate în Dobrogea înainte de 1877 ¹⁸⁰.

În ciuda climei, în general mai blinde, se întimpla uneori caiernile dobrogene să fie neobișnuit de grele, cu viscole și ninsori abundente, cînd oile, prinse în loc deschis, mureau în număr mare ¹⁸¹. Mocanul săliștean Stan Banciu arăta în însemnările sale că, în 1828, cînd a fost o iarnă timpurie, a iernat, pînă la Crăciun, în raiaua Brăilei, după care a trecut Dunărea pe gheață în Dobrogea. Acolo însă „au dat ghiforu“ și s-au prăpă-

¹⁷³ Ibidem, door 2 324 I partea I/1833, f. 29—50.

¹⁷⁴ Ibidem, dsar 685/1848, f. 1, 7.

¹⁷⁵ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 240.

¹⁷⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 123.

¹⁷⁷ Ibidem, dosar 824/1838, f. 108; N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 245—246.

¹⁷⁸ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 63.

¹⁷⁹ Ibidem, p. 110.

¹⁸⁰ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 242.

¹⁸¹ Ibidem, p. 245—246; Tudor Maleescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 410.

dit toate oile în Valea Grecilor ¹⁸². Despre oi „pierite de iarnă“ se vorbește și în două documente din 1831 ¹⁸³ și 1838 ¹⁸⁴. O iarnă „năpraznică“ a fost cea din 1849/1850, așa cum arătau mai mulți mocani aflați în Dobrogea, într-o jalbă către Agenția austriacă de la București ¹⁸⁵. O altă primejdie venea din partea lupilor, foarte numeroși pe atunci în provincia dintre Dunăre și mare ¹⁸⁶. Au fost cazuri cînd lupii „au rupt“ zeci de oi din unele turme ¹⁸⁷, fără ca ciobanii să poată lua vreo măsură eficientă de apărare.

Erau apoi tilharii, cei mai mulți turci, dar unii și români, care atacau tîrlele ¹⁸⁸. În februarie 1844, tîrla mocanilor Pătru Vetrigan și Bucur Himbășanu, aflată lingă satul Gura Batovei din cazaua Balcic, este atacată de o ceată de tilhari turci, mai mulți ciobani fiind omoriți ¹⁸⁹. La fel, în ianuarie 1846, un grup de „șapte făcători de rele, legați la cap și înarmați“, veniți din Dobrogea, au jefuit mai multe tîrle mocănești din Balta Ialomiței ¹⁹⁰. Ion Ionescu de la Brad arăta că, în anul 1849, „hoții care au spăriet Dobrogea și au îngrozit pe mocanii bogați au fost 7 mocani care au prădat și pe Zaharia Blebea, la a căruie cișlă au împușcat și un băet“ ¹⁹¹.

În fața acestor primejdii, singurele arme de apărare, deoarece în general, cele de foc le lipseau, erau bitele și ciinii, despre care aveau o zicală: „Bita și ciinele nu se vind, pentru că nu se pot plăti“ ¹⁹². În ianuarie 1846, ceata de tilhari amintită mai sus a fost întîmpinată de ciobanii de la una din tîrlele atacate „cu ciomege“ ¹⁹³. Bitele, pe care se pricepeau să le minuiască cu o mare dexteritate, erau din lemn tare de corn, din pădurile din sudul Dobrogei și erau împodobite cu diverse ornamente ¹⁹⁴. În ceea ce privește ciinii, englezul Barkley arăta că fiecare tîrlă era însoțită de „o jumătate de duzină de ciini mari, frumoși, fără cozi, feroci ca lei“. A văzut chiar cum doi dintre aceștia au făcut seama unui lup ¹⁹⁵. La 14 martie 1853, carantina Călărași (Știrbei) raporta că mocanii care veneau din Dobrogea „s-au obișnuit a aduce cu dinșii o mulțime de ciini, adunați du prin Silistra și alte locuri“ ¹⁹⁶.

¹⁸² Ax. Banciu, *op. cit.*, p. 716.

¹⁸³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1831, f. 44.

¹⁸⁴ Ibidem, dosar 824/1838, f. 90.

¹⁸⁵ Ibidem, dosar 1 429/1950, f. 3.

¹⁸⁶ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 410.

¹⁸⁷ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1831, f. 44; dosar 824/1838, f. 90.

¹⁸⁸ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 210—211.

¹⁸⁹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 120.

¹⁹⁰ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 768/1846, f. 6.

¹⁹¹ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 58.

¹⁹² N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 246.

¹⁹³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 768/1846, f. 6.

¹⁹⁴ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărgineni ...*, p. 246.

¹⁹⁵ Henry C. Barkley, *op. cit.*, p. 36.

¹⁹⁶ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 63/1853, f. 4.

Erau totuși mocani, stăpîni de tîrle, care posedau și arme de foc. În martie 1831, Savu Popa, venit din Dobrogea în curățenia carantinei Brăila, aducea cu sine o pușcă și un pistol¹⁹⁷. În decembrie 1833, un mocan dintre cei care mergeau „spre vederea vitelor ce le au în Turchia“ a încercat să treacă în taină peste Dunăre, pe la Piua Petrii, o pușcă, ceea ce i s-a îngăduit pînă la urmă, fiindcă „o avea pentru a sa trebuință“¹⁹⁸. Într-un raport al comandirului punctului Ciineni din martie 1836, se arăta că „mocani(i) austrieni ce coboară în prințipat prin acel punct cei mai mulți au arme pã lingã dinșii, pușci și pistoale“¹⁹⁹. Intervenindu-se în această problemă la Agenția austriacă de la București, s-a primit explicația că „mocani(i), siliți fiind să însoțească turmele lor, să lăcuiască cu dinsele prin munți sau pe cimpii sau pe ostroavele Dunări(i), au neapărat trebuință de arme ca să le păzească, precum și persoana lor de jigăanii sălbatice și uneori și de tîlhari“²⁰⁰. În 1838, la tirla lui Gheorghe Golea în Cotu Dunavățului, se afla un pistol²⁰¹. De asemenea, la 1843, oierii Rusin Neagu și Ion Rusu din Livezeni-Hațeg duceau cu ei în Dobrogea cite o pușcă și un pistol²⁰². La 22 iulie 1853, mocanul Radu Bogdan din „Cirstian, ținutul Brașovului“, venit „din Turchia“ cu vitele la carantina Giurgiu, avea ascunse, într-un sac cu lînă, trei puști, un pistol și două ocale de praf de pușcă²⁰³.

Se adăugau bolile, atît pentru animale cit și pentru oameni. În 1861, o epizootie care a durat mai mult timp a făcut un mare număr de victime în Dobrogea printre vitele cornute mari și mai ales printre oi²⁰⁴, unele fiind desigur ale mocanilor. În august 1861, Ion Țuțuianu, „iconomul de vite din satul Vlah-chioi“, fără îndoială un mocan, declara unui trimis al carantinei Călărași că „din vitele mici cornute au început a muri cu o furie destul de gravă“²⁰⁵. Epidemiile erau, de asemenea, foarte frecvente. În 1837, cînd în Dobrogea bîntuia ciuma, printre victime s-au aflat și oameni de la „stîne“²⁰⁶, prin care trebuie să-i înțelegem în primul rînd pe păstorii transilvăneni.

Alte nenorociri se abăteau asupra mocanilor în timpul războaielor raso-turce care, începînd din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, au afectat puternic teritoriul Dobrogei²⁰⁷. Am văzut cum, în 1788, în cursul

¹⁹⁷ Ibidem, dosar 1310/1831, f. 72—73.

¹⁹⁸ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 669/1833, f. 1—2.

¹⁹⁹ Ibidem, dosar 691/1836, f. 45.

²⁰⁰ Ibidem, f. 49.

²⁰¹ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 414.

²⁰² C. Constantinescu-Mircești, *op. cit.*, p. 119—120.

²⁰³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 63/1853, f. 28.

²⁰⁴ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 233, 235—239, 240—241.

²⁰⁵ *Ibidem*, p. 235.

²⁰⁶ Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 398—399.

²⁰⁷ Vezi părerea contrară, după care mocanii ar fi avut prea puțin de suferit în timpul acestor războaie, la N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mărghineni ...*, p. 244.

războiului ruso-austro-turc din 1787—1792, mai mulți păstori transilvăneni au fost ridicați de turci din bălțile Dunării, trecuți pe malul drept al fluviului și transformați în robi ²⁰⁸. În primăvara anului 1807, în împrejurările determinate de războiul ruso-turc izbucnit în anul precedent, un mare număr de oi mocănești aflate în Dobrogea a fost luat în mod samavolnic pentru subzistența trupelor otomane, ceea ce a determinat mai multe intervenții din partea guvernului austriac pe lângă Poartă, continuate și în anul 1808, când despăgubirea pretinsă de mocani pentru aceste oi a fost fixată la 95 000 de piaștri ²⁰⁹. Tot în anul 1807, mocanul Ion Guguianu din Bran a fost împușcat de turci lângă Cernavoda, unde se afla cu oile, iar un tovarăș al său a fost robit ²¹⁰.

În primăvara anului 1821, după izbucnirea mișcării eteriste și a revoluției lui Tudor Vladimirescu, potrivit unor știri austriece referitoare la mocani, „toți ciobanii ce se aflau în ținutul Brăilei, de o parte și de cealaltă a Dunării, au fost uciși de către turci, ciobani în număr de 300 de bărbați, iar oile au fost minate de acolo“ ²¹¹. În noiembrie 1821, se arăta într-un raport austriac de la București că „argați ai economilor de oi transilvăneni de dincolo de Dunăre au fost omoriți de către turci la Măcin și Babadag și au fost jefuiți“ ²¹². Într-un alt raport se informa însă că mai mulți păstori ardeleni veniți de la Brăila și Silistra au declarat la Agenția de la București că nu auziseră să fi fost omoriți vreunii mocani de către turci. Pașa de la Silistra îi asigurase chiar de protecția sa și-i sfătuisese ca, pînă la restabilirea ordinii în Țara Românească, să rămână mai bine cu toții pe malul drept al Dunării ²¹³. Este aproape sigur faptul că mocanii au avut totuși de suferit în cursul acestor evenimente.

În timpul războiului Crimeii, mocanii au fost de asemenea jefuiți, luîndu-li-se oile în mod forțat pentru hrana oștirilor otomane. La 25 februarie 1855, consulul austriac de la Rușciuc, von Roesler, a plecat special la Istanbul pentru a susține și a urgenta rezolvarea reclamațiilor mocanilor aflați în Dobrogea către Poartă în legătură cu aceste jafuri ²¹⁴. În

²⁰⁸ M. Dan, S. Belu, *op. cit.*, p. 62—63.

²⁰⁹ Arh. St. Buc., colecția Xerografii (Viena Hauss-Hof-und Staatsarchiv), pachet XIV, nr. 10. Vezi și Tudor Matcescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 393. În iarna anului 1809, așadar în cursul aceluiași război, o ceată de tîlhari necunoscuți (probabil tot ostași otomani) a trecut în Țara Românească, de unde a ridicat, de la tîrlele unor mocani, 9 303 oi, 198 miei, 51 cai și 1 asin, ducîndu-le la dreapta Dunării. (Andrei Veress, *op. cit.*, p. 193).

²¹⁰ Arh. St. Brașov, Acte judecătorești, nr. 156/1810.

²¹¹ Hurmuzaki, *Documente ...*, serie nouă, vol. III, p. 107, 135, 232.

²¹² *Ibidem*, p. 554.

²¹³ Virgil Șotropa, *op. cit.*, p. 139.

²¹⁴ Hr. Hristov, V. Paskaleva, *Documenti za bălgarskata istorija iz germanski arhivi, 1828—1877* (Documente din arhivele germane privitoare la istoria Bulgariei, 1828—1877). Sofia, 1963, p. 235.

iulie 1853, doi păstori transilvăneni, Iosif Gălbezeanu și Gheorghe Dristaru, aflați primul de trei ani și al doilea de zece ani în satul dobrogean Cerna, fugeau la stînga Dunării arătînd că, pînă atunci, nu suferiseră, nici un rău din partea turcilor, dar de cînd se auzise „că armia rusească au trecut în prințipat și că vrea să treacă în Turchiia, s-au întăritată ră toți bagabon ț<i> turci tătari și tae creștinătatea ce le ese înainte“²¹⁵. Asemenea fapte s-au petrecut foarte probabil și în timpul războiului de la 1877, cînd românii din Dobrogea au avut foarte mult de suferit²¹⁶. Cazurile de molestare erau de asemenea frecvente și nu numai în timpul războaielor²¹⁷.

În vremuri de liniște însă, păstori transilvăneni s-au bucurat, în multe cazuri, de sprijinul stăpînirii otomane, interesată să-i atragă în acțiunea de punere în valoare a pășunilor Dobrogei și mai ales pentru veniturile pe care le avea de pe urma lor. Astfel, aianul de Hirșova și uneori chiar pașa de Silistra au intervenit în favoarea mocanilor pe lingă autoritățile Țării Românești, pentru a li se inlesni trecerea prin cordonul sanitar de la Dunăre²¹⁸. Englezul Barkley făcea constatarea că păstori transilvăneni nu erau priviți cu ochi buni de locuitorii satelor dobrogene, fiind socotiți ca „intruși aduși în țară pentru profitul sultanului“²¹⁹.

În ceea ce privește hrana, aceasta consta, în primul rînd, în produsele vitelor proprii. Mincău îndeosebi brinză, pastramă din oile care se îmbolnăveau sau „sloi“ făcut toamna din oi grase, bucate care nu cereau o preparare specială. Citeodată mai făceau și „proaspăt“, tăind vreo oaie sau vreun berbec. În post mincau mai ales ceapă, măsline și varză, pe care desigur, trebuiau să le cumpere. Cei de lingă Dunăre se hrăneau cu pește, mai cu seamă iarna²²⁰. Mălaiul necesar pentru mămăligă, pe care o preparau în ceaun, îl cumpărau de la localnici sau, cînd era lipsă în Dobrogea, de la stînga Dunării. Așa s-a intimplat, de pildă, după războiul ruso-turc din 1828—1829. La 4 decembrie 1830, Isprăvnicatul județului Brăila raporta că „ciobani<i> ce au trecut cu oile ungurenești peste Dunăre pen<tru> ernatec vin pã toate zilele la isprăvnicat cu mari plingeri că nu găsesc pã decindea să cumpere

²¹⁶ *Ibidem*, p. 293—298.

²¹⁷ În martie 1836, Dumitru Bucur din Poiana, cioban din lîrla lui Dumitru Oprea, declara că fusese bătut de un turc în Dobrogea, din care pricină își pierduse și actele. (Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 88. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 409, nota 200). Mocanul Ion V. Moțoi arăta în amintirile sale că tatăl său fusese pus la Hirșova de un turc „la butuc“. (Eufrosina Mironescu, *Din memoriile lui Ion V. Moțoi, unul dintre primii descălecători în Dobrogea după războiul din 1878*, în „Analele Dobrogei“, X 1929, p. 291).

²¹⁸ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 336/1831, f. 64—65; dosar 2 379/1832, f. 6; dosar 1 504/1834, f. 44; dosar 1 130/1835, f. 6, 17; dosar 464/1836, f. 90—91, 107—108; dosar 824/1838, f. 3. Vezi și Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 409.

²¹⁹ Henry C. Barkley, *op. cit.*, p. 36.

²²⁰ N. Dragomir, *Din trecutul oierilor mîrgineni ...*, p. 234.

mălai pentru hrana gurii lor și sint muritori dă foame, rugindu-să a li se a voie să cu mpere din țară trebuincios(ul) mălai și să-l treacă peste Dunăre“²²¹. Erau însă foarte ospitalieri, împărțindu-și merindele cu cei pe care-i găzduiau bucurosi, așa cum putea să constate, la 1880, Teodor Burada²²².

În ceea ce privește viața pe care o duceau, sint revelatoare observațiile englezului Barkley, care spunea următoarele în acest sens: „Consider că păstorul transilvănean este una din cele mai rezistente și mai răbdătoare creaturi de pe pământ. El petrece ani în șir pe aceste cimpii și în acest timp nu doarme niciodată într-o casă. Vară și iarnă ei sint îmbrăcați în blană de oaie, pe care o croiesc ei înșiși în pantaloni și haine pentru ei și într-o zi rece ei par ca niște uriași berbeci bătrini pe picioarele dinapoi. Cu fiecare turmă sint trei sau patru oameni, întovărășiți de un măgar ce cară blănurile de oaie, vasele și coșurile“. Și în continuare, deși cu oarecare exagerare: „Ce viață jalnică trebuie să ducă acești păstori. Nu numai că suferă privațiuni, dar ei nu au nici un fel de amuzament. De la un sfârșit de an pină la celălalt sfârșit de an ei nu vorbesc cu o femeie și arareori cu un bărbat, căci ei nu știu să vorbească turcește“²²³.

După instituirea cordonului de sănătate pe linia Dunării, așa cum am văzut mai sus, la întoarcerea din Dobrogea, atit păstorii cit și vitele trebuiau să-și facă termenul de curățenie la carantine²²⁴. Unii mocani încălcau însă această obligație, trecind fluviul pe ascuns și dind astfel foarte mult de lucru autorităților românești. În noaptea de 28 februarie 1834, au fost prinși șapte mocani, trecuți cu o luntre, pe lângă carantina Piuia Petrii, de către doi români din satul dobrogean Ulmii²²⁵. Alți români din același sat au adus, cu un vas al turcului Husein Efendi, orinduit cu paza vadului de la Hirșova, în noaptea de 25 martie 1835, doi „țuțuieni“ din Tilișca, „cu dăsagi cu calabalicul lor i cu cinci cai“²²⁶. În aprilie același an, au fost prinși la satul Giurgeni 20 de mocani „trecuți de turci“ în Țara Românească²²⁷. În noaptea de 24 spre 25 ianuarie 1840, doi români din Turtucaia au adus cu luntrea doi păstori transilvăneni clandestin la stînga Dunării, urmînd

²²¹ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 44.

²²² Teodor T. Burada, *op. cit.*, p. 8—9; „Păstorii mocani sint foarte primitivi și îndatoritori. În călătoria mea, mi s-a întimplat mai de multe ori a minca pe la stîni, și pe oriunde am fost găzduit cu cea mai mare bunăvoință; voind a-i mulțumi pentru îngrijirea și merindele ce mi se dăduse, nicăure n-au vrut să primească vreo plată“.

²²³ Henry C. Barkley, *op. cit.*, p. 36.

²²⁴ Aceasta, desigur, pină la desființarea cordonului de sănătate de pe linia Dunării. Printr-un ofis domnesc din 28 decembrie 1854, Grigore Ghica, domnul Moldovei, hotăra desființarea carantinei Galați, cu data de 1 ianuarie 1855. (Arh. St. Buc., fond Vistieriu Moldovei, dosar 335/1855, f. 16). Pentru carantine, în general, vezi Georgeta Penelea, *Organizarea carantinelor în epoca regulamentară*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, series Historia, XIV (1969), fasc. 1, p. 29—42.

²²⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1504/1834, f. 46, 67, 70.

²²⁶ Ibidem, dosar 1130/1835, f. 17.

²²⁷ Ibidem, f. 95.

ca și vitele acestora „să le treacă iarăși tainic“²²⁸. Sînt numărate alte exemple de acest fel²²⁹. Un locuitor al satului Ulmii, Ioniță Nădrag, se specializase în asemenea treceri ilegale, determinînd pînă la urmă autoritățile Țării Românești să ia măsuri drastice împotriva lui²³⁰.

La început, venirea mocanilor în Dobrogea se făcea exclusiv pentru iernat, dar, cu timpul, mulți dintre ei au început săși-țină vitele și pe timpul verii în această provincie²³¹. Astfel, săceleanul Stan Banciu nota următoarele în însemnările sale: „Și primăvara la 1834 am rămas în Țara Turcească de am vîrat acolo cu Nicolae Burlacu și ne-au fost foarte bine“. Și în continuare: „... și ne-am dus primăvara cu călugării Crețului în Țara Turcească și am primăvărat la anu 1835 la Șibla <Șabla>; au fost primăvara bună“²³². La 18 februarie 1836, Savu Voicu, intrat în curățenia carantinei Călărăși, declara că se aflase de trei ani „trecut în Turchia cu oile stăpînului său“, Roman Hinsă²³³. Într-un raport din 18 decembrie același an al carantinei Gura Ialomiței se spunea că unii „supuși austricești“ aveau caii la păscut în Dobrogea „de doi și trei ani“²³⁴. În mai 1840, un cioban din tîrla fraților Oprean din Poiana rămînea la dreapta Dunării cu 48 de oi, „zicînd că voește să le vîreze în Turchia“²³⁵. Într-un raport al carantinei Gura Ialomiței din 28 iunie 1849 se vorbea despre „mocanii supuși k.k. ce sînt trecuți cu vitele lor în Turchia de mai mulți ani“²³⁶. Aceeași carantină arăta, la 10 iunie 1853, că unii păstori transilvăneni aveau în Dobrogea „vite cornate mari ... de mai mulți ani“²³⁷. În lunile martie — mai 1857, tot pe la această carantină, un grup de mocani trecea la dreapta Dunării, evident pentru vîrat, cu un număr de 746 oi, 5 capre, 444 bovine (vacii fătătoare, vacii sterpe și boi) și 204 cabaline (iepe fătătoare, iepe sterpe, cai și mînji). Unul dintre ei, Nicolae Pană, poseda 193 bovine și 121 cabaline²³⁸.

La 1841, polonezul Mihail Czajkowski găsea în Dobrogea mocani care rămîneau cu vitele 10 sau 15 ani la rînd, fără a se înapoia în Transilvania²³⁹. O constatare asemănătoare, adăugînd însă și alte precizări, făcea, la 1850, Ion Ionescu de la Brad: „Cei mai mulți mocani după iernatic se duc de vîrează vitele în munți, în Țara Românească și numai acei din Săcele, Săliște

²²⁸ Ibidem, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 456/1840, f. 2.

²²⁹ Ibidem, fond Comitetul Carantinilor, dosar 1 143/1837, f. 28, 62; dosar 824/1838, f. 35, 58, 59; dosar 403/1840, f. 15, 84, 85; ș.a.

²³⁰ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 70, 76—77, 83, 85.

²³¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 41, 43.

²³² Ax. Banciu, *op. cit.*, p. 717.

²³³ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 464/1836, f. 27.

²³⁴ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 80.

²³⁵ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 403/1840, f. 129.

²³⁶ Ibidem, dosar 1 244/1849, f. 64.

²³⁷ Tudor Mateescu, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea ...*, I, p. 417.

²³⁸ Arh. St. Buc., fond Vistieria Țării Românești, dosar 33/1857, f. 144—146.

²³⁹ Gh. Platon, *op. cit.*, p. 211.

și Poenari <recte Poiana> rămân aice pe vară. Sint oameni care au mari bogății în numeroasele lor herghelii, turme și tamaslicuri și care au cișle cite de 15 și 20 ani în Dobrogea“²⁴⁰.

De aici și pînă la stabilirea definitivă distanța nu era prea mare. Tot Ion Ionescu de la Brad arăta în acest sens următoarele: „Mocanii, pe care consulii austriaci de pe țărmul Dunării și al Mării Negre caută a-i proteja în drepturile lor de sudiiți spre a-i stoarce mai mult decît spre a-și implini datoriile, se lasă de sudeție și, însurîndu-se cu fete de români, se fac raele, se așează în sate și se supun la toate dările către stăpînirea turcească. De aceștia sint mulți. Consulii caută a-i opri de a se statornici, turcii caută a-i statornici, spre a-și spori veniturile“²⁴¹. Cunoscutul agronom dădea exemplul, amintit mai sus, al mocanului Neculai Rău, căsătorit cu fata lui Dobrea sin Ion din satul Cochirleni²⁴².

Printre românii turtucaieni care figurează într-o listă din 1832, apar și unii cu nume ce arată originea transilvăneană, ca Voicu Nemeș și Gheorghe Șongăr²⁴³. De asemenea, într-un document din anul 1834, un locuitor al satului dobrogean Ulmii este numit Florea Mocanu²⁴⁴, iar în altul, din 1840 se vorbește de un român de la Turtucaia, Nicolae Mocanu²⁴⁵. Este vorba, foarte probabil, de păstori transilvăneni statorniciți în Dobrogea sau de urmași ai acestora. Pe la 1940, mocani bătrîni de 80—90 de ani din mai multe sate dobrogene își aminteau de la părinți sau bunici că strămoșii lor au venit din Transilvania înainte de 1 800, adesea chiar din jurul lui 1 700²⁴⁶. Fenomenul stabilirii definitive a mocanilor în Dobrogea are, așadar, o însemnată vechime.

În 1854, în timpul războiului Crimeii, printre românii care se refugiau în Dobrogea la Brăila, cițiva erau arătați ca supuși k.k., avînd pașapoarte austriece. Doi dintre aceștia, Ioan Stănicel din Rîșnov și Oprea Pușchilă din Săliște, veneau împreună cu familiile²⁴⁷, ceea ce arată, neîndoios, că erau așezați definitiv, chiar dacă nu căpătaseră încă cetățenia otomană, păstrîndu-și-o, în continuare, pe cea austriacă. Peste cițiva ani, în 1857, la indemnul lui Nicolae Țircă, locțiitor de viceconsul al Austriei la Hirșova, amintit mai sus, se stabilesc la Varoș (așezare devenită apoi cartier al acestui oraș) următorii mocani cu familiile lor: preotul Ioan Verzea, Zaharia Blebea, Constantin

²⁴⁰ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 65.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 67—68.

²⁴² *Ibidem*, p. 68. Vezi și Teodor T. Burada, *op. cit.*, p. 9: „Mulți din acei păstori mocani, cu timpul nu se mai înloc în locul de unde au venit, ci se așază în Dobrogea pentru totdeauna, căsătorindu-se cu fetele românilor ...“.

²⁴³ Tudor Mateescu, *Documente privind istoria Dobrogei ...*, p. 55.

²⁴⁴ Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinilor, dosar 1 504/1834, f. 67, 70.

²⁴⁵ *Ibidem*, fond Vornicia din Lăuntru, dosar 456/1840, f. 2.

²⁴⁶ D. Șandru, *op. cit.*, p. 24.

²⁴⁷ Arh. St. Buc., fond M.A.I., Divizia rural-comunală, dosar 22/1854, f. 47—48,

Oancea, Nicolae Popa, Cosma Bercaru și Oprea Țifrea ²⁴⁸, toți originari din Săcele ²⁴⁹. Pe la 1864, geologul austriac Peters întilnea mocani așezați definitiv atit la Varoș, cit și în satele învecinate Cemșiler, Girliciu și Groapa Ciobanului ²⁵⁰.

La 1833, ia ființă lângă satul Niculițel din nordul Dobrogei, Mănăstirea Cocoșu, creație a unor călugări originari din Țara Făgărașului ²⁵¹, așadar tot mocani. După un timp se călugărește acolo bogatul oier Nicolae Hagi Ghișă Poenarul (de fel din satul Poiana), aducind cu el 15 000 de galbeni, 500 de oi și 15 cai, bani cu care s-a construit, la 1853, noua biserică a mănăstirii ²⁵². În anul 1867, Theodor Moruian (Moroianu, foarte probabil un mocan stabilit definitiv în Dobrogea) zidește, pe cheltuiala sa, o cișmea monumentală din piatră pentru acest așezămint ²⁵³. Alt mocan, Nicolae Tololoiu, se așează, pe la 1844, la Cișla, lângă Tulcea, unde ridică o biserică ²⁵⁴.

În 1865, după expirarea convenției din 1855, autoritățile otomane au impus păstorilor transilvăneni fie să devină raiale, fie să se retragă cu vitele din Dobrogea ²⁵⁵. Am văzut că această măsură a determinat declinul definitiv al transumanței mocanilor în provincia dintre Dunăre și mare, dar, totodată, a stimulat statornicirea unora dintre ei, devenind supuși otomani. Astfel, în anul 1869, Nicolae Țircă și ceilalți tovarăși ai lui, stabiliți la Hirșova, renunță la cetățenia austriacă, adoptind-o pe cea otomană ²⁵⁶.

Potrivit informațiilor bazate pe amintirile localnicilor, culese în anul 1940, rezultă că, într-un mare număr de sate dobrogene se aflau urmași ai mocanilor așezați acolo înainte și chiar cu mult înainte de 1877. Așa erau următoarele sate din județul Tulcea: Beștepe ²⁵⁷, Calica ²⁵⁸, Casimcea ²⁵⁹, Dăieni ²⁶⁰, Dunavățu de Jos și Dunavățu de Sus ²⁶¹, Greci ²⁶², Jijila ²⁶³, Lun-

²⁴⁸ Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, p. 41.

²⁴⁹ Tudor Mateescu, *Săceleanul Nicolae Țircă ...*, p. 147, nota 23.

²⁵⁰ Karl F. Peters, *op. cit.*, p. 52. Afirmația că mocanii „au întemeiat“ ultimele două sate este o neadevăr, aceste așezări fiind mult mai vechi, ele existind, în mod sigur, dinainte de 1850, cînd sînt cercetate de Ion Ionescu de la Brad. (Vezi Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 120). De altfel, pînă la 1878, mocanii nu au înființat sate noi în Dobrogea, ei s-au stabilit totdeauna în localități deja existente, de regulă în cele cu populație românească.

²⁵¹ Tudor Mateescu, *Un așezămint monahal transilvănean în Dobrogea. (Contribuție la istoria Mănăstirii Cocoșu pînă la 1877)*, în „Mitropolia Ardealului“, XXI (1976), nr. 1—3, p. 114 și urm.

²⁵² Grigore Gr. Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Tulcea*, București. 1896, p. 158, 160.

²⁵³ *Ibidem*, p. 159.

²⁵⁴ *Ibidem*, p. 123.

²⁵⁵ Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, p. 44; D. Șandru, *op. cit.*, p. 45.

²⁵⁶ Ioan Georgescu, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, p. 44.

²⁵⁷ D. Șandru, *op. cit.*, p. 100.

²⁵⁸ *Ibidem*, p. 177.

²⁵⁹ *Ibidem*, p. 179.

²⁶⁰ *Ibidem*, p. 96, 189.

²⁶¹ *Ibidem*, p. 100.

²⁶² *Ibidem*, p. 33, 97.

²⁶³ *Ibidem*, p. 97.

ca ²⁶⁴, Măgurele ²⁶⁵, Morughiol ²⁶⁶, Niculițel ²⁶⁷, Ostrov ²⁶⁸, Pecineaga ²⁶⁹, Sari-ghiol de Vale ²⁷⁰, Sfintu Gheorghe ²⁷¹, Simbăta Nouă ²⁷², Traian ²⁷³, Trestenic ²⁷⁴. În județul Constanța erau următoarele sate: Aliman ²⁷⁵, Arsa ²⁷⁶, Bălăceanu ²⁷⁷, Băneasa ²⁷⁸, Carvănu Mic ²⁷⁹, Ciocirlia de Jos și Ciocirlia de Sus ²⁸⁰, Cocargea ²⁸¹, Coslugea ²⁸², Cuza-Vodă ²⁸³, Ion Corvin ²⁸⁴, Ivrinezu Mare ²⁸⁵, Mirleanu ²⁸⁶, Movila Verde ²⁸⁷, Negureni ²⁸⁸, Nistorești ²⁸⁹, Oltina ²⁹⁰, Pirjoaia ²⁹¹, Rasova ²⁹², Satu Nou ²⁹³, Seimenii Mici ²⁹⁴, Tatlageac ²⁹⁵, Tichi-lești ²⁹⁶, Tuzla ²⁹⁷, Vlahchior ²⁹⁸, Zorile ²⁹⁹. De asemenea, în Dobrogea de Sud au fost mocani stabiliți, înainte de 1877, la Aidemir (Vaidomir), lângă Silistra ³⁰⁰, la Calicichior ³⁰¹, la Saragea ³⁰² și, în număr însemnat, la Ilanlic, lângă Bazargic ³⁰³. La Cavarna se stabilește, de asemenea înainte de 1877,

²⁶⁴ *Ibidem*, p. 98, 184—185.

²⁶⁵ *Ibidem*, p. 185.

²⁶⁶ *Ibidem*, p. 100.

²⁶⁷ *Ibidem*, p. 97.

²⁶⁸ *Ibidem*, p. 187, 190.

²⁶⁹ *Ibidem*, p. 97, 188—189.

²⁷⁰ *Ibidem*, p. 99.

²⁷¹ *Ibidem*, p. 100.

²⁷² *Ibidem*, p. 182.

²⁷³ *Ibidem*, p. 97.

²⁷⁴ *Ibidem*, p. 98.

²⁷⁵ *Ibidem*, p. 93.

²⁷⁶ *Ibidem*, p. 157.

²⁷⁷ *Ibidem*.

²⁷⁸ *Ibidem*, p. 93.

²⁷⁹ *Ibidem*, p. 158.

²⁸⁰ *Ibidem*, p. 159.

²⁸¹ *Ibidem*, p. 159—160.

²⁸² *Ibidem*, p. 162.

²⁸³ *Ibidem*, p. 163.

²⁸⁴ *Ibidem*, p. 161.

²⁸⁵ *Ibidem*, p. 88.

²⁸⁶ *Ibidem*, p. 93.

²⁸⁷ *Ibidem*, p. 168.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 93.

²⁸⁹ *Ibidem*, p. 92.

²⁹⁰ *Ibidem*, p. 93.

²⁹¹ *Ibidem*, p. 169.

²⁹² *Ibidem*, p. 89, 166.

²⁹³ *Ibidem*, p. 170.

²⁹⁴ *Ibidem*, p. 171.

²⁹⁵ *Ibidem*, p. 95.

²⁹⁶ *Ibidem*, p. 91—92.

²⁹⁷ *Ibidem*, p. 172.

²⁹⁸ *Ibidem*, p. 94.

²⁹⁹ *Ibidem*, p. 175.

³⁰⁰ *Ibidem*, p. 162.

³⁰¹ *Ibidem*, p. 106.

³⁰² *Ibidem*.

³⁰³ *Ibidem*. Cătun înființat de mărgineni lângă vechiul sat tătăresc cu același nume.

Printre aceștia era și unul numit Piriianu, al cărui fiu, Gheorghe Piriianu, născut pe la începutul secolului, sub stăpânire bulgară, a fost arhivar la Filiala Arhivelor Statului județul Constanța.

sălișteanul Dan Floșu, urmașii săi purtând numele de familie Dan³⁰⁴. Și în alte localități ale Dobrogei au existat români dobrogeni stabiliți acolo din timpul stăpînirii otomane³⁰⁵.

Mocanii statorniciți în Dobrogea ieșeau, în mod automat, din circuitul transhumantei, trecînd la practicarea numai a păstoritului local. Curînd, mulți dintre ei îmbrățișează și alte îndeletniciri: cultivarea pămîntului, comerțul, meșteșugurile, iar unii au o deosebită contribuție la viața spirituală românească a Dobrogei³⁰⁶. Aceste aspecte, care prezintă de asemenea interes pentru reconstituirea trecutului provinciei dintre Dunăre și mare, depășesc însă cadrul temei lucrării de față.

* * *

Păstoritul mocanilor a lăsat urme și în vechea toponimie dobrogeană. Astfel, apar următoarele nume topice, datînd dinaintea de 1877, legate de prezența păstorilor transilvăneni în Dobrogea: Vadu Oii și Vadu Cailor — la Dunăre,³⁰⁷ Grindu Mocanului, Balta Mocanului, Valea Ciobanului, Movila Mocanilor, Movila Țuțuianului.³⁰⁸ Alte denumiri provin de la instalațiile de păstorit ale mocanilor: Stîna lui Oancea — în hotarul satului Cerna,³⁰⁹ Colibele Țuțuienilor — în Delta Dunării, Cișla Zaharia Țiței, Cișla lui Căciulă, Cișla lui Țircă — lângă satul Girliciu,³¹⁰ amintind, fără îndoială, de vestitul săcelean Nicolae Țircă,³¹¹ apoi Cișla lui Roșculeț³¹² ș.a.

O reflectare similară găsim și în vechiul folclor românesc din Dobrogea. În frumoasa baladă populară „Tudor Tudoraș” sau „Tudor Dobrogeanul”, culeasă, într-o primă formă, la 1880 de Teodor T. Burada, oglîndind aspecte istorice reale, probabil încă din secolul al XVIII-lea,³¹³ se spune despre erou că era „din viță mocan”.³¹⁴ Într-una din variante se descrie cum la cîrciuma deschisă de Tudor: „Bea ciobanii oile, / Și văcarii vacile / Și herghelieii hergheliile”³¹⁵. Alt cîntec popular prezintă în chip direct fenomenul trans-

³⁰⁴ R. Călinescu, *Vestigii ale transhumantei în Cadrilater*, în „Buletinul Societății regale române de geografie”, LII (1933), p. 410—411.

³⁰⁵ Ioan Georgescu, *Românii transilvăneni în Dobrogea*, p. 172.

³⁰⁶ D. Șandru, *op. cit.*, p. 44 și urm.

³⁰⁷ Este demn de amintit și faptul că un ostrov al Dunării, redat Țării Românești la 1830, situat în dreptul Giurgiului, era numit de turci *Mocan* sau *Mocan Oglu*. (Ion I. Nistor, *op. cit.*, p. 383). Denumirea stă în legătură, desigur, cu vadul din acel loc folosit de mocani. (În documentele turco-osmane păstorii transilvăneni sînt desemnați totdeauna prin cuvîntul *mokan*).

³⁰⁸ D. Șandru, *op. cit.*, p. 28.

³⁰⁹ G. Coatu [— Cerna], *Valea Cernei*, în „Analele Dobrogei”, II (1921), nr. 4, p. 567.

³¹⁰ Const. C. Giurescu, *Știri despre populația românească a Dobrogei ...*, harla.

³¹¹ Tudor Mateescu, *Săceleanul Nicolae Țircă ...*, p. 151.

³¹² Grigore Gr. Dănescu, *op. cit.*, p. 397.

³¹³ Tudor Mateescu, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979, p. 93.

³¹⁴ Teodor T. Burada, *op. cit.*, p. 120; *Antologia Dobrogei*, București, 1928, p. 137.

³¹⁵ C. Brăiloiu, Emilia Comișel, Tatiana Gălușcă-Crișmariu, *Folclor din Dobrogea*, București, 1978, p. 413.

humanței păstorilor transilvăneni în Dobrogea, arătându-se că vitele: „Vara le vâra / în virful munților; / Iarna le iarna / în prundul mărilor, / Pe țăr-muri de mare / Colo-n depărtare“³¹⁶. Printre creațiile populare dobrogene este una, în mai multe variante, numită „Cîntecul mocanilor“³¹⁷, iar în altele se vorbește de asemenea de mocani și de ciobani.³¹⁸ Din Dobrogea au fost culese și câteva variante ale neasemuitei balade „Miorița“,³¹⁹ a cărei geneză așa cum am presupus mai sus, este strîns legată de păstoritul transhumant al mocanilor în această provincie, unde se întîlneau și viețuiau un timp cu păstori veniți din Țara Românească și Moldova.

³¹⁶ Apostol D. Culea, *Cit trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul — prezentul — viitorul*, București, 1928, p. 83.

³¹⁷ C. Brăiloiu, Emilia Comișel, Tatiana Gălușcă-Crișmariu, *op. cit.*, p. 530 — 531.

³¹⁸ *Ibidem*, p. 537 — 540. La jocul numit „Mocăneasca“, în strigături sînt de asemenea prezenți mocanii: „Ici în vale la Hirtop, / Unde fac mocanii foc“ sau „Hi, săracu mocănaș, / El seara mi-aduce caș“, sau „Cine joacă mocănește, / Vara pînză nu ghilește“.

³¹⁹ Adrian Fochi, *op. cit.*, p. 797 — 807.

ÎNCHEIERE

Păstoritul mocanilor în Dobrogea, fenomen de vechime multiseclară, constituie, prin implicațiile sale de ordin economic, social și chiar politic, o componentă de mare însemnătate a istoriei poporului nostru. Nesfârșitele pășuni ale Dobrogei, puse în valoare de păstorii veniți cu vitele din Transilvania, au contribuit din plin la sporirea avuției materiale a ambelor provincii românești cuprinse în acest proces de transumanță. În plus, menținerea caracterului românesc al provinciei pontice de-a lungul întregii perioade a stăpînirii otomane, păstrarea neîntreruptă a legăturilor, pe toate planurile, între acest teritoriu și vatra de la care fusese smuls se datoresc în mare măsură mocanilor. S-a apreciat, pe bună dreptate, că „nicăieri Ardealul nu a vărsat atita element uman și atita energie creatoare ca în Dobrogea”¹.

Urmărind evoluția păstoritului mocanilor în provincia dintre Dunăre și mare, se poate constata că, deși apare ca un fenomen de o remarcabilă vechime, pînă la 1830 el nu poate fi reconstituit sub toate aspectele, datorită știrilor dispartate și fragmentare. Instituirea cordonului carantinal pe linia Dunării, urmată de o evidență riguroasă a oamenilor și animalelor care treceau de o parte și alta a fluviului, face însă posibilă, pentru perioada de după 1830, realizarea unei imagini aproape complete a acestui fenomen. De altfel între anii 1830 și 1854 este epoca de apogeu a păstoritului mocanilor în Dobrogea, amploarea acestuia atîngînd cifre fără precedent și fără a fi cunoscute din nou mai tirziu. După aceea, schimbările de ordin economic, demografic și politic petrecute în provincia pontică au dus la decăderea și apoi la dispariția acestui fenomen, care, oricum, își împlinise rolul istoric.

Bogăția pășunilor Dobrogei a atras păstori și din alte locuri, nu numai pe mocani. Astfel, erau păstoriile greci, menționați de Papadopoulo Vretos, originari din provincia Eurytania. Ei rămîneau cu turmele în Dobrogea doar un timp, apoi își vindeau oile, străduindu-se să obțină un preț cit mai

¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 126.

bun, după care se întorceau în Grecia ². Erau, de asemenea, păstorii bulgari, de fel din Cotel, care au pătruns cu turmele pe pășunile dobrogene după războiul ruso-turc din 1806—1812 ³. La 1850, Ion Ionescu de la Brad întâlnea cișle de ale lor în câteva locuri ale provinciei ⁴. Ei nu se stabileau de regulă în Dobrogea, cei mai mulți înapoiindu-se în satele lor ⁵. După 1860, Kanitz găsea și ciobani bulgari fără turme proprii, majoritatea din regiunea Kazanlic, veniți pentru a se angaja ca păzitori de vite ⁶, fără îndoială la turci și la tătari. Rolul acestor păstori în viața economică și socială a Dobrogei a fost însă cu totul insignifiant.

Mocanii stabiliți definitiv în Dobrogea au constituit elementul cel mai activ al provinciei, depășindu-i în multe privințe și pe românii autohtoni, aflați sub apăsarea multisekularei stăpîniri otomane. Așa cum bine aprecia un cercetător al problemei, mocanii „au adus și răspîdit printre dobrogeni acel spirit de demnitate și mîndrie de neam atît de caracteristic Ardealului din care au plecat” ⁷. Ei au întărit în mod simțitor elementul românesc, grăbind, în același timp, trezirea conștiinței naționale a românilor băștinași. Ion Ionescu de la Brad, vorbind despre mocani, arăta că „prin ei, cauza națională se poate înainta pretutindenea pe unde pleacă și merg ei” ⁸. Păstoritul mocanilor în Dobrogea, fenomen cu implicații multiple și cu rădăcini adînci în trecut, se împletește organic, de-a lungul mai multor secole, cu însăși istoria acestui străvechi pămînt românesc.

² A. Papadopoulo Vretos, *op. cit.*, p. 152, în notă; p. 169, în notă.

³ Al. P. Arbore, *Din etnografia Dobrogei. Așezările bulgarilor*, în „Arhiva Dobrogei”, I (1916), p. 36—37.

⁴ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 60, 114, 116, 118.

⁵ Al. P. Arbore, *Din etnografia Dobrogei ...*, p. 38, nota 3.

⁶ F. Kanitz, *op. cit.*, p. 485.

⁷ D. Șandru, *op. cit.*, p. 128.

⁸ Victor Slăvescu, *op. cit.*, p. 64.

DOCUMENTE

1

1809 decembrie 10, Bran. Adeverință dată de mai mulți locuitori din Bran despre ciobanii Ion Guguianu și Stan Mani Bucși, primul ucis iar al doilea robit de turci în anul 1807 în Dobrogea.

La mina arătătorului acestei scrisori, Iuon și Stan Mani Bucși, locuitori din Bran, care acești numiți doi frați, dimpreună cu unu Iuon Guguian, la anul 1807, au trecut pentru pășunare peste Dunăre, în Țara Turcească, la locul ce se chiamă Casaoa Palivanului, la Cerna Voda, cu 130 de cirlani sau oi. Mai pe urmă vrînd numiți<i> doi ciobani, adică Stan Mani Bucși și Iuon Opri Guguian a trece oile iarăș înapoi, li-au ieșit turci<i> înnainte și pe unul, adică pe Iuon Guguian l-au împușcat, iarăș pe Stan Mani Bucși l-au prins, și oile numite 130 de cirlani, dinpreună cu ale lui Iuon Guguian, acolo s-au robit și s-au prăpădit. De care lucru intru adevăr și după direapta cunoștința sufletului, oricînd și ori la ce cîstit și înnalt loc sintem gata a și mărturisi și a jura. Pentru care iscălim. Sigv (sic!) Bran, die 10lea xbrv*. 1809

X** Radu Olteanu adeverez.

X** Dumitru Olteanu adv.

X** Aldea Căpățînă*** „

X** Gheorghe Gîrlișanu „

X** Gheorghe Praovanu „

Și alți locuitori din Bran adv.

După curată tratare s-au scris prin mine moldovenești.

Logofăt ss. Indescifrabîl

Arh. St. Brașov, Acte judecătorești, nr. 156/1810. Copie, caractere latine.

Rezumat în *Catalogul documentelor românești din Arhivele Statului Brașov*, vol. II (1800—1825), București, 1975, p. 289, rez. nr. 1542.

* Decembrie.

** Impresiune digitală.

*** Lectură probabilă.

1810 aprilie 3. Bran. Adeverință dată de Radu Feștilă, gociman din Predeal, despre moartea, în Dobrogea, a unui cioban, feciorul lui Gligorie Badea.

Dau incredințata scrisoarea mea la mina arătătorului aceștii scrisori, anume Gligorie Badea, pe cum să se știe că mai nainte cu 3 ani, fiind un fecioraș al meu cioban la Bucur Pușcașu și fiind iei cu oile în Țara Turcească, peste Dunăre, unde iera și un fecior al numitului, adică a lui Gligorie Badea, acest fecior, arată feciorașul meu Radu că ar fi auzit atuncea, în vremea aceia, că s-ar fi prăpădit și pe cum că din hainele lui i-ar fi dat și lui o pereche de ȋtari de pomană. Aceasta știu că mi-au spus ecfiorul meu Radu, aceasta arăt acuma, iarăș viind feciorașul meu de la oi, mai pe larg și mai bine il voi cerceta de această pricină și în frica lui Dumnezeu oi arăta. Aceasta adeveresc și mă iscălesc. Sigv (sic!) Bran, die al 3 lea aprilii 1810.

X* Radu Feștilă gociman din Predeal adeverez.

S-au scris prin mine moldovenesc.

Logofăt, ss. Indescifrabil

X* Radu Feștilă gociman din Predeal adeverez.

S-au scris prin mine moldovenesc.

Logofăt, ss. Indescifrabil

Arh. St. Brașov, Actele Magistratului, nr. 2 281/1810. Original, caractere latine.

Rezumat în *Catalogul documentelor românești ...*, vol. II, p. 307, rez. nr. 1 638.

* Impresiune digitală.

3

<1821 înainte de 31 iulie>, Măcin. Adeverință eliberată de Suliman-Pașa mocanului Ioan Vlad de plata vămii pentru 570 de oi.

Ioan Vlad au plătit vama la Mecin pentru cinci sute șaptezeci de oi, dând vama cincizeci și cinci de aspri. Aceasta i s-au dat răvașul acesta a să nu fie supărat de cătră nimeni pă unde va merge cu oile lui.

Eu Suliman Pașa.

Arh. St. Brașov, Actele Magistratului, nr. 3 336/1822, nr. 10. Copie.

Rezumat în *Catalogul documentelor românești*, vol. II, p. 724, rez. nr. 4 258.

1821 octombrie 1/13, Cernat. Adevăriniță dată de preotul Oprea Verza despre ciobanul Petru din Brașovul Vechi, mort în Dobrogea.

Atestatum.

Despre aceia, precum dumnealui Ioan Boroș din Cernatul știu că au avut slugă la oi pe Petru, fecior al reposatului Bucur Blebea de la Brașovul Vechi, și fiind cu oile pe iarna trecută peste Dunăre, oile au venit de au trecut cu ciobanii ceilalți încoace, iară acel Petru, au mărturisit ciobani(i) și scutarul, în fața noastră, că ar fi murit acolo. După care a lor vestire, prin știrea și a fraților răposatului, s-au făcut, după lege, slujbă și pomenire. Pentru care, în neștiința dumnealui Ioan Boroș acasă, adeverez ieu.

Cernatul, 1/13 octomv. 821.

Popa Opre Verza paroh.

Arh. St. Brașov, Succesiuni IV F 47, p. 671. Original, caractere latine.

Rezumat în *Catalogul documentelor românești ...*, vol. II, p. 730, rez. nr. 4 294.

1831 octombrie 9, (Brăila). Dovadă eliberată de Ocîrmuirea județului Brăila mocanului Nicolae Ghibu pentru plata oieritului și cornăritului, cu mențiunea că avea voie să treacă în Dobrogea la iernat.

(1)831 oct(ombrie) 9. Ocîrmuitorul județului Brăila.

Nicolae Ghibu din satul Siliștea* de la Transilvania au plătit într-acest județ pentru vitele sale pã acest următor an cuveniți(i) bani după cum să arată, adică:

Pentru oierit: 87,60 pentru 1 050 oi cite bani 10; 80 bani poclonu(i).

Pentru cornărit: 224 pentru 8 vite mari; 66 bani pentru 4 (vite) mici; 12 bani pentru numărătoare, 6 bani pentru răvaș.

Carantina Brăili(i). Arătat(i) într-acest bilet are sslobodă voe a trece oile sale decindea spre ernatic, care fiind prin știre, să nu să supere. 1831 oct(om)v(rie) 10.

Vama Brăilii. S-au arătat și aici. Oct(om)v(rie) 10.

Carantina Brăili(i). Mai sus arătatele vite ce au trecut dă decindea dincoace s-au curățit de carantină, să fie slobode. 1832 mart(ie) 11.

Arh. St. Buc., colecția Documente muntenești, CIII/10. Original.

* Săliște.

1834 februarie 23, Oltenița. Raport al carantinei Oltenița către Comitetul Carantinelor despre mocanii aflați în Dobrogea la iernat, care voiau să se întoarcă pe acolo la stînga Dunării.

No. 633. Priimit, februar<ie> 25.

Înaltului Comitet al Carantinelor. Dă la Mică carantina Olteniții.

Știut este înaltului comitet că an pă toamnă, îmbulzindu-se pă la carantinele du pin prejur trecerea oilor spre ernatic în Turchiia ale supușilor austricești, după obicei, au năvălit și pă la această schelă nooăsprezece stăpini păstori sudiți cu una sută slugi ciobani și cu sumă dă oi și vite 28 664 și au trecut spre ernatic în Turchiia pă luna lui octomvr<ie> și noemvr<ie>. Anume dar dintr-acești ciobani ce au trecut (măcar că oile lor sînt dăpărtate), dar vine și întreabă la carantină dă au voe a veni cu oile lor ca să treacă în prințipat pe aici și să-și facă carantina. De aceia, cu cinste și cu plecăciune reportuind carantina, așteaptă poruncă dă urmare, că mică fiind nu are încăperi dă a priimi atita oameni și atita calabalic, că sînt dooă odăițe dă lăzăret în care încape numai abia doi trei oameni.

1834 fevr<uarie> 23.

ss. Indescifrabil

Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 504/1834, f. 40. Original.

La 26 februarie, Comitetul Carantinelor răspunde că, pe la Oltenița, „nefiind slobod a să priimi pasajeri, <ciobanii> vor merge a-și face lăzăretul ori pe la carantina Călărași sau pe la Brăila“. (Ibidem, f. 41).

1836 februarie 18, <Călărași>. Interogatoriu luat mocanilor Savu Voicu și Tănase Curteanu, veniți din Dobrogea, găsiți fără acte asupra lor.

Tacirul<1> lui Savu Voicu, <1>836 febr<uari>e 18.

Savu Voicu, cioban al lui Roman Insa*, din ținut Sibiiului, din satu<1> Tilișca, de ani 20, arată că au trecut în Turchiia cu oile stăpînului său pă la carantina Călărași de 3 ani și de atunci s-au întors acum înapoi, și neavînd nici un fel de document, au luat pașaport cu no. 1352, anul <1>835 noemv<rie> 4. al lui Roman Insa, stăpînului (sic!) său.

Taciriu<l> lui Tănase Curteanu.

Tănase Curteanu, ciobanu<l> lui Savu Dădirlat, ot Siliște**, ținutul Sibiului, de ani 60, au arătat că au trecut pe la carantina Oltenița toamna trecută, cu oile stăpînului său, iar biletul cel pă numile său au rămas la scutaru<l> turmi<i>, plecînd în grab l-au uitat și zice că-l va aduce scutaru<l> turmi<i> cînd va veni cu oile.

Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 464/1836, f. 27.
Original.

Înaintat Comitetul Carantinelor de carantina Călărași în aceeași zi. (Ibidem, f. 26).

* Recte Hinsa.

** Săliște.

8

1837 iunie 7 (1253 Ramazan 3), Măcin. Scrisoare a lui Mehmed Sa'id, aian de Măcin, către Nicolae Mavros, inspector general al carantinelor liniei Dunării, despre încercarea unor mocani de a trece în taină din Dobrogea în Țara Românească.

Rağbetlü, riayetlü, riitbetlü, menziletlü munhibb-i vefaşarım Mavro cenabları.

Mukaddema, geçen ayda, mokañ memlü iki kayık, gece vaktı, Effak tarafına li-ecel-ez-zar geçmek murad itmîş olduklarından, hudud-i mezbura me'mur karağullar görüp tutmak murad itmîşler ise de, tutamayub, beru tarafa geçmiş ve bu makule mütecasir mokañların, tarafınıza iadesi husu su icün bir kıt'a mektub, mukaddema, karantina müdiri direktor boyar tarafından dahi tarafımıza vâsil oldukta, isbu mokañ-agnân maddesi Si-listre vâlisi hazret-i veli-en-ni'ma efendimiz bendeleri Mehmed Ağa ukdesine ihâle olup, mümaileyhin me'murlarından ve İlüseyin'den suâl oldunu ise, „Bizim ilmimiz lâyük değil“ didikleri, mukaddema, direktor boyar cenablarına tahrir olunmuş ise de, bu def'a dahi, bizüm tarafda bir mokañ kal-mayub, ol tarafa geçmiş ve agnâm me'murları gidüb tahkiki tarafımızdan mümkünsüz olduğunun ifedesı ve bundan böyle, bilâ-tezkere, yahud gice vaktı hudud-ı mezburda geçen vaki olur ise, evsâf ve eşkâlleri ile tarafımıza iş'âr ve yahud bend idüb göndermenize muktâc olduğunun beyanı, zira, bizüm, tarafda karağullarımız olmadığından bulunması müşkil olduğu, bundan sonra, tekrar gecit me'murlarına tenbih-i te'kid olunacağıının tahrir-i dostaneleri olmuşdır, dostum.

Fi'3 Ra, sene 53.

Bende-i Mehmed Sa'id, a'yân-ı Maçin, emin-i gümrük hâlen.

<T r a d u c e r e >

Stimatul, respectatul, onoratul, înaltul meu prieten credincios, excelența sa Mavros.

Se spune că, mai înainte, în luna trecută, două bărci pline cu mocani (*mokan*) vrind să treacă, în timpul nopții, pe ascuns, în partea Țării Românești, ele au fost văzute de cararele însărcinate la hotarul amintit, care au vrut să le prindă, dar, neputându-le prinde, ele au trecut dincoace. Cînd, mai înainte, sosise, în partea noastră, o scrisoare și din partea mudirului, (*müdir*) de carantină, boierul director, pentru restituirea, în partea voastră, a mocanilor îndrăzneți, de acest fel i se scrisese, mai înainte, excelenței sale director precum că chestiunea aceasta a mocanilor-oilor, fiind dată pe seama lui Mehmed-Aga, supusul măriei sale efendi-ului nostru, valiul de Silistra, cînd fuseseră întrebați slujbașii celui amintit mai sus, precum și Husein, ei au spus că: „Nu este nevoie să știm noi“. Cu toate acestea, vi se scrie prietenește, și de astă dată, pentru a vi se explica precum că în partea noastră nu a rămas nici un mocan, ei au trecut în partea aceea, iar ca slujbașii de oi să meargă și să facă cercetări, acest lucru este cu neputință din partea noastră. De asemenea, vi se arată că, dacă de acum încolo, se va întimpla ca la hotarul amintit să treacă cineva fără permis (*tezkere*) sau în timpul nopții, este necesar să semnalăți în partea noastră, arătînd calitățile și înfățișarea celor în cauză, sau să-i trimiteti, legîndu-i, întrucit, în partea noastră neexistînd cararele de ale noastre, sînt greu de găsit. De asemenea, vi se arată, prietenul meu, că și de acum încolo slujbașii de la trecători (*geçit*) vor fi sfătuiți și avertizați.

La 3 Ra<mazan>, anul <12>53 = 7 iunie 1837.

Supusul de mine, Mehmed Sa'id, aian de Măcin, în prezent intendent de vamă.

Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 143/1837, f. 103.
Original.

* În text *geçmiş*, „au trecut“, în loc de „s-au întors“.

9

<1838 înainte de 25 aprilie, Oltenița>. Interogatoriu luat lui Dumitru Herța despre trei mocani trecuți clandestin din Dobrogea la stînga Dunării.

Copie.

Tacir întocmai după arătarea lui Dumitru Herța, supusul k.k.

La 26 ale trecutului mart<ie>, venind din Turchiia, unde au fost cu oile spre ernatec și intrind în curățeniia c<a>r<antinei> la 17 apr<ilie>, au eșit și au priimit niște oi din decindea, avind niște mocani în Turchiia, care au venit cu oile în vad de au vorbit cu dinși<i> și anume Nicolaie Răcoveanu, în virst<ă> ca de ani 45, la stat nalt, cioban din tirla lui Dumitru Ștefla, Dumitru Apolzan, în virst<ă> ca de ani 30, la stat de mijloc, cioban din tirla lui Stan Răcuciu, iar cel de al 3-lea, neștiindu-i numele, este ca de ani 45, la stat scurt, cioban din tirla lui Dumitru Știreciu, de unde por-nindu-să cu oile la tirla sa ce o are în cimpul Bărăganului, pă moșia Al-bești și Dilga din județ Ialomiți<i>, unde își au tirlile, s-au întilnit cu dinșii la 19 ale aceștiia, și întrebându-i au arătat că au trecut prin curățeniia c<a>r<antinei> Călărași, dovadă la aceasta că s-a strecurat tainic în prin-țipat, călcind cordonul de sănătate, pentru căci la 17 au fost în Turchiia și la 19 au intrat în prințipat.

Intocmai după copie.

ss. Dumitrache Doicescu

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 3 091/1838, f. 4. Copie.

Înaintat, în copie, Vorniciei de Ocîrmuirea județului Ialomița la 25 aprilie 1838. (Ibidem, f. 3).

10

<1838 iulie 25, Călărași>. Interogatoriu luat de carantina Călărași mocanului Vasile Vilcan despre împrejurările în care a participat la uciderea în Dobrogea a stăpînului său, Gheorghe Golea.

Tacrir.

Vasile Vilcan ot Șărman, arestat, ciobanu<l> lui Gheorghe Golea ot Malul Buzăului, trimis de măriia sa pașa al cetăți<i> Silistri<i> în curățeniia carant<i>nii, spre a mă da în priimirea cinst<ite>și Aghenții austriiacești. Aflindu-ne în decindea, în Cotul Tunavățului*, în cazaoa Tulci<i>, trecut prin carant<i>na Galați de patru ani, care astă iarnă aflindu-ne la tirlă trei ciobani și <cu> stăpinul patr<u>, iar ceilalți ciobani să afla cu oile pă cimp. și trimițindu-ne stăpinul nostru Gheorghe Golea pă mine și pe alți doi, și anume Vasile Bogdan ot Treteni și Ion Răcoveanu ot Racova, ca să-i aducem stuf pentru facerea unii perdeli, și tăind fieștecare din noi trei de om cite 10 maldăre stuf. ne zice Vasile Bogdan, ce să afla în virstă mai mare decit noi, ca să mergem să bem nișel rachiu. Și furișindu-să acel Vasile Bogdan de mine și de Ion, ne-au adus 4 stic<le> rachiu și vin, 10 stic<le>. Și îmbă-tindu-ne mai tare eu și Ion, am plecat citeșitrei spre tirlă, cind apropiindu-ne

de tîrlă, ne zice tot acel Vasile Bogdan că bine este să omorîm pe stăpînul nostru Gheorghe Golea, fiindcă putem fi mai folosiți după cum sintem acum. Și așa ne-am întovărășit citeșitrei, care ajungînd la tîrlă, găsim pã stăpînul nostru Gheorghe Golea dînd orz la niște mieii. Și neîntrebîndu-l mai mult, l-au lovit acel Vasile Bogdan și trintindu-l cu capul de o furcã, au și cãzută jos leșinat, zicîndu-i unde sînt bani<i>, și el mai în urmã au rãspuns cã banii sînt în strungã, și zicîndu-i noi ca sã meargã sã ni-i arate, n-au vrut nici cum, care îmi zice miie tot acel Vasile Bogdan ca sã iau un pistol ce era acolo ca sã dau în stăpînul nostru, și eu, fiindu-mi milã, m-am jãlit cã nu știu da cu pistolu<l>, și vãzînd acel Vasile Bogdan cã nu voesc sã dau cu pistolu<l>, au sãrit la mine și m-au bătut, zicîndu-mi cã nu ie nimic de mine. Și cãznîndu-l tot acel Vasile Bogdan ca sã meargã sã-i arate unde sînt puși bani<i> în tîrlă, și în urmã vãzînd cã nici cum nu merge ca sã ne arate banii, au luat acel Vasile Bogdan una funie și sugrumîndu-l <de> git au și murit. Cãtîndu-l în pungã, au gãsit numai ca 35 lei, și luîndu-i acești 35 lei, l-am lãsat la tîrlă mort și noi am plecat citeșitrei în baltã, unde tãesem stof întii și acolo tot acel Vasile Bogdan ne aduce vin și de ale mîncãrii. Am mîncat șezînd pînã seara și de la un ceas din noapte am plecat, și mergînd la un mocan, anume Oancea, cãlcîndu-l și pã dinsul, i-am luat 80 galbeni împãrãtești. De acolo am plecat, tot într-acea noapte, sã mergem la Măcin ca sã trecem în prințipat prin carant<i>na Brãilii, și-ajungînd la Măcin am tras la o circumã, ș-am hãut ș-am mîncat, și viînd un turc cu un pistol, l-au cumpãrat acel Vasile Bogdan. Și mai în urmã vîînd un mocan, m-au cunoscut pã mine, fiind înștiințat de moartea stăpînului meu. Și dînd de știre la aianul de acolo, au venit turci<i> și ne-au prins. Și noi neascunzînd la cercetare-ne nimic de adevãr, am mãrturisit cã noi l-am omorit. Care aflînd Oancea, mocanu<l> ce-l cãlcasem cã ne-au prins la Măcin, au venit și ș-au priimit acei galbeni 80 și s-au dus. Care țîîndu-ne aianu<l> de acolo în Măcin o sãptãminã, și la sãptãmina ne-au pornit în Silistra. Și cercetîndu-ne și aci în Silistra, am arãtat și aci ca și la Măcin, și așa ne-au închis, țîîndu-ne de astã iarnã pînã acum cînd acum m-au pornit numai pã mine aici în curãțeniia carant<i>nii. Iar ceilalți doi au rãmas închiși acolo. Aceasta este și mãrturisesc în frica lui Dumnezeu.

Întocmai dupã original.

Pentru secretar, ss. Indescifrabîl

Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 824/1838, f. 108, 115. Copie.

Înaintat în copie, împreună cu arestatul, de carantina Cãlãrași Comitetul Carantinelor, la 25 iulie 1838. (Ibidem, f. 107).

11

*1845 ianuarie 12, București. Adresă a Dejurstvei Oștirilor către
Departamentul Trebilor din Lăuntru despre trecerea unor
mocani cu vitele lor din Baltă în Dobrogea din cauza creșterii
apelor Dunării.*

No. 276/No. 177. Primit ghen<arie> 18.

Dejurstva Oștirilor Românești. Secsia 2-lea, masa 1-iu. No. 64. Anul
1844* ghen<a>ri<e> 12. București.

Cinstitului Departament al Trebilor din Lăuntru.

Comandiru<l> punctului Cocargeaoa, prin raportu<l> sub no. 4, supune
la cunoștința Dejurs<t>vi<i> că, în aflarea vizitații picheturilor dintr-acea
distanție a d<omnului> prap<o>r<gic> Evdochimov, au întâmpinat o hirtie
de K<a> îngrijitorul satului Cegani, prin care îl înștiința că, la 31 ale trecu-
tului decemvr<ie>, din tirlile de oi mocănești ce au fost în balta acei moșii,
lingă malul Dunări<i>, la Gura Vărsături<i>, dup<ă> tragerea picheturilor,
zece cirduri dintr-insele, strimtorate fiind de apă și fără nici o nădejde de
a să mai întoarce la cîmp, au strigat ciobani<i> lor la satul Săimeni, din
dreptu<l> Vărsături<i>, de unde viind cițiva oameni au trecut în Țara Tur-
cească. În urma căriia înprejurări, mergind însuși comandiru<l> la satul
Cegani și cercetînd la fața locului firea pricini<i>, au dovedit atît numărul
oilor, cit și al ciobanilor ce au trecut în decindea, dovedind tot într-o vre-
me și pă stăpîni<i> lor, carii s-au îndreptat către Cîrmuirea județului Ialo-
miți<i>, spre a face cele de cuviință pentru aceste vite. Aceasta dar De-
jurs<t>va spre știință are cinste a împărtăși celui cinst<it> departament,
însemnîndu-i tot deodată și numărul vitelor și al ciobanilor trecuți.

Dejurnoi ștab ofițer,

Polcovnic ss. Indescifrabil

Marele adiotant.

Căpitan ss. Indescifrabil

Însemnare.

Patru mii douăzeci și patru oi în zece cirduri.

Patruzeci vaci.

Doi mînji.

Trei măgari.

Treizeci** ciobani și c-un băiat de aici patrușprezece.

Marele adiutant,

Căpitan ss. Indescifrabil

Arh. St. Buc., fond Vornicia din Lăuntru, dosar 900/1845, f. 1. Original.

* Recte 1845.

** Recte treisprezece.

12

<1850 înainte de martie 6, București>. Jalbă adresată de un grup de mocani Agenției austriece de la București despre greutățile pe care le întâmpină la întoarcerea cu vitele din Dobrogea.

Copie după jalba mocanilor austrieni.

Noi păstori<i> supuși supt protecția aceștii cin<stit>e Aghenții, ce ne aflăm cu dobitoacele noastre mari și mici trecuți spre ernatic în Turchiia, și cînd acum, de primăvară, la a lor trecere iarăși înapoi, vedem că ni să dă în cunoștință dă către șefi<i> carantini<i> că toate vitele are, după spălarea și curățirea ce în toți ani<i> le face, să le supuie și la termenul<l> carantinesc de patru zile și patru nopți, în pază de gvardian și fiindcă acest termen ce li să orînduește peste a lor spălare și curățenie, ca și în alți ani, fiind locu<l> instrimtorat, mai cu seamă precum este și la vadu<l> Gura Ialomița, unde, grămădindu-să în vad, cunoaștem cu hotărîre că vom prăpădi toate dobitoacele ce de la moși strămoși și pină acum ne-am hrănit cu dinsele și de la dinsele ne-am ținut atit dăjdiile cerute de către stăpînire, cît și cheltuielile caselor noastre, neavînd alte meșteșuguri cu care să ne hrănim. Apoi fiindcă aceste dobitoace, după ce că socotim că este la auzul înaltei stăpîniri cu ce amară cheltuială abia le-am scos din această năpraznică iarnă, și după care acum mai căzînd și acest păcat cu ținerea carantini<i> ce ni să cere a li-o face, li să hotăraște la toate pierzare de viață, iar noă desăvirșită sărăcie. Prin urmare, dăm cu socoteală că după ce noă ni să va întimpla ceia ce sus am zis, credem că și toate persoanele ce au proprietăți pierd, neavînd cine să le pășuneze munți<i> sau suhaturile și să le mănince notrețurile ce le adună pă vară în al d<umnea>lor folos. De aceia, noi, toată obștea păstorească, văzînd aceasta, din care poate izvorî în toată vremea vitelor noastre pierire, ne rugăm domnii voastre ca să binevoîți a vă milostivi spre noi și, prin înțelegere cu stăpînirile acestui prințipat, veți fi mijlocitori cu a face cele de cuviință spre a rămînea vitele noastre apărate de aceste zile ce sint a face termenul sus expus.

Noi douăzeci și opt păstori austrieni.
Întocmai după original.

ss. Indescifrabil

Arh. St. Buc., fond Comitetul Carantinelor, dosar 1 429/1850, f. 3.
Copie.

Trimisă, în copie, la 6 martie 1850, Comitetul Carantinelor
de către Departamentul Trebilor din Lăuntru. (Ibidem, f. 1).

BIBLIOGRAFIE

A. IZVOARE

- Allard, Camille, *Mission médicale dans la Tartarie — Dobroutcha*, Paris, 1857.
- Allard, Camille, *Souvenirs d'Orient. La Dobroutcha*, Paris, 1859.
- Anul 1848 în Principatele române. Acte și documente*, vol. VI, București, 1910.
- Arbore, Al. P., *Sicia transdunăreană după Th. Condratovici*, în „Analele Dobrogei“, XVI (1935), p. 33—73.
- Barkley, Henry C., *Between the Danube and Black Sea or five years in Bulgaria*, London, 1876.
- Bălășescu, Nifon, *Românii din Turcia*, în „Biserica și școala“, I, Arad, 1877, p. 369—370.
- Beldiceanu-Steinherr, Irène, Nicoară Beldiceanu, *Acte du règne de Selim I concernant quelques échelles danubiennes de Dobrodja*, în „Südost-Forschungen“, XXIII, München, 1964, p. 91—115.
- Bodin, D., *Documente privitoare la legăturile economice dintre Principatele române și regatul Sardiniei*, București, 1941.
- Boué, Ami, *Recueil d'itinéraires dans la Turquie d'Europe*, vol. I, Vienne, 1854.
- Brăiloiu, C., Emilia Comișel, Tatiana Gălușcă-Crișmariu, *Folclor din Dobrogea*, București, 1978.
- Burada, Teodor T., *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880.
- Catalogul documentelor românești din Arhivele Statului Brașov*, vol. II (1800—1825), București, 1975.
- Documenta Romaniae historica*, B. Țara Românească, vol. I., București, 1966; D. Relații între țările române, vol. I., București, 1977.
- Documente privind istoricul ochului Brăila, 1831—1918*, București, 1975.
- Fochi, Adrian, *Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte*, [București], [1964].
- Georgescu, Ioan, *Din trecutul românesc al Dobrogei*, în „Analele Dobrogei“, XIII—XIV (1922—1923), p. 38—52.
- Giurescu Const. C., *Știri despre populația românească a Dobrogei în hărți medievale și moderne*, [Constanța], [1966].
- Hristov, Hr., V. Paskaleva, *Documenti za bălgarskata istorija iz germanski arhivi, 1828—1877* (Documente din arhivele germane privitoare la istoria Bulgariei, 1828—1877), Sofia, 1963.
- Hurmuzaki, *Documente privind istoria României*, serie nouă, vol. III, București, 1967.
- Ionașcu, Ion, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României, 1354—1920*, București, 1975.

- Ionescu [de la Brad], I., *Excursion agricole dans la plaine de la Dobrođja*, Constantinopole, 1850.
- Iorga N., *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol. I, București, 1902.
- I[orga], N., *O scrisoare din Dobrogea de pe vremea războiului Crimeii*, in „Revista istorică“, XVIII (1932), nr. 7—9, p. 255—256.
- Kanitz, F., *La Bulgarie danubienne et le Balkan. Etudes de voyage (1860—1880)*, Paris, 1882.
- Mateescu, Tudor., *Documente privind istoria Dobrogei (1830—1877)*, volum întocmit de ..., București, 1975.
- Mehmet, Mustafa A., *Documente turcești privind istoria României*, vol. II, 1774—1971, București, 1983.
- Mironescu, Eufrosina, *Din memoriile lui Ion V. Moșoi, unul dintre primii descălecători în Dobrogea după războiul din 1878*, in „Analele Dobrogei“, X (1929), p. 290—302.
- Moltke, H.K.B. von], *Briefe über zustände und Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren, 1835 bis 1839*, Berlin — Posen-Bromberg, 1841.
- Neumann, Léopold, *Recueil des traités et conventions conclus par l'Autriche avec les puissances étrangères, depuis 1763 jusqu'à nos jours*, vol. VI, Leipzig, 1859.
- Panaiteșcu, P. P., *Călători poloni în țările române*, București, 1930.
- Papadopoulo Vretos, André, *La Bulgarie ancienne et moderne sous le rapport géographique, historique, archéologique, statistique et commercial*, Saint-Petersbourg, 1856.
- Păunel, E.I., *Viața și opera lui H. C. Andersen și trecerea lui prin România în 1841*, București, 1930.
- Peters, Karl F., *Grundlinien zur Geographie und Geologie der Dobrudscha*, I. Geographischer Theil, Wien, 1867.
- Platon, Gh., *Informații noi privind teritoriul și populația Dobrogei în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, in „Anuarul Institutului de istorie și arheologie « A. D. Xenopol »“, V, Iași, 1968, p. 203—216.
- Slăvescu, Victor, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874, publicată de ...*, București, 1943.
- Tunçer, Hadiye, *Osmanlı İmparatorluğunda toprak hukuku arazi kanunları ve kanun açıklamaları* (Dreptul pământului, legile proprietății și comentariile legilor în Imperiul otoman), Ankara, 1962.
- Ungewitter, F. H., *Die Türkei in der Gegenwart, Zukunft und Vergangenheit, oder ausführliche geographisch, — ethnographisch, — statistisch, — historische Darstellung des Türkischen Reiches, nebst einer vollständigen und sorgfältig ausgeführten Topographie der europäischen und asiatischen Türkei*, Erlangen, 1854.
- Vălsan, G., *Mocanii în Dobrogea la 1845 cu o „Condică de economii de oi aflători în Bulgaria“* in „Graiul românesc“, II (1928), nr. 3, p. 41—46.

B. LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

- Antologia Dobrogei*, București, 1928.
- Arbore, Al. P., *Din etnografia Dobrogei. Așezările bulgarilor*, în „Arhiva Dobrogei“, I (1916), p. 17—60.
- Arbore, Al. P., *Informațiuni etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică și Dobrogea în veacurile XVIII și XIX cu specială privire la coloniile bulgărești din aceste regiuni*, in „Analele Dobrogei“, X (1929), p. 1—105.

- Arbore, Al. P., *O încercare de reconstruire a trecutului românilor din Dobrogea*, în „Analele Dobrogei“, III (1922), nr. 2, p. 238–291.
- Banciu, Ax., *Disprețuiții „ciobani valahi“*, în „Transilvania“, LXXV, Sibiu, 1944, nr. 8–9, p. 706–718.
- Băcănaru, I., *Probleme geografice în dezvoltarea așezărilor omenești din valea Dunării în secolele al XV-lea și al XIX-lea*, în „Studii și cercetări de geologie, geofizică geografică“, Seria geografică, XV (1968), nr. 2, p. 215–222.
- Călinescu, R., *Vestigii ale transumanței în Cadrilater*, în „Buletinul Societății regale române de geografie“, LII (1933), p. 410–411.
- Coalu [– Gerna], G., *Valea Cernei*, în „Analele Dobrogei“, II (1921), nr. 4, p. 562–571.
- Constantinescu-Mircești, C., *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în secolele XVIII–XIX*, București, 1976.
- Corfus, Ilie, *Agricultura în ȧrile române 1848–1864. Istorie agrară comparată*, București, 1982.
- ulea, Apostol D., *Cît trebuie să știe oricine despre Dobrogea. Trecutul-prezentul-viitorul*, București, 1928.
- Dan, M., S. Belu, *Despre robi în Imperiul otoman. (Cu cîteva date referitoare la ȧrile române)*, în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj“, IV (1961), p. 7–67.
- Dănescu, Grigore Gr., *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Tulcea*, București, 1896.
- Dragomir, N., *Din trecutul oierilor mărgineni din Săliște și comunele din jur*, în „Lucrările Institutului de geografie al Universității din Cluj“, vol. II (1924–1925), Cluj, 1926, p. 193–257.
- Dragomir, N., *Oierii mărgineni și transumanța lor în Dobrogea de sud*, în „Analele Dobrogei“, XIX (1938), vol. II, p. 121–137.
- Dunăre, Nicolae, *De la păstoritul bi-pendular carpatic la transumanța pe Ialomița*, în „Ialomița. Studii și comunicări de muzeologie, arheologie-istorie și etnografie“, Slobozia, 1977, p. 135–144.
- Georgescu, Ioan, *Românii transilvăneni în Dobrogea*, în „Analele Dobrogei“, X (1929) p. 163–177.
- Ghelasse, Ion I., *Mocanii. Importanța și evoluția lor social-economică în România*, ed. II, București, 1938.
- Ghelase, Ion I., *Vechimea autohtonilor și a transumanței mocanilor birșani în Cîmpia româă și Dobrogea*, în „Peuce“, II, Tulcea, 1971, p. 369–385.
- Giurescu, Constantin C., *Transilvania în istoria poporului român*, București, 1967.
- Hașeganu, G., *Mărginenii în viața economică a Transilvaniei și a vechiului regat*, Brașov, 1941.
- Kogălniceanu, Vasile, M., *Dobrogea, 1879–1909. Drepturi politice fără libertăți*, București, 1910.
- Mateescu, Tudor, *Chilia Veche și biserica românească din această localitate în timpul stăpînirii otomane*, în „Biserica Ortodoxă Română“, XCIX (1981), nr. 3–4, p. 342–347.
- Mateescu, Tudor, *Permanența și continuitatea românilor în Dobrogea*, București, 1979.
- Mateescu, Tudor, *Săceleanu Nicolae Țrăd și Dobrogea*, în „Cumidava“, VIII (1974–1975), p. 145–152.
- Mateescu, Tudor, *Știri noi despre prezența mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, [I], în „Revista Arhivelor“, anul XLVIII (1971), vol. XXXIII, nr. 3, p. 391–417; II, în „Aplum“, XI, Alba Iulia, 1973, p. 423–434.

- Mateescu, Tudor, *Un așezământ monahal transilvănean în Dobrogea. (Contribuții la istoria Mănăstirii Cocosu pînă la 1877)*, în „Mitropolia Ardealului“, XXI (1970), nr. 1–3, p. 114–124.
- Mateescu, Tudor, *Un preot transilvănean în Dobrogea înainte de 1877 – Ioan Versea*, în „Biserica Ortodoxă Română“, XCIII (1975), nr. 7–8, p. 940–943.
- Meleş, Ștefan, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII–XX*, ed. II, București, 1977.
- Meleş, Ștefan, *Păstori ardeleni în Principatele române*, Arad, 1925.
- Nistor, Ion I., *Ravagiile epidemiilor de ciumă și holeră și instituirea cordonului carantină la Dunăre*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice“, seria III, tom. XXVII (1944–1945), p. 357–399.
- Panaitescu, P. N., *Însemnătatea economică a mocanilor în istoria Țării Românești*, Cluj, 1936.
- Panaitescu, P. P., *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944.
- Penelea, Georgeta, *Organizarea carantinelor în epoca regulamentară*, în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai“, series Historia, XIV (1969), fasc. 1, p. 29–42.
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I–II, [București], [1966–1968].
- Șandru, D., *Mocanii în Dobrogea*, București, 1946.
- Șotropa, Virgil, *Zăvra din 1821 și regimentul năsăudean*, în „Anuarul Institutului de istorie națională“, IV (1926–1927), București, 1929, p. 135–145.
- Țvetkova, Bistra, *Regimul schimbului economic dintre teritoriile de la nord și sud de Dunăre în secolul al XVI-lea*, în *Relații româno-bulgare de-a lungul veacurilor (sec. XII–XIX)*, Studii, vol. I, București, 1971, p. 107–150.
- Vălsan, G., *Românii în Delta Dunării la sfîrșitul secolului XVIII*, în *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi*, București, 1927, p. 327–331.
- Veress, Andrei, *Păstoritul ardelenilor în Moldova și Țara Românească (pînă la 1821)*, în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice“, seria III, tom. VII (1927), p. 127–230.
- Vlădușiu, Ion, *Noțiunea de „mocan“ în păstoritul românesc*, în „Revista de etnografie și folclor“, IX (1964), nr. 2, p. 143–158.
- Vuia, Romulus, *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX – începutul sec. XX)*, București, 1964.
- Vuleănescu, Romulus, *Etnologie juridică*, București, 1970.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

Fig. 1. Doc. nr. 1.

Fig. 2. Doc. nr. 2.

Fig. 3. Doc. nr. 3.

Fig. 4. Doc. nr. 4.

Fig. 5. Doc. nr. 8.

Fig. 6. Sigiliul carantinei Oltenița.

Fig. 7. Sălișteanul Stan Banciu, participant la transhumanța în Dobrogea înainte de 1877. (După „Transilvania“, 1944).

Fig. 8. Ciobani sălișteni participanți (bărbații) la transhumanța în Dobrogea. (După „Transilvania“, 1945).

ILUSTRĂȚII

Attestat

Eu mena aratatorului atestiy Shchepov, Juon si Stan Ma
ni Duksi Lekubov, din Bran, care atestiy nu
miti Doi Trate, diapreune bua Ura Juon Gu
gujan la Anull 1807. Autichiat pentru Pezania
ca peple Durce ca juon mshaphen la Lohull
sipe Sicane Casara Palivanelij la Terna
Voda. Au 100. de Serlany haa Opi. May pe
Urme Vred Numiti Doji Trobany adoka Stan
Mary. Duksi. si Juon Opei Gugujan, abritu
Opele jures ennapoji. Li au jesi matu enrain
Leji pi Urul adoka pi Juon Gugujan. Lau
en pustak. Jures pe Stan Mary. Duksi. Lau
Duyd prinjd. Si opele numite 100 de Serlany din
priune bua ale luy Juon Gugujan. akolo Lau
Rabil si Lau pepe dil. De hane lalru extuim
adoca Si dape Dirapte hu notinji si fustletulij
Oij hord si oij la tie. Timpul si. Jurnal Lohkan
tam Gata asi Marturiji si a. lara. pentru
kane Ne Jokolim. Sigl. Bran Dia 10te Dec
1809

Radu Oljanu advocat
Dumitru Oljanu abt
Mija Kerpere
George Gerlisaru
George Provanu
si alti. Sclinti din Bran

Duy chertu batra
sau cherd prin mine Shchepov, Juon
si Logofet loc.

Fig. 1. Doc. nr. 1.

Dou Căminătate. Măgăria Mea La menă antetorilaj a
 scriu Ștefory anume Gligorie Radja, pe hiam Ștefa
 și pe hi majnainta ha și any Fără un jelsorid all meu
 Tobax la Bukar Puskova, și jand jai bu Cyle ex țara
 Tutoaste pasta Dupere, unde jera și un jelsor al kumika
 laj, adika alaj Gligorie Radja, atrest jelsor, Arata Jeto
 rasul meu Ladu de arși arid ataktia ex Vermia atbeja
 de lași puzidil, și pe hiam de din Ștefa laj jand dat
 și laj Ștefa de Ștefa de Jomare, atasta Hiu de mine
 Ștefa jelsorall meu Ladu, abaptia Acid Alupia, Jaces și
 nina jelsoridul meu de la Opi maj pe larg și maj bine ell
 și jelsoridul de abaptia puzidil și ex jelsor laj Dumnezeu
 Opi anta, abaptia adovera, și Me Ștefa și Ștefa
 în Bona die al 3^u April 1710

Radu Ștefa Ștefa
 din Puzidil adovera

Laa și jelsoridul meu Mine și Ștefa adovera
 Ștefa

Fig. 2. Doc. nr. 2.

Ioan Vlad ad instanta
Banca romaniei pentru
Intrun Cune Mantie
Beri pe din d'nele Banca
Ginzeri an Intrun dea
Cape, araca si cor sau
robanen araca naes
no pe convocatie gen,
"pari in mien' noare
banerue no vine ron'
E' coltoni Flusa

Fig. 3. Doc. nr. 3.

1.
Apostolul

671

Seppce atseja, Drelun, Dumnealy Ioan, Boros din So
nital, sica keia arat Luol la Gipe Petrou ita
al Repopatatuly; Bukuo Plebea vlla s. 1304 it Ver
Se pind ka gita pe jaona tockute pepte Suner
gell au vint deantredut ku Sobani; lojalatru
in krate... jace abel Petou au merlaripit
Sobani, si plutarul, + ke arle murit ikot. Sape
kave alou Nptice, prin sicea si atestitru Repop
tatuly, paa si seka dupe leise Naiba, si sone
nlice. Pentra kave in ne lijatra Dumnealy Ioan
Boros, alope adesevref jea

Severnatul
19. Plom.
827.

Lope ppe Verja
Paroh

in lista noastra

Fig. 4. Doc. nr. 4.

چنگار عالمی در جنگ منزله شده و فاسطامح ما و رو جنابک
 تمام کجایم موقادیه بود ایمانیه کجه و کفی اشدن طرفه لاجل التزار کجه کلیم التسه اوله قلدن
 حدود و نبره مامور فرائیله که روس طر خود مراد انتم کجه طوطا صیب بر و طرفه کجه
 نچار بود فاندن طرفه لغافه مکنجه به قطن مکتوبه مضمون قرائنه حدیه که در کتار
 و طرفه ن و اصل اولوق استبداد افغان طاده سندن و ایس و نوزب و شایا افغانه در بدوم علمه لایحه
 کجایا عهد سه احواله اوله به مود و الیه مامور رزیده و حسیه و نه سندان اوله کجه بدوم علمه لایحه
 دکله بد کری مضمونه و یک طره در بار کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه
 تالیب اول طرفه ن توست و افغان مامور کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه
 در نوزب و لایحه بدو تر کجه یا خود کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه
 اشیار و یا خود بند ای کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه
 کلیم التسه اوله قلدن کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه کجه

کجه کجه کجه
 کجه کجه کجه

کجه کجه کجه
 کجه کجه کجه

Fig. 6. Sigiliul carantinei Oltenița.

Fig. 7. Sălișteanul Stan Banciu, participant la transhumanța în Dobrogea înainte de 1877. (După „Transilvania“, 1944).

Fig. 8. Ciobani sălișteni participanți (bărbații) la transhumanța în Dobrogea. (După „Transilvania”, 1945).

CUPRINSUL

Introducere.....	p. 3
Cap. I. Păstoritul mocanilor în Dobrogea până la 1829	p. 9
Cap. II. Păstoritul mocanilor în Dobrogea în perioada 1830—1854	p. 17
Cap. III. Păstoritul mocanilor în Dobrogea în ultimele decenii ale stăpînirii otomane (1855—1877)	p. 64
Cap. IV. Aspecte generale ale păstoritului mocanilor în Dobrogea în timpul stăpînirii otomane	p. 71
Încheiere	p. 105
Documente	p. 107
Bibliografie	p. 119
Lista ilustrațiilor	p. 123

Tiparul executat la I.P. „13 Decembrie 1918“, — cd. 1230

Lei 11,50